

2023 2024 **2025** 2026 2027

DÜNYA NE KONUŞTU?

Bu rapor KOSAM tarafından
özel olarak hazırlanmıştır.
www.kosam.org

2025

DÜNYA NE KONUŞTU

2025 DÜNYA NE KONUŞTU?

İmtiyaz Sahibi

Kalkınma Odaklı Stratejik Araştırmalar Merkezi adına
Lütfi Can BAŞARAN

Yayın Kurulu

Serkan SEÇKİNLİ
İsmail Hakkı KARACA
Veysel YAMAN
Mustafa HELVACIOĞLU

Hazırlayanlar

Dr. Ahmet ÇELİK
Koray GÜÇLÜ
Zülfıye KAYNAR KARAARSLAN
Şükran Özge ÖZER

Kapak Tasarım

Nevzat PEKKARPUZ

Dizgi & Mizanpaj

Mustafa KÜÇÜKER

Baskı Yeri

Adabalı Ofset
Fevzi Çakmak Mah. Sıla Cad.
No: 73/O Karatay/Konya
Sertifika No: 63244

ISBN

978-625-92621-3-0

KOSAM

Akabe Mah. Alaaddin Kap Cad.
No:130 42020 Karatay / Konya

KTO Karatay Üniversitesi Yayınları
KONYA | OCAK 2026

Bu yayının elektronik kopyasına
www.kosam.org adresinden ulaşabilirsiniz.

“2025 Dünya Ne Konuştu?” Raporu, KOSAM’ın düşüncelerinden tamamen bağımsızdır ve KOSAM’ın kurumsal fikirlerini yansıtmamaktadır. Özeti hazırlanan her makalenin fikir ve yönlendirmeleri yayımlayan kurum ve yazarlara aittir, herhangi bir yatırım danışmanlığı anlamına gelmemektedir. Okuyucuyu bilgilendirmek amacıyla hazırlanmış olan bu raporların içeriği, hiçbir şekil ve surette “2025 Dünya Ne Konuştu?” Raporunun herhangi bir taahhüdünü tazammum etmediğinden, bu bilgilere istinaden her türlü özel ve/veya tüzel kişiler tarafından alınacak kararlar, varılacak sonuçlar ve oluşabilecek her türlü riskler bizatihi bu kişilere ait olacaktır. Rapor, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup şahıs ve şirketlere karşı herhangi bir sorumluluk doğurmaz.

Bu yayının tüm hakları KOSAM’a aittir. KOSAM’ın izni olmadan yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek sureti ile alıntı yapılabilir.

COPYRIGHT © 2026

ÖNSÖZ

Küresel ekonomik dönüşüm, çevresel riskler ve teknolojik gelişmelerin hızlandığı günümüzde, yerel ve ulusal düzeyde analitik, çözüm odaklı ve stratejik yaklaşımların önemi her geçen gün artmaktadır. **Kalkınma Odaklı Stratejik Araştırmalar Merkezi (KOSAM)** olarak, bilgi üretimini merkeze alan çalışmalarımızı bu anlayışla kararlılıkla sürdürmekteyiz.

2025 yılı boyunca, bölgesel ve ulusal ölçekte öne çıkan temel sorunları mercek altına alarak, çözüm odaklı analizler gerçekleştirdik. Lojistik-ekonomik rekabet, su kaynakları ve çevresel koşullar, göç ve işgücü yapısı, gıda güvenliği ve aile şirketlerinin sürdürülebilirliği gibi farklı alanlardaki çalışmalarımızla, karar alıcılar için yol gösterici bilgi ve uzun vadeli politika önerileri sunmayı hedefledik. Bu kapsamda yıl içinde kamuoyuyla paylaştığımız başlıca raporlar şunlardır:

- **Lojistik Koridorların Kalbinde Türkiye: Jeopolitik Stratejiler ve Küresel Dönüşüm**
- **Göçmen İşgücünün Ekonomik Etkileri: Türkiye’de İstihdam, Büyüme ve Politika Önerileri**
- **Konya Kapalı Havzası Su Sorunu, Kuraklık İncelemesi ve Obruk Tehlikeleri**
- **Orta Anadolu’nun Küresel Rekabet Gücünün Artırılmasında Lojistik Perspektifi**
- **Aile Şirketlerinin Sürdürülebilirliği: Çözümler**
- **Laboratuvardan Sofraya: Yapay Et**
- **Dünyadan Konya’ya Yeni Turizm Trendleri**

Yapay zekâ temelli dönüşümün sektörel etkilerini inceleyen bir seri halinde hazırladığımız **“Yapay Zekânın İş Dünyasına Etkileri ve Sektörler İçin Yol Haritası”, “Veri ve Prompt Mühendisliği Alanında Fırsatlar ve Gelecek Projeksiyonu”** ve **“Yapay Zekâ ve Tarım”** raporlarını da ilgili tarafların dikkatine sunduk.

Bu çalışmaların yanı sıra, küresel gündemi ve ortaya çıkan fırsat ile riskleri görünür kılmak amacıyla yürüttüğümüz **“Dünya Ne Konuşuyor?” (DNK) Raporları’nı** ayda iki kez üyelerimizle paylaşmaya devam ettik. 2025 yılında, **41 ülkede** faaliyet gösteren **210 düşünce kuruluşunu** takip ederek, **576 rapor**, makale, bilgi notu ve analiz özetinden oluşan **24 DNK Raporu** yayımladık. Elinizdeki **“2025 Dünya Ne Konuştu?”** Almanağı, bu raporların bir derlemesi olup, yıla dair kapsamlı bir panorama sunmaktadır.

KOSAM’ın çalışmalarına desteklerini esirgemeyen **Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Uğur İbrahim Altay’a**, **Konya Ticaret Odası Başkanı Sn. Selçuk Öztürk’e**, **Konya Ticaret Borsası Başkanı Sn. Hüseyin Çevik’e** ve **Konya Sanayi Odası Başkanı Sn. Mustafa Büyükeğen’e** şükranlarımızı sunarız.

KOSAM Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ..... 09

EKONOMİ 15

Küresel Büyüme: Jeopolitik Riskler Büyümeyi Engelliyor mu?	17
Enflasyonun Karanlık Yüzü: Faiz Dinamikleri Ne Anlatıyor?	19
Tarife Politikaları Ekonomileri Nasıl Dönüştürüyor?	22
Çin Ekonomisi: Asya'nın Liderliği Pekiliyor mu?.....	26
ABD Ekonomisi: Sanayi Politikalarında Dönüşüm.....	30
Avrupa ve Almanya: Kriz Sonrası Büyüme Stratejileri	32
Rusya'nın Ekonomik Dönüşümü	35
Enerji Krizi: Küresel Değişim Fırsat mı, Tehdit mi?	36
Teknoloji ve Dijital Ekonomi.....	38
İşgücü ve Göç: Sosyal Yapı	40

POLİTİKA 47

Küresel Güç Savaşları ve Yükselen Jeopolitik Odaklar	49
ABD Politikaları ve Trump'un İkinci Dönemi	51
Avrupa'nın Savunma Rönesansı ve Güvenlik Sınavı	54
Rusya'nın Jeopolitik Stratejileri ve Yeni Güç Dengeleri	55
Orta Doğu'da Çatışma ve Barışın İnce Çizgisi	57
Türkiye'nin Yükselen Bölgesel Etkisi ve Stratejik Ortaklıklar	59
Çok Kutuplu Düzenin İttifakları ve Küresel İş Birlikleri	63
Ülkelerin İç Siyaset Gündemi ve Kültürel Kırılmalar	65
Küresel Silahlanma Yarışı ve Caydırıcılık Stratejileri.....	68
Bölgesel Krizler ve Çatışma Alanları	71

SOSYAL 75

Açlık Sınırında Yardım Mücadelesi: Gazze	81
Geleceğin Kırılgan Dengesi: Gıda ve Su	82
Sağlık Sistemleri Zorda: Yeni Tehditler, Teknoloji ve Dayanıklılık Arayışı	84
Zorunlu Göç, Kimlik Krizi ve Yeni Vatandaşlık Tartışmaları	85
Değişen Toplum: Yeni Alışkanlıklar, Sosyal Riskler ve Dijital Kuşak	88
Kentler Dönüşüyor: Konut Krizi, Yeni Şehir Politikaları ve Geleceğin Yaşam Alanları ...	90

ÇEVRE 95

Küresel Enerji Haritasında Değişim ve Temiz Geçiş	97
Kritik Minerallerin Jeopolitiği ve Tedarik Mücadelesi	99
İklim Hedefleri ve Sürdürülebilir Gelecek	101
Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynaklar	103
Gıdaya Dair Her Şey: Kayıp, İsraf, Güvenlik	104
Dijital Dönüşümün İki Yüzü: Enerji Tüketimi ve Tarımda Verimlilik	109
Teknolojinin Enerji ve Tarım Sektöründeki Rolü ve Dijital Dönüşüm.....	111

TEKNOLOJİ 117

Savaşın Yeni Cephesi: Siber Operasyonlar ve Müdahaleler	119
Yapay Zekâ Liderliği Mücadelesinde Yeni Dengeler	121
Uzayda Yaşam ve Dünyada Bağlantı: Teknolojik Sınırlar	122
Robotlardan Biyoteknolojiye: Çin'in Stratejik Yükselişi	123
Geleceğin Savaşı: Otonom Silahlar ve Bilişsel Harp	126
Bölgesel Güvenlik ve Terörizm Tehdidi	128
Dijitalleşme, Ekonomi ve Sosyal Dönüşüm	129
Tıbbın Geleceği: Yapay Zekâ ve Yeni Nesil Tedaviler	130

YÖNETİCİ ÖZETİ

2025 yılı, insanlık tarihinin eski müttefiklikleri rafa kaldırdığı, **ekonomik korumacılığın bir silah gibi kullanıldığı** ve teknolojinin "imkânsız" denilen sınırları aştığı bir "büyük kırılma" yılı olarak kayıtlara geçti. Küresel sistem, tek bir merkezin tahakkümünden uzaklaşarak, her aktörün kendi oyun planını sahaya sürdüğü **çok kutuplu ve kaotik bir yapıya** evrildi. Bu fırtınalı atmosferde dünya ekonomisi, gümrük tarifelerinin ve jeopolitik gerilimlerin baskısı altında **%3,1'lik bir büyüme hızına** hapsoldü.

Yılın en sarsıcı hamlesi, ABD'de Donald Trump'ın "Kurtuluş Günü" tarifeleriyle başlattığı **ticari korumacılık dalgası** oldu. Washington, sadece Çin'i değil, en yakın ortaklarını bile yüksek vergilerle karşısına alırken, **Bitcoin'i stratejik bir rezerv** haline getirme planıyla finansal paradigmayı kökten sarstı. ABD'nin dost ülkelerden bile yüksek gümrük vergileri talep etmesi, G7 içindeki birliği zayıflatırken, **BRICS+** grubu Batı merkezli finansal sisteme karşı giderek daha güçlü bir alternatif olarak konumlandı. Rusya, kendisine yönelik uygulanan yaptırımlara rağmen ticaretini tamamen Asya'ya kaydırarak ve savunma harcamalarıyla büyümeyi destekleyerek **"savaş ekonomisi"** modelini sürdürdü. **Avrupa ve Almanya** yüksek enerji maliyetleri, bürokrasi ve yapısal sorunlar nedeniyle ekonomik durgunlukla boğuşurken, savunma kapasitelerini güçlendirmek adına 500 milyar avroluk bir **"Savunma Rönesansı"** başlattı. Çin ise sadece ekonomik bir dev olarak değil, teknolojik bir "oyun kurucu" olarak sahneye çıktı. **DeepSeek** gibi yapay zekâ atılımlarıyla Batı'nın dijital hegemonyasını sarsan Pekin, uzay biyolojisinden uçan arabalara kadar pek çok alanda geleceği inşa etmeye başladı.

Orta Doğu, 2025 yılında hem en derin acıların hem de en somut barış umutlarının sahnesi oldu. İsrail'in saldırıları sonucu **hayatını kaybedenlerin sayısı 66 bini geçerken**, bölge insani bir çöküşün eşiğine geldi. Ancak, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu kilit aktörlerin öncülüğünde toplanan **Şarm el-Şeyh Barış Konferansı**, on yıllardır süren karanlığın sonunda cılız bir ışık yaktı. Suriye'de ise Esad rejiminin devrilmesi ve Ahmed Şara'nın Beyaz Saray'da ağırlanmasıyla, bölgenin jeopolitik haritası yeniden çizildi. İsrail ve İran arasındaki nükleer gerilim dünyayı büyük bir savaşın eşiğine getirmişken, **Hürmüz Boğazı'nın kapatılma tehdidi** küresel enerji güvenliğini felç etme noktasına taşıdı.

Türkiye, bu karmaşık satranç tahtasında **"stratejik dengeleyici"** rolünü tahkim etti. Hem NATO içindeki vazgeçilmez müttefik konumuyla hem de Afrika'dan Kafkasya'ya kadar uzanan **savunma sanayisindeki ihracat başarısıyla** bölgesel bir güç merkezi haline geldi. Alman panzerlerinin duraksadığı, Fransa'nın borç kriziyle boğuştuğu bir Avrupa'da; Türkiye, savunma sanayindeki İHA ve SİHA teknolojileriyle yeni nesil savaş doktrinlerinin mimarı oldu.

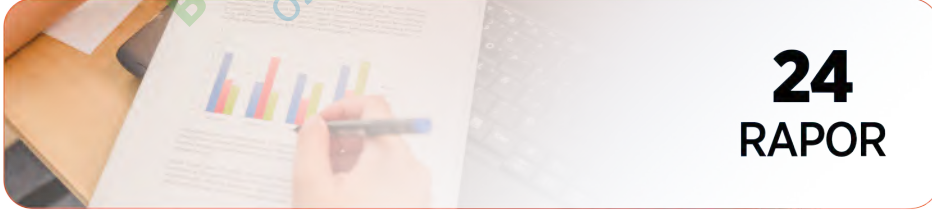
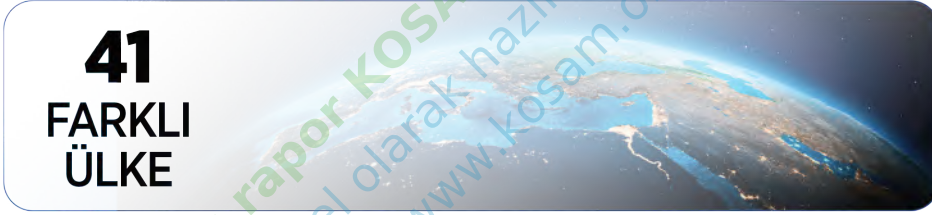
Ancak madalyonun diğerk yüzünde dünyamız, **733 milyon insanın pençesinde olduğı kronik bir açlık** ve iklim krizinin tetiklediğı kaynak savaşlarıyla karşı karşıyaydı. Kritik minerallere erişim mücadelesi, "yeşil dönüşümün" sadece çevresel bir hedef değil, aynı zamanda yeni bir **"askeri-mineral kompleksi"** oluşturduğunu gösterdi. İklim değışikliğı tarım verimliliğini düşürürken, **temiz enerjiye geçiş süreci** lityum ve nadir toprak elementleri gibi "yeni altınlar" için sömürgeci bir rekabeti tetikledi. Ukrayna üzerinden geçen Rus gazının kesilmesiyle Avrupa, enerji güvenliğinde bir devrin kapandığına şahitlik etti.

Teknoloji, 2025'te sadece bir verimlilik aracı değil, bir "beka meselesi" olarak öne çıktı. **Yapay zekâ**, istihdam piyasalarında büyük işten çıkarmalara yol açarken, aynı zamanda istihbarat operasyonlarının ve siber savaşların temel unsuru haline geldi. Otonom silah sistemleri ve "katil robotlar" üzerine yapılan tartışmalar etik sınırları zorlarken, siber uzay devlet dışı aktörlerin ve hackerların milyar dolarlık vurgunlar yaptığı yeni bir cepheye dönüştü. **Çin'in insansı robotlar, uçan arabalar ve uzay biyolojisi** alanındaki atımları, teknolojik üstünlüğün Doğı'ya kaydığına dair sinyalleri güçlendirdi.

Özetle 2025, dünyanın **çok kutuplu bir düzene** hızla evrildiğı, "güç aracılığıyla barış" anlayışının hâkim olduğı ve teknolojinin toplumsal yapıları temelden sarstığı bir yıl olarak kayıtlara geçti.

Bu rapor KOSAM tarafından
özel olarak hazırlanmıştır.
www.kosam.org

RAKAMLARLA DÜNYA NE KONUŞUYOR 2025 RAPORLARI

EKONOMİ

2025 yılında dünya ekonomisi, derinleşen jeopolitik gerilimler, süregelen yapısal dönüşümler ve yeni teknolojik paradigmaların kesişiminde şekillendi. Küresel büyüme dinamikleri, artan ticari korumacılık, enerji arzındaki kırılganlıklar ve merkez bankalarının enflasyonla mücadele politikaları tarafından belirlenirken, geleneksel güç merkezleriyle yükselen ekonomiler arasındaki denge yeniden tanımlandı. Bu bölümde, Çin'in teknoloji odaklı liderlik stratejisinden ABD'nin sanayiye yeniden canlandırma hamlelerine, Avrupa'nın kriz sonrası toparlanma arayışlarından Rusya'nın ekonomik izolasyon altındaki dönüşümüne kadar küresel ekonominin temel eğilimleri incelendi. Aynı zamanda dijitalleşmenin ortaya çıkardığı fırsatlar, enerji krizinin tetiklediği dönüşüm ve demografik hareketliliğin işgücü piyasalarına etkisi gibi tematik odaklar üzerinden geleceğin ekonomik manzarasına dair bir perspektif sunuldu.

Küresel Büyüme: Jeopolitik Riskler Büyüme Engelliyor mu?

2025 yılı başlarında dikkat çeken ilk makale **Research Institute of Economy, Trade and Industry** tarafından yayınlanan **“Küresel Değer Zincirlerinde Yeni Dengeler: ABD Kısıtlamaları ve Japon Firmalarının Çin’den Çıkışı”**¹ makalesi oldu. Çalışmada, ABD ile Çin arasındaki ekonomik gerilimin, özellikle elektronik, telekomünikasyon ve yarı iletkenler gibi teknoloji yoğun sektörlerde küresel ticareti, yabancı yatırımları ve değer zincirlerini dönüştürdüğü belirtildi. Araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, 2018 yılından günümüze artan ABD ihracat kısıtlamalarının Japon firmalarının Çin’den çıkma olasılığını artırdığını gösterdi. Bu kısıtlamaların temel amacının Çin’in ileri teknolojilere erişimini engellemek olduğu kaydedildi.

Aynı merkez tarafından hazırlanan **“Makroekonomik Şokların Japon Ekonomisine Etkisi: Borsadan Kanıtlar”**² başlıklı çalışmada da Japonya’nın son on yılda parasal genişleme, döviz kuru dalgalanmaları, küresel ticarette artan korumacılık, Covid-19 pandemisi ve enerji fiyatlarındaki sert iniş çıkışlar gibi çeşitli iç ve dış ekonomik şoklarla karşı karşıya kaldığı belirtildi. 2013’ten 2024 yılına kadar uygulanan genişlemeci para politikaları sonucunda para arzının dört kat arttığı ve Japon yeninin ABD doları karşısında ciddi oranda değer kaybettiği vurgulandı. Yapılan istatistiksel incelemelerde, küresel talepteki değişimler ve yen/dolar döviz kuru hareketlerinin, Japonya borsasında bazı aylarda %10’un üzerinde değer dalgalanmalarına yol açtığı tespit edildi.

Mart ayında OECD tarafından yayımlanan Ekonomik Görünüm raporunu ele alan Çin merkezli **Xinhua Silk Road Information Service**, **“Küresel Büyüme 2025’te %3,1’e, 2026’da %3’e Gerileyecek”**³ dedi. Raporda Küresel GSYH büyümesinin 2024 yılındaki %3,2 seviyesinden

2025'te %3,1'e ve 2026'da %3'e gerileyeceği öngörüldü. OECD, büyümedeki bu aşağı yönlü revizyonun temel nedeninin, birçok G20 ekonomisinde artan ticaret engelleri ile jeopolitik belirsizliklerin yatırım ve hane halkı harcamaları üzerinde baskı oluşturmamasından kaynaklandığını belirtti. Ekonomik Görünüm raporuna göre, başlıca ekonomilerde büyümenin yavaşlaması beklenirken, ABD'de GSYH büyümesinin gümrük tarifesi artışlarının etkisiyle 2026 yılında %1,6'ya gerileyeceği, Euro Bölgesi'nde ise büyümenin 2026'da %1,2 seviyesinde kalmasının beklendiği ifade edildi. G20 ekonomilerinde manşet enflasyonun 2026'da %3,2'ye düşmesi öngörüldürken, ABD'de enflasyonun 2025'te %2,8'e yükseleceği tahmin edildi.

Hindistan-ABD ilişkilerini ele alan **Observer Research Foundation**'ın çalışması "**Hindistan-ABD Ticaret Görüşmeleri ve 500 Milyar Dolarlık Ticaret Hedefi**"⁴, Modi ve Trump'ın görüşmesinden sonra açıklanan İkili Ticaret Anlaşması'nın (BTA) dönüm noktası olduğunu gösterdi. 2024 yılında Hindistan, ABD ile ticaret fazlasını 45,7 milyar dolara çıkardı. Ülke, gümrük tarifelerini düşürdü ve elektrikli araçlar gibi sektörlerde tarifeleri azalttı; böylece enerji ve savunma sektörlerinde büyüme sağladı. Rapora göre, Hindistan'ın 2030 yılına kadar belirlenen 500 milyar dolarlık ticaret hedefinde savunma sektörü kilit rol oynayacak.

"**G7 Zirvesi Batı'nın Hâlâ Var Olup Olmadığına Karar Verecek**"⁵ ana başlıklı makalede; G7'nin uzun süredir serbest piyasa ve hukukun üstünlüğü gibi Batı değerlerinin temel platformu olarak görüldüğü, ancak Trump dönemindeki ABD'nin bu değerlerden uzaklaşmasının tartışmaları derinleştirdiği ifade edildi. Çalışma, haziran ayında Fransa'daki **European Union Institute for Security Studies** tarafından yayımlanmış olup, G7'nin 1975'te ekonomik krizlere karşı bir koordinasyon mekanizması olarak G6 şeklinde kurulduğunu, 1998'de Rusya'nın katılımıyla G8'e dönüştüğünü; ancak Kırım'ın ilhakı sonrası Rusya'nın gruptan çıkarıldığını hatırlattı. Ayrıca küresel güç dengelerinin Batı'dan yükselen ekonomilere kaydığı, 2024'te altı yeni üyeyle genişleyen BRICS'in G7'ye karşı güçlü bir alternatif haline gelerek giderek Batı karşıtı bir platforma dönüştüğü vurgulandı. İçerikte, bu gelişmeler üzerine G7'nin son yıllarda Rusya'nın saldırganlığına karşı yaptırımlar uyguladığı ve Çin'e yönelik ortak stratejiler geliştirdiği, ancak Trump'ın tutumunun G7 içindeki birliği zayıflattığı, ortak açıklamalar yapılırken ciddi görüş ayrılıklarının ortaya çıktığı vurgulandı. Kananaskis Zirvesi'nin ise kritik bir dönüm noktası olabileceği; ABD'nin G7'de yoluna devam edip etmeyeceği ve Batı'nın siyasi bir birlik olarak çözülmeye başlayıp başlamayacağı sorusunun gündeme geldiği ifade edildi.

Council on Foreign Relations tarafından hazırlanan **“Doların Küresel Rolü ve ABD Dış Açığının Finansmanı”**⁶ isimli analizde, küresel hisse senetleri piyasasının önde gelen endeksinde ABD payının (%70 civarında) küresel rezervlerdeki dolar payına (%58) kıyasla oldukça yüksek olduğu belirtildi. Tayvan’da büyük sigorta şirketlerinin portföyündeki dolar payının %80’in üzerinde olduğu kaydedilirken, bu durumun doların rezerv para birimi statüsüne dair yaygın inancı sorgulattığı ifade edildi. Son yıllarda dolara olan talebin daha çok getiri arayan özel yatırımcılardan geldiği ve ABD cari açığının finansmanının mevcut durumda özel yatırımcıların ABD’ye olan inancına bağlı olduğu vurgulandı.

“Asya Dolara Olan Bağımlılığını Nasıl Azaltabilir?”⁷ sorusunun yanı sıra, Trump’ın doları bir stratejik silah olarak kullanma yaklaşımının, doların küresel rezerv para birimi statüsünün geleceğini belirleyecek önemli bir tartışma başlattığı vurgulandı.

Çalışma, Japonya’daki **Research Institute of Economy, Trade and Industry** tarafından Eylül ayında yayımlandı ve uzmanlar, şu anda hiçbir para birimi dolar kadar güvenilir ve yaygın olmadığı için, doların yakın zamanda uluslararası alandaki üstünlüğünü kaybetmesinin pek mümkün olmadığını belirtti. Ayrıca ASEAN+3 ülkelerinde dolara olan yoğun bağımlılığın, bu ülkeleri ABD para politikası değişikliklerine ve küresel finansal şoklara karşı savunmasız bıraktığı vurgulandı. Dolar şoklarına karşı riskleri azaltmak ve stratejik özgürlük sağlamak amacıyla pragmatik önlemler alınması gerektiği ifade edildi. Makalede, bu önlemler arasında; ticaret ve yatırımlarda yerel para birimleriyle yapılan ödemelerin genişletilmesi, Asyalı politika yapımcıların Asya para birimlerinin uluslararası işlemlerde kullanımını artırmaya yönelik çalışmalar yürütmesi ve finansal platformların standart hâle getirilerek ödeme ile takas sistemleri entegrasyonunun desteklenmesi gerektiği sıralandı.

Enflasyonun Karanlık Yüzü: Faiz Dinamikleri Ne Anlatıyor?

AL-Monitor tarafından hazırlanan **“Türkiye’de Enflasyon Neredeyse İki Yılın En Düşük Seviyesinde: %40’ın Altına Geriledi”**⁸ isimli haberde, Türkiye’de yıllık enflasyonun şubat ayında %39,1’e düşerek neredeyse iki yılın en düşük seviyesine gerilediği belirtildi. TÜİK verilerine göre, şubat ayında enerji maliyetleri yıllık bazda %43,92 artış kaydederken, gıda ve alkolsüz içecek fiyatlarında ise 2021 yılı Kasım ayından bu yana en yavaş artışın yaşandığı ifade

edildi. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, dezenflasyon sürecini destekleyen maliye ve gelir politikaları sayesinde enflasyondaki düşüşün devam etmesini beklediklerini dile getirdi. Türkiye’de 2022 yılı Ekim ayında %85,51 ile rekor seviyeye ulaşan enflasyonun ardından, 2023 Mayıs seçimlerinin ardından Ortodoks ekonomiyi benimseyen yeni yönetimin, faiz oranlarını %8,5’ten %50’ye kadar artırdığı vurgulandı. TÜİK verilerine göre, Türkiye ekonomisinin 2024 yılında %3,2 büyüdüğü ve kişi başına düşen milli gelirin 15.463 dolar olarak hesaplandığı da kaydedildi.

IFO Institute tarafından Nisan ayında yayımlanan, “**Uzmanlar Dünya Çapında Enflasyonun Yükselineceğini Öngörüyor**”⁹ çalışmasında, dünyanın dört bir yanındaki ekonomi uzmanlarının önümüzdeki yıllarda enflasyon oranlarında hafif bir yükseliş beklediği ifade edildi. 131 ülkeden 1.489 uzmanın katıldığı ankete göre, dünya çapında enflasyon oranının 2025’te %4,0’a, 2026’da %3,9’a ve 2028’de %3,8’e ulaşacağı öngörüldü. IFO araştırmacısı Niklas Potrafke, ABD’nin tarife politikasının birçok ülkede enflasyon beklentilerini artırdığı yorumunu yaptı. Enflasyon beklentilerinin özellikle Kuzey Amerika’da yükseldiği, uzmanların 2025 yılında bu bölgedeki enflasyonun %3,2’ye ulaşmasını beklediği, fiyatların keskin bir şekilde yükseleceği bölgeler arasında Güney Amerika ve enflasyon oranlarının %20’nin üzerinde beklediği Afrika’nın büyük bir bölümünün yer aldığı belirtildi.

Avrupa Merkez Bankası’nın (ECB) mevduat faiz oranını 25 baz puan indirerek %2,25’e çektiği belirtilirken, bu kararın ekonomik etkilerine ilişkin değerlendirmeler **KIEL Institute for The World Economy** tarafından hazırlanan “**Faiz Kararı: Avrupa Merkez Bankası Ekonomiye Güçlü Bir Sinyal Vermeli**”¹⁰ başlıklı çalışmada ele alındı. Uzmanlar, bu indirimin gevşeme yönünde bir adım olarak görülmesine rağmen, ABD’nin tırmanan ticaret politikalarının oluşturduğu riskler karşısında daha güçlü bir sinyale ihtiyaç duyulduğunu vurguladı. Euro Bölgesi’nde enflasyonun

2025 yılı mart ayı itibarıyla %2,2 seviyesine gerilediği ve ECB'nin %2'lik hedefe yaklaşmakta olduğu kaydedildi. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşındaki tırmanmanın, küresel reel ekonomi ve finansal piyasalar üzerindeki riskleri ciddi ölçüde artırdığına dikkat çekildi. Analize göre, ABD'nin diğer ticaret ortaklarına %10'a varan tarifeler uygulaması durumunda Euro Bölgesi'nde tüketici fiyatlarının %0,2 ila %0,4 arasında düşebileceği öngörüldü.

Dolar bu yıl önemli ölçüde değer kaybetmesine rağmen yerine geçebilecek para birimleri arasında öne çıkan Çin yuanının da değer kaybettiği ve küresel kullanımının azaldığı belirtildi. Çin'in ekonomi verilerinde şeffaf olmaması ve bazı rakamları olduğundan farklı gösterdiği iddiaları, yuanın güvenilirliğini sorgulattı. **American Enterprise Institute** tarafından hazırlanan **"Dolar Zayıf Ama Yuan Daha Zayıf"** adlı çalışmada, Çin'in 486 milyar dolarlık cari fazlasına karşın resmi rezervlerin yalnızca 85 milyar dolar artmış olmasının bir gizem oluşturduğu vurgulandı. Analizde, Çin'in ödemeler dengesinden kaybolan dövizlerin büyük kısmının ABD'ye gittiği, bunun özel sektör kaynaklı olması durumunda Çinlilerin dolara olan güveninin sürdüğü, devlet kaynaklı olması hâlinde ise Pekin'in doları desteklemeye devam ettiği ifade edildi. Her iki durumda da Çin'in davranışlarından dolayı yuanın dolara alternatif olmaktan oldukça uzak olduğu sonucuna varıldı.

ODI Global tarafından yayımlanan makalede **"Küresel Tahviller: ABD'nin Yüksek Borçlanma Maliyeti Dünyayı Zorluyor"**¹² yorumu yapılarak, küresel tahvil piyasasındaki dalgalanma ve artan tahvil getirilerinin artık izole bir sarsıntı olmaktan çıktığına yer verildi. Artan borçlanma maliyetlerine dair işaretlerin kısmen Trump yönetiminin ticari korumacılığını yansıttığı ve ABD doları varlıklarından temkinli bir uzaklaşmaya işaret ettiği ifade edildi. Bu finansal yansımanın, özellikle yüksek ve artan borç maliyetleriyle boğuşan Afrika gibi kırılgan ekonomilerde mali ve ekonomik bedelleri olacağının altı çizildi.

Almanya Federal İstatistik Ofisi'nin tahminine göre ülkedeki tüketici fiyatları haziran ayında %2 oranında artacaktı. Almanya'da enflasyon ılımlı seyreitse de kalıcı şekilde her şeyin yolunda olduğunu söylemek için henüz oldukça erken. Yakın zamanda yaşanan İran-İsrail çatışmasında, İran'ın önemli bir petrol üreticisi olması ve kritik sevkiyat noktasını kontrol etmesi petrol fiyatlarını artırdı. Bu süreçte, Almanya merkezli **DIW** tarafından hazırlanan **"Enflasyon Riski Sürüyor"**¹³ isimli çalışmada, sınırlı seviyede artan petrol fiyatları ve piyasalardaki dalgalanmaların benzin ve dizel gibi yakıt fiyatlarını yükselttiği ve tüketici güvenliğini azalttığı vurgulandı. Altyapı geliştirme adına yapılan kamu harcamalarının da önümüzdeki süreçte fiyatlar üzerinde baskı yapabileceği belirtilerek, finansal kaynakların enflasyonu tetiklemeyecek şekilde mantıklı ve planlı kullanılması gerektiği ifade edildi.

Tarife Politikaları Ekonomileri Nasıl Dönüştürüyor?

Kiel Institute For The World Economy tarafından hazırlanan **"Trump'ın Çelik ve Alüminyum Tarifeleri"**¹⁴ makalesinde, ABD'nin mart ayında çelik ve alüminyum ithalatına %25 oranında gümrük vergisi uygulamaya başlayacağı belirtildi. Çalışmada yapılan simülasyonlara göre, tarifelerin en çok ABD'ye zarar vereceği, AB ekonomisinin ise neredeyse hiç etkilenmeyeceği öngörüldü. AB ekonomisi üzerindeki etkilerin sınırlı olmasının nedeni, çelik ve alüminyumun AB'nin toplam ihracatı içindeki payının sadece %5 civarında olması olarak açıklandı. Öte yandan, tarifeler nedeniyle ABD'de fiyatların %0,41 oranında artmasının beklenmesi, enflasyonu yükseltebileceği uyarısını beraberinde getirdi.

The Vienna Institute for International Economic Studies'in (WIIW) şubatta hazırlamış olduğu **"Trump'ın Gümrük Vergileri ve Küresel Çapta Etkileri"**¹⁵ başlıklı analizde Trump'ın, başlattığı ticaret savaşı ile ilk etapta Meksika ve Kanada'dan yapılan ihracata %25 oranında tarife uygulayacağı belirtildi. Bu tarifelerin otomotiv, gıda üretimi ve inşaat sektörü başta olmak üzere ekonomide büyük etkiye sahip sektörleri ciddi şekilde etkileyeceği ifade edildi. Yazıda, Trump'ın tarife uygulamaları ile uzun zamandır ABD'nin savunduğu serbest ticaret olgusunun son bulduğuna işaret edildi. Viyana Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü tarafından geliştirilen modelde, karşılıklı uygulanacak tarifelerin ardından Meksika'nın ABD'ye ihracatının yaklaşık %70, Kanada'nın ABD'ye ihracatının ise %60 oranında düşebileceği öngörüldü. Çin'in ABD'ye ihracatının ise üçte bir oranından daha fazla azalması beklenirken, modelin tarifeler sonrası Kanada'nın diğer ülkelere olan ihracatını %10, Meksika'nın ise %20 oranında artıracığını gösterdiği kaydedildi.

WIIW'ın yayımladığı **“Trump’a Rağmen Doğu Avrupa 2025’te Daha Hızlı Büyüyecek”**¹⁶ ifadesiyle sunulan raporda, 2025 yılında Donald Trump’ın ABD Başkanı olarak geri dönmesinin büyük bir belirsizlik oluşturmalarına karşın Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa ekonomilerinin çoğunda büyümenin hızlanacağına dikkat çekildi. WIIW, 2025 yılında AB üyesi ülkeler için %2,8’lik bir büyüme öngörürken, bu oranın Euro bölgesinin yaklaşık iki katı olduğu kaydedildi. Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan ve Romanya gibi kilit ülkelerde büyümenin, Alman imalatındaki durgunluğa rağmen, gerçek ücret artışları sayesinde özel tüketimden kaynaklanmaya devam ettiği ifade edildi.

ABD, yıl içerisinde neredeyse tüm büyük ticaret ortaklarından yapılan ithalatlara ek tarifeler uygulamaya başladı. Bu tarifeler, küresel tarım ticaretinde %3,3 ila %4,7 arasında daralma ve küresel GSYH’de %0,3 ila %0,4 düşüşe yol açabilir diyen **International Food Policy Research Institute, “Karşılıklı Tarifeler Tarımsal Ticarete Nasıl Zarar Veriyor?”**¹⁷ sorusu ile karşımıza çıktı. Diğer ülkelerin misilleme yapması durumunda ABD’nin GSYH’sindeki düşüşün %1,2’ye çıkabileceği belirtildi. Tarifelerin doğrudan etkileri arasında ithalat maliyetlerinin artması ve ticaret ortaklarından misilleme gelmesi bulundu. Dolaylı etkiler ise ticaret ilişkilerindeki bozulma ve tedarik zincirlerinin yeniden şekillenmesi olarak öne çıktı. Yazıda ek olarak, tarım ürünlerindeki fiyat artışlarının, özellikle gelirinin büyük kısmını gıdaya harcayan yoksul haneler için olumsuz sonuçlar doğurabileceği belirtildi.

European Union Institute For Security Studies tarafından mayısta kaleme alınan makalede **“AB ve Hint-Pasifik: Ticaret Dengelerinde Yeni Bir Dönem”**¹⁸ başlığı ile Avrupa Birliği’nin Hint-Pasifik bölgesindeki ticari etkileşimlerinin, değişen küresel güç dengeleriyle birlikte kritik bir öneme sahip olduğu belirtildi. Yirmi yıl önce AB’nin Asya’daki yükselen pazarlarla ticaretinin, Çin ticaret hacminin iki katından fazla olduğu, ancak bugün Çin’in ticaretinin AB ticaret hacminin neredeyse dört katına ulaştığı kaydedildi. Kapsamlı ve Aşamalı Trans-Pasifik Ortaklığı Anlaşması’nın (CPTPP), on iki üyesiyle küresel GSYH’nin yaklaşık %15’ini temsil eden önemli bir ticaret ve kural koyucu platform haline geldiği vurgulandı. CPTPP’nin sadece bir ticaret paketi değil, aynı zamanda tedarik zincirlerindeki riskleri azaltma platformu olarak görüldüğünün altı çizildi. Anlaşmanın yönetim, işçi hakları, çevresel sürdürülebilirlik gibi çeşitli alanları kapsadığı, bu alanlardaki AB deneyiminin anlaşmaya önemli katkılar sağlayabileceği yazıda ayrıca ifade edildi.

Kapsamlı ve İleri Trans-Pasifik Ortaklığı Anlaşması (CPTPP), 8 Mart 2018 tarihinde Şili’nin Santiago kentinde; Avustralya, Brunei Darussalam, Kanada, Şili, Japonya, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur ve Vietnam arasında imzalanan bir Serbest Ticaret Anlaşmasıdır (STA). Birleşik Krallık da CPTPP’ye katılım protokolünü Temmuz 2023’te imzalamıştır.

Avrupa Birliği’nin Endonezya ve Filipinler ile planladığı Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları (CEPA’lar) aracılığıyla ekonomik çıkarların yanı sıra jeopolitik amaçlar da gözetildiği belirtildi. **Rosa Luxemburg Stiftung** tarafından hazırlanan **“Avrupa Birliği’nin Jeopolitik Serbest Ticaret Anlaşmaları: Güneydoğu Asya Örneği”**¹⁹ çalışmada, ABD’nin korumacı politikaları ve Çin ile

artan ticaret savaşı, AB'yi dış bağımlılıklarını azaltmak, kritik ham maddeler için alternatifler geliştirmek ve yeni pazarlar oluşturmak amacıyla ekonomik ittifaklarını çeşitlendirmeye yönelttiği ifade edildi. Makalede, Endonezya ve Filipinler'in, özellikle pil ve elektrikli araç üretiminde kritik olan nikelin en büyük üreticileri olmaları sebebiyle AB için stratejik öneme sahip olduğu vurgulandı. AB, bu ülkelerdeki nikel tedarikini güvence altına alarak Çin'e olan bağımlılığını azaltmayı amaçladı.

Malezyalı ve Çinli uzmanların küresel ticaretteki belirsizlik ortamında, ASEAN ile Çin'in ekonomik iş birliğini derinleştirmesi ve bölgesel entegrasyonu daha ileri bir seviyeye taşıması çağrısında bulunduğu ifade edilirken **Xinhua Silk Road Information Service, "ASEAN ve Çin, Ticari Belirsizliklerine Karşı Dev Pazarlara Yönelecek ve Bölgesel Entegrasyonu Hızlandıracak"**²⁰ dedi. Nisan ayındaki haberde, Malezya Çin İş Konseyi Başkanı Low Kian Chuan, yükselen korumacılık dalgasına karşı bölgesel iş birliğini ve entegrasyonu sağlamlaştırmanın çok önemli olduğunu dile getirdi. Çalışmada, küresel ticarete dair endişelere rağmen, Çin gümrük verilerine göre Çin'in ASEAN ile ticaret hacminin 2025'in ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine kıyasla %7,1 arttığı kaydedildi. ASEAN'ın son yıllarda, Çin'in elektrikli araçlar, lityum piller ve güneş enerjisi gibi gelişmekte olan sektörlerinin yurt dışına açıldığı bir merkez hâline geldiği belirtildi.

Vietnam, 2 Nisan 2025'te ABD Başkanı Donald Trump'ın Vietnam'dan yapılan ithalata %46 oranında gümrük vergisi getirmesiyle ekonomik olarak zor bir duruma girdi. **Asia Pacific Foundation of Canada** tarafından hazırlanan **"Vietnam'ın ABD Tarifeleri ve Çin ile Ekonomik Bağları"**²¹ üzerine yapılan analizde, ülke ekonomisinin büyük ölçüde ABD'ye ihracata ve Çin'den gelen tedarik zincirlerine bağlı olduğu belirtildi. 2024 yılı itibarıyla Vietnam, ABD ile 170,6 milyar Kanada doları (C\$) ticaret fazlası verirken, Çin ile olan ticaretinde önemli bir açık yaşadı. Vietnam, ABD-Çin gerilimini hafifletmek amacıyla, Trump'ın tarifelerinden önce ABD'ye yaptığı ihracattaki vergileri düşürmeye yönelik planlar açıkladı ve Çin ürünlerinin Vietnam üzerinden ABD tarifelerinden kaçabileceğine dair endişelere karşı sıkı düzenlemeler getirdi. Ülkenin ticaret ortaklıklarını çeşitlendirme çabaları meyvesini verdi; Vietnam, 17 serbest ticaret anlaşmasına taraf oldu ve Kanada, Japonya ile Güney Kore gibi orta ölçekli güçlerle ilişkilerini derinleştirmeye çalıştı.

ABD-Çin ilişkilerinde yaşanan gerilim, kısa süreli bir “gümrük tarifesi molası”yla gündeme geldi. **KIEL Institute for The World Economy** tarafından mayısta yayımlanan **“ABD-Çin Tarife Savaşlarında Mola: AB’ye Yönelik Etkiler Sınırlı”**²² isimli makalede, ABD ile Çin arasındaki 90 günlük tarifesiz dönemin, özellikle ABD ekonomisi için kısa vadede belirgin bir rahatlama sağlayabileceği belirtildi. KIEL Dünya Ekonomisi Enstitüsü’nün KITE modeli ile yapılan simülasyon, ABD’deki enflasyon baskısının bir miktar azalabileceğini gösterdi. Ancak Enstitü araştırmacısı Hendrik Mahlkow, gümrük tarifesi seviyelerinin Trump dönemi öncesine göre hâlâ yüksek olduğunu ve 90 günlük sürenin ardından belirsizliğin devam ettiğini vurguladı. Almanya ve AB açısından bu mola etkisinin sınırlı kalacağı öngörülürken, küresel düzeyde Çin’in ABD’ye ihracatının %19 düşmesi ve küresel ticaretin %0,65 azalması bekleniyor.

BRICS+ grubu kâğıt üzerinde ciddi bir ekonomik gücü temsil etse de IMF ve Dünya Bankası gibi Batı merkezli kurumlarda anlamlı reformlar yapabilecek düzeyde etkili olmadığı kaydedildi. Haziran ayında **Italian Institute for International Political Studies** tarafından hazırlanan ve **“BRICS+ Ülkeleri Küresel Ticaret Sisteminin Reformuna Öncülük Edebilir mi?”**²³ sorusu ile gündeme gelen çalışmada, Çin’in ekonomik baskınlığı, kolektif karar alma eksikliği ve üyeler arasındaki çıkar farklılıklarının bu yapının etkinliğini sınırladığı ifade edildi. Yeni Kalkınma Bankası gibi girişimler belirli ölçüde başarılı olsa da BRICS üyelerinin hâlâ Batı’nın hâkim olduğu finans sistemine bağımlı olduğu ve dolar hegemonyasına karşı etkili adımlar atamadığı belirtildi.

Yılın son çeyreğinde Japonya merkezli **Research Institute of Economy, Trade and Industry** tarafından hazırlanan **“Trump’ın Tarifeleri ve Küresel Ticaret Sisteminin Çökme İhtimali”**²⁴ isimli değerlendirmede, ABD Başkanı Trump’ın ikinci kez başkan olarak göreve geldikten sonra şubat ve mart aylarında Çin, Kanada ve Meksika’dan yapılan ithalata ek gümrük vergileri uyguladığı belirtildi. Uzmanlar, Trump’ın getirdiği gümrük tarifelerinin Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kapsamında inşa edilen küresel ticaret sistemi için tehdit oluşturduğunu vurguladılar. ABD gibi güçlü ve büyük bir ekonominin uluslararası kuralların dışına çıkmasının, mevcut sistemin güvenilirliğini ve öngörülebilirliğini zedeleyerek küresel ticaretin daralmasına ve durgunlaşmasına yol açabileceği ifade edildi. İçerikte, Trump’ın gümrük tarifeleri ile ticaret açığının azaltılması ve üretimin canlandırılması gibi hedeflere ulaşmayı amaçladığı kaydedilse de tarife artışlarının doğrudan fiyatların yükselmesine ve tüketimde azalışa neden olarak ABD ekonomisindeki büyümeyi kısıtlamasının muhtemel olduğu belirtildi.

Yılın sonlarına doğru yaklaşırken **German Institute for International and Security Affairs**, **“Türk Otomotiv Endüstrisinin Yeniden Konumlandırılması”**²⁵ başlıklı çalışmada, Türkiye’nin Almanya için önemli bir otomobil pazarı ve üretim merkezi olduğunu vurguladı. Çalışmada, Türk otomotiv sektörünün ticaret engelleri, artan rekabet, ekonomik dalgalanmalar ve jeopolitik riskler gibi zorluklarla karşı karşıya olduğu, ancak dijitalleşme ve elektrifikasyona yönelik yatırımlar yaparak bu değişimlere uyum sağlama çabalarının devam ettiği belirtildi. 2024 yılında Türkiye’nin otomotiv üretimin 1,3 milyona, ihracatının ise 36,65 milyar dolara ulaştığına dikkat çekilen raporda, sektörün montaj merkezi olma riskine karşı teknolojik dönüşümün hızlandırılması gerektiği ifade edildi. Yerli elektrikli araç markası TOGG’un Almanya pazarına girmesi ve Çinli BYD’nin Türkiye’de fabrika kurması, Türkiye’nin üretim üssü olma hedefine katkı sağlarken, elektrikli araç satışlarının 105.315 adede ulaştığı aktarıldı. Yazıda ayrıca dijital bağlantılı araçların güvenlik riskleri oluşturabileceği ve Çin’e bağımlılığın ticaret açığına yol açabileceği uyarısı yapılarak, Türkiye’nin sanayi politikasının ve stratejik iş birliklerinin önemine dikkat çekildi.

Çin Ekonomisi: Asya’nın Liderliği Pekişiyor mu?

“2025 yılının başında Çin ekonomisi güçlü bir ivme kazandı”²⁶. **Xinhua Silk Road Information Service** verilerine göre, sanayi üretimi yılın ilk iki ayında geçen yılın aynı dönemine göre %5,9 artarken, sabit varlık yatırımları %4,1 yükselerek 5,26 trilyon yuana ulaştı. İmalat sektörüne yapılan yatırımlar ise %9 oranında arttı. Çin Ulusal İstatistik Bürosu (NBS) Sözcüsü Fu Linghui, 1,4 milyarı aşkın nüfus ve kişi başına 13.000 ABD doları üzerindeki GSYH ile Çin’in büyük bir büyüme potansiyeline sahip olduğunu belirtti. Aynı kurumun yayımladığı **“Çin’in Otomobil Üretimi ve Satışları 2024 Yılında Rekor Kırdı”**²⁷ başlıklı haberde, otomobil sektörünün büyüme ivmesini desteklediği belirtildi. NBS’nin verilerine göre, 2024 yılında otomobil üretimi ve satışları 31 milyon adeti aşarak rekor kırdı. Elektrikli araçların üretimi ve satış adedinin 10 milyonu geçmesi, toplam üretim ve satışların yaklaşık %40’ını oluşturdu. Bu durum, elektrikli araç pazarının Çin ekonomisindeki payını artırırken, küresel pazarlara yönelik ihracat kapasitesini de güçlendirdi.

Hindistan'ın Çin'den yapılacak çelik ithalatına altı ay boyunca %15 ila %25 arasında ek vergi uygulama planı, **Global Times**'in şubat ayındaki haberinde **“Hindistan, Çin'den Yapılacak Çelik İthalatına Vergi Uygulamayı Planlıyor”**²⁸ başlığıyla değerlendirildi. Hindistan Çelik Bakanı Kumaraswamy, yerli çelik endüstrisinin yeterli kapasiteye sahip olmadığını belirtirken, Çinli uzmanlar, düşük kaliteli ve yüksek maliyetli yerli çeliğin ithalatı artırdığını vurguladı. Bu ek vergi önleminin, küresel ticaret savaşlarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleşmesi kamuoyunda tartışmalara yol açtı.

Xinhua Silk Road Information Service tarafından yayımlanan **“Çin'in Dış Ticareti Yılın İlk İki Ayında İstikrarlı Bir Performans Sergiledi”**²⁹ haberine göre, Gümrükler Genel İdaresi (GAC) verileri, dış zorluklara rağmen Çin'in 2025 yılının ilk iki ayında dış ticarete hem sağlam bir performans sergilediğini hem de yapısal iyileşmeler ve dayanıklılık gösterdiğini ortaya koydu. Bu dönemde toplam mal ticaret hacmi %1,2 oranında hafif bir düşüşle 6,54 trilyon yuan olarak gerçekleşirken, ihracatın %3,4 artarak 3,88 trilyon yuana ulaştığı, ithalatın ise %7,3 düştüğü kaydedildi. İhracat değerinin %60'ını oluşturan mekanik ve elektrikli ürünlerin ihracatının %5,4 arttığı ifade edildi. Özel işletmelerin toplam mal ticaret hacmi yıllık bazda %2 artışla 3,69 trilyon yuan olarak gerçekleştiği ve bu rakamın Çin'in toplam dış ticaret hacminin %56,4'üne denk geldiği belirtilen haberde ASEAN'ın, 1,03 trilyon yuan ticaret hacmiyle 2025'in ilk iki ayında Çin'in en büyük ticaret ortağı olmaya devam ettiğinin altı çizildi.

The Institute of Energy Economics, **“Çin'in Petrol Talebi ve Uluslararası Petrol Pazarı”**³⁰ makalesinde, dünyanın en büyük ham petrol ithalatçısı olan Çin'in, gerçekleştirdiği ithalat hacmi ile ham petrol fiyatlarını önemli ölçüde etkilediği belirtildi. Pandemi sonrası talebin

nihayet toparlandığı ve ekonomik yavaşlamanın belirginleştiği 2024 yılında, Çin kaynaklı faktörlerin çoğu zaman petrol fiyatlarını aşağı çektiği kaydedildi. IMF'ye göre, başlıca Orta Doğu OPEC ülkeleri için gereken mali başa baş petrol fiyatlarının Suudi Arabistan için 98 dolar olduğu, ancak Brent petrol fiyatının bu seviyeyi geçmediği için bütçe açığı sorununun devam ettiği ifade edildi. Yazıda ayrıca, düşük petrol fiyatları devam ederse yüksek maliyetli üreticilerin üretimi azaltmak zorunda kalacağı ve bunun Orta Doğu OPEC üreticilerine olan bağımlılığı artıracığı uyarısı yapıldı.

Çin'in ekonomik durumu, **Bruegel** analizinde “**Çin Ekonomisinin Karşı Karşıya Olduğu On Zorluk**”³¹ başlığıyla haziranda ele alındı. Analizde, Çin'in büyümede imalatı önceliklendirmeye devam ettiği, ancak iç talebin zayıf olması nedeniyle ihracata daha fazla ağırlık verdiği ifade edildi. Bu durumun, Çin ürünlerinin Avrupa pazarına girmesiyle Avrupalı şirketler için bir tehdit oluşturabileceği kaydedildi. Analizdeki on temel zorluk arasında, GSYH'nin %100'üne ulaşan kamu borcu nedeniyle neredeyse hiç mali alan kalmaması ve deflasyon ile zayıf renminbi nedeniyle para politikasının sınırlı olması öne çıktı. Ayrıca, gayrimenkul sektöründeki çöküş ve üretim kapasitesinin yurtiçi talebi aşması, büyümeyi olumsuz etkileyen faktörler arasında yer aldı.

Deflasyon, genel fiyat seviyesinin belirli bir zaman aralığında sürekli olarak düşmesi anlamına gelir. Enflasyonun tersidir. Enflasyonda fiyatlar artarken, deflasyonda fiyatlar düşer. Bu durum, mal ve hizmetlerin ucuzlaması olarak görülebilir.

Peru'da inşa edilen Chancay Limanı, **“Chancay Limanı, Çin ve Latin Amerika arasında Ortak Refaha Doğru”**³² başlıklı projeye, “Yeni Çağın İnka Yolu” olarak Latin Amerika ile Asya'yı birbirine bağlıyor. 2025 yılının ilk 5 ayında 777 milyon dolarlık ticaret hacmine ulaşan projenin Peru ekonomisine %1,8 oranında GSYH artışı ve 7.000 yeni istihdam sağlaması bekleniyor. Yeni deniz rotası, Asya yönüne nakliye süresini 33 günden 23 güne düşürüyor. Liman, Latin Amerika'nın düşük karbonlu araç ve yapay zekâ destekli lojistikle 7/24 çalışan ilk yeşil akıllı limanı olarak tamamen temiz enerjiyle sürdürülebilir, karbonsuz operasyonlar yürütüyor. **China International Import Expo**, bölgeye sağladığı ekonomik ve kültürel etkilerin yanı sıra bu limanın yalnızca ticaretin değil, aynı zamanda kültürel alışverişin de köprüsü olduğunu belirtti.

Çin-Avrupa yük trenleri, küresel ticaretin önemli bir unsuru haline gelirken, Çin ile Avrupa arasındaki lojistik bağlantıları güçlendiriyor. Bugüne kadar yaklaşık 120.000 sefer gerçekleştiren bu trenler, 12 milyon TEU taşıdı ve 26 Avrupa ülkesi ile 11 Asya ülkesindeki 232 şehir ve 100'den fazla şehre hizmet verdi. Çin-Avrupa yük trenleri, **Xinhua Silk Road Information Service** tarafından hazırlanan **“Çin-Avrupa Yük Trenleri, Bağlantılılığı ve Küresel Ekonomiye Destekliyor”**³³ çalışmasında belirtildiği gibi, Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin simgesel projelerinden biri olarak, taşınan malların değerini 33 kat artırarak 426,4 milyar dolara çıkardı. Demiryolu ağı, ticaretin dijitalleşmesini teşvik ederek gümrük işlemlerini hızlandırdı ve ekonomik koridorlar oluşturdu. Çin-Avrupa yük trenleri, yalnızca ticareti değil, aynı zamanda kültürel alışverişini de teşvik ederek, küresel ekonomik ve kültürel köprü işlevini yerine getiriyor.

ABD Ekonomisi: Sanayi Politikalarında Dönüşüm

Hint-Pasifik bölgesindeki güç dengeleri, **Atlantic Council** tarafından “**Az Yatırım Az Etki: ABD Neden Hint-Pasifik’te Zemin Kaybediyor?**”³⁴ sorusu ile ele alındı. Çalışmada bölgenin küresel güvenlik ve refahın merkezi olarak tanımlanmasına rağmen, Trump yönetiminin Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı’nı (USAID) kapatma kararı ile yüksek tarife oranları uygulamasının dikkat çekici iki adım olduğunu belirtti. Kuruluş, ABD Savunma Bakanı Pete Hegseth’in Hint-Pasifik ülkelerinden savunma harcamalarını GSYH’nin %5’ine çıkarmasını talep etmesinin, bölge devletleri açısından ciddi bir baskı unsuru oluşturduğunu ifade etti. Çin, özellikle Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) aracılığıyla bölgede geniş bir stratejik altyapı ağı kurarak, ABD’nin dış yardımlardan çekilmesiyle doğan boşlukları hızla doldurmaya çalışıyor. Atlantic Council; Hint-Pasifik ülkelerinin yalnızca askeri destek ya da ittifak arayışında olmadığını, demiryolları, okullar ve hastaneler gibi kalkınmayı doğrudan etkileyen kritik altyapı yatırımlarına ihtiyaç duyduğunu vurguladı.

“**ABD İstihdamında Yavaşlama**”³⁵ başlığıyla karşımıza çıkan **Center for Economic and Policy Research** raporda, ABD’de temmuz ayı işsizlik oranının %4,2’ye yükseldiğini belirtti. Bu artışın temel nedeninin, aynı dönemde istihdam büyüme oranının yalnızca 73.000 kişiye gerilemesi olduğu ifade edildi. Önceki iki aya ilişkin verilerde yapılan belirgin aşağı yönlü revizyonlar sonucunda, son üç ayın ortalama istihdam artışının yalnızca 35.000 seviyesine düştüğü kaydedildi. 25-54 yaş arası çalışanların istihdam-nüfus oranının (EPOP), geçen yılın en yüksek seviyesinin 0,5 puan altında kalarak %80,4 seviyesine gerilediği belirtilen çalışmaya göre, üniversite mezunlarının işsizlik oranı %2,7’ye yükselerek 2021 yılı ağustos ayından bu yana en yüksek seviyeye ulaştı. İçerikte, son üç ayda iş olanaklarındaki artışın tamamının sağlık sektöründe yoğunlaştığı kaydedilirken, imalat sektörünün temmuz ayında 11.000 iş kaybettiği ve nisan ayından bu yana toplam kaybın 37.000 kişiye ulaştığı ifade edildi.

Washington’un korumacılık politikaları, **CATO Institute** tarafından hazırlanan “**Washington’un Korumacılığı Çin’in Etki Alanını Genişletiyor**”³⁶ başlıklı analizde değerlendirildi. CATO Institute; Trump yönetiminin Çin ile yapılan ticaretin hem yerli üretimi hem de ulusal güvenliği tehdit ettiği iddiasıyla korumacı adımlar attığını, bu kapsamda 22 ülkeye yeni gümrük tarifeleri açıkladığını belirtti. Analize göre Japonya ve Güney Kore’ye %25, Güneydoğu Asya Ulusları Birliği (ASEAN) ülkelerine ise %25 ile %40 arasında değişen oranlarda tarifeler getirildi. Kuruluş, ABD ithalatının %13,95’ini oluşturan Japonya, Güney Kore ve ASEAN ülkeleriyle ilişkilerin bu politikalar nedeniyle zarar gördüğünü aktarırken; Çin’in ise piyasa erişimi sunarak bölgedeki etkisini artırdığı tespitinde bulundu. Makalede ek olarak, Endonezya, Malezya ve Tayland gibi ülkelerin Washington’ın sert tutumu karşısında Çin’e daha fazla yakınlaştığını, ABD’nin saldırgan ticaret politikalarının ekonomik olduğu kadar jeopolitik açıdan da maliyetli sonuçlar doğurduğu vurgulandı. Aynı kurumun mart ayında hazırladığı “**ABD’nin Birleşmiş Milletlere Sağladığı Fonlar**”³⁷ raporuna göre, Federal hükümetin, harcamaların hızla artması ve mevcut borçların yükselmesiyle birlikte mali bir fırtınaya doğru ilerlediği belirtildi. ABD Hazine Bakanlığı’nın son verilerine göre, mevcut mali yılın ilk beş ayında bütçe açığının 1,1

trilyon doları aştığı ve harcamaların geçen yılın aynı dönemine kıyasla %13 oranında arttığı tespit edildi. BM'nin toplam 67,6 milyar dolarlık gelirinin 46,4 milyar dolarının doğrudan üye devletlerden geldiği ve ABD'nin bu finansmanın %28'ini (13,0 milyar dolar) tek başına karşıladığı kaydedildi.

ABD'nin borç planları, yılın son aylarında **Malaysia Businesses** tarafından yayımlanan **“Trump ABD Borcunu Kripto Varlıklarla Bitirmeyi Planlıyor”**³⁸ başlıklı haberde değerlendirildi. Kuruluş; 2025 yılının başlarında ortaya çıkan “Trump, ABD'nin 35 trilyon dolarlık borcunu kripto para ile silecek” söylentisinin günümüzde hâlâ tartışıldığını belirtti. Habere göre, Trump'ın Stratejik Bitcoin Rezervini oluşturan yürütme emrini onaylaması ve stablecoinleri düzenleyen GENIUS Yasası'nı uygulamaya koyması, söylentinin doğru olma ihtimalini güçlendirdi. Çalışmada, Trump'ın planının hayata geçmesi halinde küresel para sisteminin üçe ayrılma riski taşıdığını; bu blokların kripto dolar varlıkları üzerinden sistemi çeviren ABD bloğu, emtia ve altına bağlı enstrümanları destekleyen BRICS bloğu ve bu ikisi arasında denge kuran gelişmekte olan ülkelerden oluşabileceği ifade edildi.

Donald Trump'ın 2025 yılının Nisan ayında uygulamaya koyduğu “Kurtuluş Günü” gümrük vergileri, ithalatı azaltmayı ve ihracatı teşvik etmeyi amaçlayan bir dizi ekonomik politika kapsamında yer alıyordu. **Peterson Institute for International Economics** ise **“Trump'ın Gümrük Vergileri ABD'nin Ürün İthalatına Ne Kadar Etki Etti?”**³⁹ sorusu bu politikayı sorguladı. Çalışmada 2025 yılının ilk yarısında ithalatın arttığı, ihracatın ise azaldığı söylendi. “Kurtuluş Günü” tarifeleri 2 Nisan'da ilan edilerek, neredeyse tüm ülkelerden yapılan ithalatlara uygulandı ve ürün bazında çelik, otomobil gibi kategorilere, ülke bazında ise Çin ve Brezilya'ya özel tarifeler getirildi. Yazıya göre, Ocak-Mart 2025 döneminde ABD reel ithalatı, 2024'ün aynı dönemine kıyasla yaklaşık %25 arttı. Nisan-Temmuz 2025 arasında ise makine, optik aletler ve

hazır gıda gibi ürünlerin ithalatı önemli ölçüde yükseldi. Ancak ulaşım ekipmanlarında, özellikle otomobiller ve kamyonlarda önemli bir düşüş yaşandı. Aynı dönemde, çoğu önemli ürünün reel ihracatında ise Nisan-Temmuz 2024 dönemi ile kıyaslandığında bir azalma gözlemlendi.

Avrupa ve Almanya: Kriz Sonrası Büyüme Stratejileri

Belçika merkezli **European Policy Centre** 2025 Ocak ayında yazdığı "**Avrupa'da Endüstriyel İttifaklar**"⁴⁰ başlıklı makalesinde, Avrupa'nın küresel ekonomik rekabette giderek daha fazla zemin kaybettiğini vurguladı. İnovasyonun pazara ulaşamadığı, yatırımların cazip olmaktan çıktığı ve verimliliğin oldukça düşük kaldığı belirtilen analizde, Avrupa'nın uluslararası rekabet gücünü artırması için yeni teknolojilere yönelik talebi ve bu teknolojilerin arzını canlandırması gerektiği ifade edildi. AB'nin, 2017'den bu yana hammaddelerden pillere, bulut teknolojilerinden küçük nükleer reaktörlere kadar birçok kritik endüstriyel alanda sanayi ittifakları kurduğu belirtilerek, Avrupa Komisyonu'nun yıllık yatırım açığının yaklaşık 477 milyar avro olduğu kaydedildi. AB'nin düzenleyici mekanizmalarını basitleştirerek inovasyon finansmanına erişimi artırması gerektiği ve endüstriyel ittifakların bu süreçte yatırımcılar ile proje sahiplerini daha etkin eşleştirmede kritik rol oynayabileceği vurgulandı.

Almanya'nın en büyük amonyak üreticisi SKW'nin CEO'su Petr Cingr, artan doğal gaz vergisi nedeniyle şubat ayında iki amonyak tesisini kapatıp gübre üretimini azalttıklarını açıkladı. Bu gelişme, **The Economist** tarafından yayımlanan "**Alman İş Dünyası'ndaki Yüksek Maliyetler ve Bürokrasi**"⁴¹ makalesinde yer aldı. Cingr, vergi artışından sonra doğal gaza ödedikleri ücretin Rus gübre üreticilerinden on kat, ABD'li rakiplerinden ise yedi kat fazla olduğunu söyleyerek, bu durumun rekabet avantajlarını kaybetmelerine yol açtığını ifade etti. Ayrıca, Alman Sanayi Federasyonu Başkanı Peter Leibinger de Alman sanayisinin şu anda gördüğü en kötü zaman diliminde olduğunu belirtti. Çeşitli üreticiler, bürokrasi, yüksek vergiler ve artan maliyetler hakkında şikayetçi olduklarını vurguladı. Cingr, AB'nin Belarus ve Rusya'dan gelen gübreye yönelik tarifeleri %100 oranında artırma kararını ise yetersiz ve geç bir karar olarak değerlendirdi ve önlem alınmazsa AB'de gübre üretiminin çökebileceği uyarısında bulundu.

Almanya merkezli **IFO Institute** tarafından farklı tarihlerde yayımlanan bir dizi çalışmada, Alman sanayi ve otomotiv sektörlerindeki zorluklar ve ekonomik sıkıntılar detaylı bir şekilde ele alındı. Mart tarihli yazıda "**Alman Sanayisi Küresel Rekabette Geri Kalıyor**"⁴² başlığıyla, Alman sanayisinin uluslararası rekabette hızla zemin kaybettiği belirtildi. Ülkede ocak ayında yapılan bir ankette, şirketlerin %24'ünün AB dışı ülkelere kıyasla rekabet güçlerini düşük olarak değerlendirdiği kaydedildi. IFO Anketler Başkanı Klaus Wohlrabe, "Kısa sürede uluslararası rekabette böylesine bir gerileme daha önce hiç yaşanmamıştı" ifadesini kullandı. Sanayinin tüm alanlarına yayılan bu gerilemenin, özellikle otomotiv sektörü, metal ve kimya sanayilerindeki zorluklarla dikkat çektiği vurgulandı. Wohlrabe, sanayinin küresel rekabette ayakta kalabilmesi için acilen bürokrasiyi azaltacak, onay süreçlerini hızlandıracak ve şirketlere vergi kolaylıkları sağlayacak reformlara ihtiyaç duyulduğunu belirtti. "**Almanya'daki Şirketlerin Üçte Birinden Fazlası Sipariş Sıkıntısı Çekiyor**"⁴³ diyen IFO, bu oranı tam haliyle %36,7 olarak açıkladı.

Wohlrabe'a göre, sipariş eksikliği ekonomik toparlanmanın önündeki en büyük engel olmaya devam etmişti. İçerikte, sanayi sektöründe sipariş sıkıntısı yaşayan şirketlerin oranının %38,3'e çıktığı, otomotiv, makine mühendisliği ve elektrikli ekipman gibi alanların bu durumdan en çok etkilenenler arasında olduğu kaydedildi. Ticaret sektöründe ise toptan ticarete sipariş eksikliği yaşayanların oranının %66,2'ye yükseldiği de ayrıca vurgulandı.

IFO Institute tarafından haziran ve ağustos aylarında yayımlanan diğer çalışmalarda ise otomotiv sektörü üzerindeki olumsuz etkiler ele alındı. **"Otomotiv Sektöründe İş Ortamı Kötüleşiyor"**⁴⁴ yorumunu yapan IFO, Alman otomotiv endüstrisi iş ortamı endeksinin 2025 yılı Mayıs ayında tekrar düşüşe geçtiğini belirtti. IFO Endüstri Uzmanı Anita Wölfl, "ABD'nin gümrük vergileriyle ilgili kafa karışıklığının Almanya'daki otomotiv endüstrisi için sorunlara neden olduğu"nu ifade etti. İş dünyasında beklentilerin gerilediği ve ABD Başkanı'nın değişken gümrük tarifesi politikasının otomotiv sektörünün ihracat beklentileri üzerinde belirgin bir etkisi olduğu kaydedildi. Ağustos ayında **"Alman Otomotiv Sektörü Toparlanıyor mu?"**⁴⁵ sorusunu tekrar gündeme getiren kuruluş, IFO İş İklimi Endeksi'nin temmuz ayında önemli ölçüde artarak -31,6 puandan -23,8 puana yükseldiğini açıkladı. Ancak endeksin halen negatif bölgede kalmaya devam ettiği ifade edildi. Şirketlerin temmuz ayında mevcut durumlarını önceki döneme kıyasla daha olumlu değerlendirdiği vurgulandı. Fakat Wölfl, küresel ticaretteki gerginliklerin devam ettiğini ve ABD ile yapılan gümrük tarifesi anlaşmazlıklarının Alman otomobil üreticileri ve tedarikçileri için zorluklar oluşturmaya devam ettiğini belirtti.

Sektöre dair eylül ayında **"Alman Otomotiv Sektöründeki Güven Önemli Ölçüde İyileşti"**⁴⁶ ifadesiyle yer alan bir diğer **IFO Institute** analizinde, otomotiv sektöründeki iş ortamının üst üste ikinci kez belirgin şekilde iyileşerek endeksin -15,5 puana yükseldiği ifade edildi. Sektör

uzmanı Anita Wölfl, elektromobilitedeki olumlu gelişmelere karşın, ABD ile ticaretteki zorlu görünümün sürdüğünü belirterek elektrikli araçlara olan talebin 2025 yılının ilk yarısında yeni rekor seviyelere ulaştığını aktardı. Ancak, ağustos ayında ihracat beklentilerinin -8,8 puana gerileyerek daha olumsuz bir tablo oluşturduğu da yazıda vurgulandı.

Almanya'nın son beş yılda ekonomik büyüme kaydedememesinin ardında birçok sorun olduğu ifade edilen **TIME**'in "**Almanya'da Ekonomik Durgunluk: Enerji Krizi, Rekabet ve Yapısal Sorunlar**"⁴⁷ başlıklı analizinde, en büyük sebeplerden birinin Almanya'nın enerji kriziyle karşı karşıya kalması olduğu vurgulandı. Sanayisini ucuz Rus doğalgazına dayandıran Almanya, Ukrayna Savaşı sonrası büyük darbe aldı. Elektrik fiyatlarının, sanayi kullanıcıları için ABD ve Çin'e kıyasla iki kat daha yüksek olması, üretim maliyetlerini artırarak rekabet gücünü zayıflattı. İçerikte, Almanya'daki ekonomik sıkıntıların diğer önemli sebebi olarak Çin'in makine, çelik ve elektrikli araçlar gibi ürünlerde büyük bir rakip haline gelmesi gösterildi. Ayrıca, nitelikli iş gücü eksikliği ve aşırı bürokrasi de ekonomiyi zorlayan faktörler arasında yer aldı. Almanya'nın küresel rekabette güçlü kalabilmesi için enerji sorununu çözmesi, sanayi politikalarını güncellemesi ve bürokrasiyi azaltması gerektiği vurgulandı.

The Vienna Institute for International Economic Studies'in "**Doğu Avrupa Yavaş Büyüme Kaydediyor**"⁴⁸ sonbahar tahminine göre, Almanya'nın ekonomik zayıflığı ve bazı ülkelerdeki yüksek bütçe açıkları gibi baskılara rağmen, Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa (CESEE) ekonomileri, yapısal dönüşüm ve artan savunma harcamalarının sağladığı destekle beklenenden daha güçlü bir büyüme gösterdi. Bölgedeki AB üyesi ülkelerin, Avro Bölgesi'nden daha hızlı büyüyerek 2025'te %2,2, 2026'da ise %2,6 oranında büyümesi bekleniyor. Polonya, 2025-2026 döneminde %3,5 büyüme ile öncü olurken, Visegrád ülkeleri %2,5 ile %2,9 arasında büyüdü. Ancak Ukrayna, savaş nedeniyle karamsar bir görünüm sergiledi ve Rusya ekonomisi durgunluk tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. WIIW'ye göre Ukrayna'nın 2025 büyümesi %2, Rusya'nın ise %1,2 oldu. Rusya'daki düşüşün başlıca nedenleri, yüksek faiz oranları, düşük petrol gelirleri ve hükümetin kemer sıkma politikaları olarak sıralandı.

Yılın son aylarında **Chatham House** tarafından yayımlanan "**Sanayi Çağı Geri Dönüyor: Avrupa Hazır mı?**"⁴⁹ başlıklı çalışmada, dijitalleşme, yapay zekâ, kritik mineraller ve düşük karbonlu teknolojiler küresel rekabette belirleyici olarak ele alındı ve Avrupa'nın enerji ile tedarik zinciri bağımlılıklarının kırılgan bir konumda olduğu aktarıldı. Raporda, EuroStack, endüstriyel otomasyon, elektrifikasyon, robotik ve temiz enerji projeleri kıta için önemli fırsatlar olarak sunuldu ve finansmanın entegre sermaye piyasalarıyla güçlendirilmesi, misyon odaklı inovasyon ajanslarıyla sanayi dönüşümünün hızlandırılması ile yarı iletkenler ve yapay zekâ alanlarında ortak altyapıların geliştirilmesi gerektiği gösterildi. Yazıya göre; siyasi uyum eksikliği, mali parçalanma, Almanya'nın mali ihtiyat politikaları ve enerji-şebeke yatırımlarındaki yavaşlık ise büyümeyi sınırladı. Avrupa'nın tüketici odaklı yapay zekâda geride kalmasına karşın endüstriyel yapay zekâ, robotik ve güvenlik mühendisliğinde güçlü bir konumu öne çıktı ve kıtanın rekabet gücünün yalnızca AB ile sınırlı kalmayıp, Birleşik Krallık, İsviçre ve Norveç gibi stratejik komşularla yapılacak iş birlikleriyle güçlendiği ortaya kondu.

Rusya'nın Ekonomik Dönüşümü

Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, Ukrayna ile savaşa devam eden Rusya'nın durumunu **“Rusya'nın Savaş Ekonomisi Görüldüğü Kadar Zayıf Değil”**⁵⁰ şeklinde yorumladı. Sermaye kontrollerinin uygulanması ve dış ticaretin hızlı yönlendirilmesiyle ekonomik sıkıntıların hafiflediği belirtilen çalışmada; 2022'de GSYH'nin yalnızca %1,9 daraldığı, 2023'te ise %3,6 büyümeye kaydedildiği belirtildi. İşsizlik ekimde %2,3'e gerilerken, enflasyon Merkez Bankası hedeflerinin üzerinde seyretti. Analiz, rekor seviyedeki askeri harcamaların ekonomik büyümeyi desteklediğini ve Rusya'nın iç yatırımları ile hükümet harcamalarını kendi kaynaklarıyla sürdürebildiğini gösterdi.

Observer Research Foundation'ın martta kaleme aldığı, **“Ukrayna Krizi Döneminde Rusya'nın Ekonomik Büyüme Modeli”**⁵¹ başlıklı çalışmada, Batı yaptırımlarına rağmen Rusya'nın 2023-2024 döneminde %4,1 büyüdüğü belirtildi. 16.000'i aşkın yaptırıma rağmen piyasa reformları ve stratejilerle ayakta kalan Rusya'da petrol ihracatı Avrupa'dan Asya'ya kaydı ve 2022 sonunda %80 Asya pazarlarına yönlendirildi. İthal ikamesi politikalarıyla tarım ve imalat sektörlerinde başarı sağlandı. Çalışmada, savunma üretimi artarken yaşam standartlarının korunduğu ve Dünya Bankası verilerine göre Rusya'nın satın alma gücü paritesinde dünyanın en büyük beş ekonomisinden biri haline geldiği aktarıldı.

“Rusya Trump'ın Gümrük Vergilerinden Neden Muaf Tutuldu?”⁵² sorusuna yanıt aradığı makalesinde **Belfer Center**, 2022 sonrası uygulanan yaptırımların ABD-Rusya ticaretini fiilen durdurduğunu; ancak 2023'te gübre ithalatının %16'sının Rusya'dan sağlandığını ve Trump'ın Ukrayna ile ilgili diplomatik beklentilerinin bu kararda etkili olabileceğini vurguladı. Eski Rusya Başbakanı Medvedev, tarifelerin küresel ticaret sisteminde değişiklik yapacağını ifade etti. Ukrayna ve Moldova gibi ülkelerin tarife tehdidiyle karşılaşması uzmanların dikkat çektiği bir nokta oldu.

ABD merkezli **Council on Foreign Relations**'in çalışması **“Ukrayna Savaşı’nın Üçüncü Yılı: Rusya’ya Yönelik Yaptırımlar Etkili mi?”**⁵³, savaşı ve küresel yaptırımları inceleyen bir araştırma hüviyetinde idi. Çalışmaya göre ABD, Rus merkez bankasına ait rezervleri dondurdu, en büyük bankaları SWIFT sisteminden çıkardı ve Rusya ile petrol, LNG ve kömür ithalatını yasakladı. AB de petrol kısıtlamaları getirdi ve 2027’ye kadar doğal gaz ithalatını tamamen sona erdirmeye hedefini açıkladı. IMF tahminlerine göre 2024’te Rusya GSYH’si %3,6 arttı ve yaptırımlar ekonomiyi çökertmede sınırlı etkili oldu. Bazı uzmanlar, yaptırımların asıl amacının mesaj vermek olduğunu, diğerleri ise uygulamaların sıkılaştırılmasıyla Rusya’nın yıpratılabileceğini belirtiyordu.

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication / Dünya Bankalararası Finansal Telekomünikasyon Topluluğu); paranın ülkeler arasında hızlı transfer edilmesini sağlayan uluslararası bir finansal yapılanma sistemidir.

Ukrayna Savaşı ve Batı yaptırımları, Rusya’nın dış ticaretini yeniden şekillendirmesine de yol açtı. **The Vienna Institute for International Economic Studies** tarafından kaleme alınan **“Rusya Dış Ticaretini Büyük Ölçüde Çin’e Kaydırıyor”**⁵⁴ makalesi, AB’nin Rus ihracatındaki payının 2025 ortasında %8’e gerilediğini, Çin’in ihracatın %30’unu ve ithalatın %35’ini karşıladığını ortaya koydu. Uzmanlar, Rus savunma sanayisinin ihtiyaç duyduğu bilgisayar çipleri ve elektronik bileşenlerin %80-90’ını Hong Kong ve Çin’den temin ettiğini belirtti; gelişmiş endüstriyel makineler ve özel petrol ekipmanlarında eksiklikler bulundu. Çin’in Rusya’dan önemli ölçüde fayda sağladığı, ancak Rusya’nın Çin’in 2024 yılı ticaret ortakları arasında sekizinci sırada yer aldığı, bunun ticari ilişkilerde dengesizlik gösterdiği de makalede yer aldı.

Estonya merkezli **International Centre for Defence and Security**, askeri harcamalarda yaşanan keskin artışın Rusya’da geçici bir ekonomik büyüme ve refah yanılsamasına olanak sağladığını, ancak bu modelin sürdürülebilir olmadığını belirterek **“Kaynak Kıtılığı ve Savaş Rus Ekonomisini Kısıtlıyor”**⁵⁵ yorumunu yaptı. Savaş ekonomisinin ikinci aşamasında (2023-2024) işsizliğin neredeyse tamamen ortadan kalktığı, ancak 2-3 milyonluk ciddi bir işgücü açığı ortaya çıktığı kaydedildi. Hükümetin askeri alımlar yoluyla yapay talep oluşturmaya devam etmesi nedeniyle Rusya’da enflasyonun yükseldiği ve resmi olarak yıllık %10’u aştığı, Merkez Bankası’nın faiz oranını %21’e çıkardığı ifade edildi. Analiz, Rusya’nın ekonomik görünümünün karamsar olduğunu, askeri harcamaların sivil ekonomiyi giderek zayıflattığını ve karayolu taşımacılığı, inşaat ve tarım gibi sektörlerin savunma sanayisindeki ücretlerle rekabet edemediğini vurguladı.

Enerji Krizi: Küresel Değişim Fırsat mı, Tehdit mi?

2022 yılında Rusya’nın Ukrayna’yı işgali, enerji piyasalarındaki arz ve talep dalgalanmalarını belirginleşmesine yol açtı. Mart ayında **Real Instituto Elcano**, **“Enerji Fiyatlarındaki Dalgalanma Sanayiye Nasıl Etkiliyor?”**⁵⁶ sorusu ile konuyu gündemine aldı. Yazıda 2001-2015 döneminde dalgalanma oranının %4,6, 2016-2024 arasında ise %15,2 olduğu ortaya kondu. Doğal gaz,

sanayi için hem hammadde hem de elektrik üretiminde temel girdi olduğundan, fiyat artışları ve dalgalanmalar Avrupa'nın enerjiye bağımlı sanayisi açısından ciddi sorun oluşturmakta idi. Avrupa ülkeleri doğal gaz tedarik yöntemlerini hızla değiştirdi ve 2021 olan %80 olan boru hattı payını 2024'te %50'ye düşürdü. Analiz, enerji fiyatlarındaki ani dalgalanmaların AB ve enerji yoğun sektörleri olumsuz etkilediğini ve jeopolitik gerilimlerle birleştiğinde sorunun kalıcı hâle geldiğini belirtti.

Trump yönetimi, Rusya hükümetine baskı uygulamak için Rusya'nın önde gelen petrol ve gaz üreticileri Rosneft ve Lukoil'e yönelik yaptırımlar getirmişti. **Atlantic Council** bu konuyu incelediği **"Rus Petrolüne Karşı Yeni ABD Yaptırımlarının Enerji Piyasalarına Etkisi"**⁵⁷ başlıklı değerlendirme yazısında, bu yaptırımların, ABD'nin Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği ile daha yakın bir iş birliği yapmasına yol açarken, AB'nin Rus doğal gaz ithalatını tamamen durdurma planının da enerji piyasalarında büyük değişimlere neden olabileceğini vurguladı. Rosneft ve Lukoil'in günde 3,1 milyon varil petrol üretmelerini ve büyük ölçüde Doğu ve Güney Asya'ya ihracat yapmalarını öne süren ABD Hazine Bakanlığı'nın bu ülkelere yönelik ikincil yaptırım tehdidi gündeme geldi. Analize göre, bu durum özellikle Hindistan ve Türkiye üzerinde etkili olabilir. Ancak, yaptırımların uygulamaları ve Çin'in boru hattıyla ithal ettiği Rus petrolü gibi faktörler, bu adımların küresel petrol piyasası ve Rusya ekonomisi üzerindeki etkilerini belirleyecek. Kuruluşun yorumuna bakılırsa, Birleşik Krallık ve AB'nin de benzer yaptırımlar uygulaması, Batı'nın koordineli çabalarıyla Kremlin'in gelir akışını daha da daraltabilir.

Peterson Institute for International Economics tarafından **Petrol Piyasaları ABD'nin İran'ı Bombalamasına Neden Tepkisiz Kaldı?**⁵⁸ sorusu ile karşımıza çıkan rapor, 2010'dan itibaren enerji piyasalarında yaşanan üç temel değişikliğin petrol piyasalarındaki risk primini nasıl etkilediğini inceledi. 22 Haziran 2025'te ABD'nin İran'ın nükleer tesislerine gerçekleştirdiği saldırı sonrası petrol fiyatları sadece %7,1 artmış, ancak ertesi gün fiyatlar düşüş göstererek 65 dolar civarına gerilemişti. Bu durum raporda; Batı Yarımküresi'ndeki üretim artışı, Çin'in ithalatçı olarak küresel piyasalarda etkinleşmesi ve Orta Doğu ülkelerinin petrolü silah olarak kullanmalarının uzun vadede kendi ekonomik çöküşlerine yol açtığı açıklamaları ile izah edildi. Ayrıca, OPEC'in küresel üretimdeki payının azalması ve Orta Doğu'nun gücünün zayıflaması, petrol piyasalarında eskisi kadar büyük bir etkisi olmayan bir dengeyi beraberinde getirdi. Rapor, Orta Doğu'daki krizlerin hâlâ önemli olmakla birlikte, petrol piyasalarındaki istikrarı ciddi şekilde sarsmalarının artık çok daha zor olduğunu altını çizdi.

Teknoloji ve Dijital Ekonomi

Nisan ayında Japonya Finansal Hizmetler Ajansı, kripto varlıklara ilişkin düzenleyici çerçeveleri gözden geçirmek amacıyla bir tartışma belgesi yayımladı. **The Tokyo Foundation** haziran ayında bu gelişmeleri değerlendiren **"Kripto Varlıklar ve Vergilendirme Kurallarına İlişkin Perspektifler"**⁵⁹ çalışmasını kamuoyu ile paylaştı. Kripto varlıkların zamanla ödeme araçlarından yatırım araçlarına ve Web 3.0 ile ilişkili inovasyon platformlarına evrildiği kaydedildi. Tartışma belgesinde, kripto işlemlerinin mevcut gelir vergisinden (%55'e kadar) ayrılarak, sermaye kazançları gibi daha düşük oranlı (%20) ayrı bir vergilendirme sistemine tabi tutulması konusunda bir fikir birliği bulunmaktaydı. Yazıda, mevcut sistemin diğer büyük ekonomilerle karşılaştırıldığında uluslararası rekabet gücünü olumsuz etkilediği belirtildi. 2024 sonu itibarıyla Japon halkı arasında 11 milyonu aşkın hesapta 2,9 trilyon yenin üzerinde kripto mevduat bulunduğu kaydedildi.

Avrupa Merkez Bankası (ECB) Başkanı Christine Lagarde, dijital avronun 2025 yılı Ekim ayına kadar hazır olacağını duyurdu. **Mises Institute**, konuyu incelediği mayıs tarihli makalesinde **"Avrupa Merkez Bankası Dijital Para Birimi Getiriyor"**⁶⁰ ifadeleri ile karşımıza çıkarken, yasama sürecinin hızlandırılması gerektiğini ifade etti. ECB'nin zararının 7,8 milyar avroya yükselmesi ve bankaya güvenin azalması, dijital avroyu uygulama telaşının temel nedenleri

arasında gösterildi. Avrupa devletlerinin Rus merkez bankası varlıklarına el koyması, yabancı fonların Avrupa finans sisteminden çıkabileceği endişesi oluşturdu. Analiz, Merkez Bankası Dijital Para Birimleri'nin (CBDC) verimlilik ve yenilik vaatlerinin yanı sıra, merkez bankalarına kişisel finansal işlemler üzerinde eşsiz kontrol sunduğunu belirtti.

Center for Strategic and International Studies, Trump yönetiminin Intel'i çip üretiminde ulusal şampiyon olarak destekleme kararını, ekonomik güvenlik gerçeğinin bir kabulü olarak gördü. Kuruluşun ağustos ayındaki **"ABD'nin Yarı İletken Sanayi Temelini Güvence Altına Almak: Ulusal Şampiyona Yatırım Yapmak"**⁶¹ başlıklı yazısına göre ABD, Intel'i destekleyerek sadece tek bir firmayı değil, ulusal güvenliği ve teknolojik bağımsızlığı koruma hedefini önceliklendirdi. ABD'nin en ileri teknoloji çip üretiminde TSMC ve Samsung'a bağımlı olduğu, Intel'in zayıflamasının ABD'yi yabancı üreticilere bağımlı hâle getireceği kaydedildi. Yarı iletken sektörünün dünya çapında devlet desteği alan en önemli alanlardan biri olduğu, Güney Kore, Tayvan ve Çin firmalarını milyarlarca dolarlık sübvansiyonlarla desteklediği de içerikte ifade edildi.

Yılın en güncel konularından olan yapay zekâyı farklı açıdan inceleyen **Observer Research Foundation**, Mısır'ı odak noktasına alan **"Yapay Zekâ ve İşgücü: Mısır İşgücü Piyasasından Alınan Dersler"**⁶² araştırmasını temmuz ayında paylaştı. Çalışmada, Mısır'ın geniş bir genç işgücü nüfusuna sahip olmasına rağmen ülkedeki sektörlerin doğru becerilere sahip yetenekleri bulmakta zorluk yaşadığı belirtildi. Bu zorlukların, mezunların becerileri ile işverenlerin talepleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan yapısal işsizlikten doğduğu ifade edildi. Mısır Ekonomik Araştırmalar Merkezi'nin, yapay zekâ destekli bir sistem geliştirerek çevrimiçi iş ilanlarını analiz ettiği ve bunun sektörel ve coğrafi eşitsizlikleri ortaya çıkardığı kaydedildi. Analizler, yeni mezunlar için bile deneyim gerektiren giriş seviyesi pozisyonların işgücü piyasasında bir "deneyim tuzağı" oluşturduğunu gösterdi. Yazıda ayrıca gelecekte yapay zekânın rutin işleri otomatikleştirerek deneyimsiz profesyoneller için daha büyük engelleri ortaya çıkaracağı vurgulandı.

“Vietnam’ın Küresel Üretim Merkezi Olma Yolculuğu”⁶³ yılın ikinci yarısında **Asia Competitiveness Institute** tarafından ele alınan konulardandı. Çalışmada ABD – Çin ticaret savaşı ve Covid-19 gibi küresel krizlerin, Vietnam’ı friendshoring (dost ülkelerde üretim) stratejileri açısından önemli bir nokta hâline getirdiği belirtildi. Vietnam ekonomisinin son yirmi yılda %6’nın üzerinde yıllık büyüme gösterdiği ve ihracatın GSYH içindeki payının 2022’de %94’ü aştığı kaydedildi. Ancak yine aynı makalede, üretimdeki artışın düşük katma değerli montaj faaliyetlerine dayandığı, ülkenin Çin’den ithal edilen bileşenlere büyük ölçüde bağımlı olduğu ve yüksek kazanç sağlayan Ar-Ge ve markalaşma aşamalarında geride kaldığı ifade edildi. Vietnam’ın küresel üretim merkezi olma hedefinin gerçekleşmesinin, düşük katma değer tuzağının aşılmasına, işgücünün nitelikli hâle gelmesine ve yüksek teknoloji yatırımlarının teşvik edilmesine bağlı olduğu özellikle vurgulandı.

2025 yılı sonlarında dikkat çeken bir diğer önemli makale, **The New York Times** tarafından yayımlanan **“Çin’in Nvidia Çiplerine Erişimi Kritik Dönemekte”**⁶⁴ başlıklı yazı oldu. Makalede, Başkan Trump’ın Nvidia’ya verdiği Çin’e belirli gelişmiş çipleri satma izninin, yıllardır süren teknoloji kısıtlamalarında dikkat çekici bir gevşeme olarak değerlendirildiği ve bu kararın Çin’in yapay zekâ yatırımlarını ile küresel teknoloji rekabetini yeniden şekillendirdiği vurgulandı. Makalede ayrıca, gelişmiş yapay zekâ sistemleri için yüz binlerce GPU’ya dayanan dev süper bilgisayarların gerekliliğine dikkat çekildi. ABD’de OpenAI’nin beş dev veri merkezi planladığı, Çin’de Alibaba, Tencent ve ByteDance’in benzer yatırımlar yaptığı aktarıldı. Analistler, H200 gibi üst düzey çiplerin Çin’e satış izninin Pekin için kritik bir döneme denk geldiğini ve Çinli şirketlere zaman kazandırabileceğini, Washington’un kısıtlamalarının ise Çinli şirketleri daha az güçlü ve daha ucuz çiplerle çalışmaya yönlendirdiğini belirtti.

İşgücü ve Göç: Sosyal Yapı

Hollanda’daki **Central Planbureau**’nun yürüttüğü ve haziran ayında yayımladığı **“Göçmen İşçilerin Ülkede Kalma Süreleri ve Analizi”**⁶⁵ çalışmasına göre, göçmen işçilerin ülkede kalış süreleri işgücü piyasasındaki pozisyonlarına göre değişiklik gösterdi. Araştırmada, işsizlik oranının artması veya göçmenlerin geldikleri ülkelerde ekonomik şartların iyileşmesi durumunda kısa süre içerisinde geri dönüşlerin gerçekleştiği kaydedildi. Raporda ayrıca, aylık geliri 6.000 avronun üzerinde olan yüksek gelirli göçmen işçilerin %87’sinin diğer ücret gruplarına göre daha uzun süre Hollanda’da kaldığı belirtildi. Eşi olan, Hollanda’da evlenen veya çocuk sahibi göçmenlerin ise diğerlerine kıyasla daha uzun süre ülkede kalmaya eğilimli olduğu ifade edildi.

İspanya merkezli bir düşünce kuruluşu olan **Elcano Royal Institute** tarafından yıl içerisinde iki farklı önemli rapor paylaşıldı. İspanya’da orta sınıfın durumunu inceleyen **“Orta Sınıf Toparlanıyor”**⁶⁶ başlıklı ve şubat tarihli raporda, ülkenin orta gelirli bir ekonomiden yüksek gelirli bir ülke statüsüne geçiş yapan nadir ülkelerden biri olduğu vurgulandı. Analizde, bu geçişin büyük ölçüde 1959’daki İstikrar Planı ve piyasa ekonomisine yönelimin sağladığı ekonomik mucizeye dayandığı kaydedildi. Orta sınıfın 2008 yılına kadar genişlediği, ancak 2008–2014 Büyük Durgunluk döneminden etkilendiği belirtildi. Kiralardaki artışın, gençlerin bağımsızlık kazanmasını zorlaştırdığı ifade edildi. İspanya Merkez Bankası’nın, kiracıların neredeyse yarısının gelirlerinin %40’ını kira ve faturalarına harcadığını tahmin ettiğini açıklanan çalışmada bu oranın AB ortalamasının oldukça üzerinde olduğu belirtildi.

Aynı enstitü tarafından eylül ayında yayımlanan **“Göçmen İşçiler Ekonomik Büyümeyi Güçlendiriyor”**⁶⁷ raporunda ise İspanya ekonomisinin büyümesine göçmen işçilerin kritik katkısı vurgulandı. Çalışmada, sosyal güvenlik sistemine kayıtlı çalışanların %14’ünün yabancı işçilerden oluştuğu kaydedildi. Uzmanlar, son üç yılın verilerinin (göç alınmamış olsaydı) yaşanan nüfus nedeniyle büyümenin ciddi şekilde sınırlanacağını gösterdiğini ifade etti. Ülkedeki aşırı sağcı grupların göçmenleri toplu şekilde sınır dışı etme planlarının ekonomiyi olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekilen raporda Başbakan Pedro Sanchez’in göçmenlerin oturma ve çalışma izinlerini kolaylaştıran düzenlemeleri yürürlüğe koyduğu, ancak artan göçün konut arzında sıkıntılar oluşturduğu vurgulandı.

Centre for Citie eylül ayında üniversitelerin iş dünyası ve ekonomideki yerini inceleyen **“Üniversiteler Yerel Ekonomide Nasıl Bir Rol Oynuyor?”**⁶⁸ araştırmasını paylaştı. Plymouth’ta şehirdeki bilgi temelli işlerin yaklaşık üçte birinin üniversiteler aracılığıyla sağlandığı

raporlanırken Exeter’de ise üniversitelerin uluslararası öğrenciler sayesinde yerel ihracatın %15’inden fazlasını oluşturduğu ifade edildi. Analiz, uluslararası öğrencilere yönelik politikaların bölgesel ekonomik büyümeyle çelişebileceğine işaret etti. Coventry’de üniversitelerin şehir merkezi dönüşümünde kritik rol oynadığı, Cambridge’de ise girişimlerin çoğunun büyüme için büyük şehirlere kaydığı kaydedildi.

ABD’deki **CATO Institute** tarafından blog yazısında “**Başkan Trump’ın H-1B vize ücretini 100.000 dolar**”⁶⁹ olarak belirleme girişiminin tartışmalara yol açtığı aktarıldı. Yüksek ücretin vizeye tabi vasıflı işçilerin tercih edilmemesine ve ABD’de inovasyon ile mal-hizmet arzının olumsuz etkilenmesine neden olabileceği ifade edildi. Uzmanlar, yüksek ücretin tecrübeli vasıflı işçilerin bile işten çıkarılmasına yol açabileceğini kaydetti. Blogda, Trump’ın 100.000 dolarlık vize ücretinin yasal dayanağı olmamasına rağmen, göçmenlik yasasındaki belirsiz yetkiler nedeniyle mahkemenin kararı onaylama ihtimalinin endişeleri artırdığı belirtildi.

Yılın son ayında yayımlanan ve **Council on Foreign Relations** tarafından kaleme alınan “**Göç ABD Ekonomisini Nasıl Etkiliyor?**”⁷⁰ makalesine göre, tarihsel olarak göç ABD’nin büyümesini destekledi ve çeşitli sektörlerdeki işgücü eksikliğini giderdi. 2025’te yeniden göreve gelen Başkan Donald Trump ise hem yasal hem de yasadışı göçü durdurma vaadini hayata geçirdi. ABD Nüfus Sayımı Bürosu verilerine göre, 48 milyon göçmen 2023’te yaklaşık 1,7 trilyon dolarlık ekonomik faaliyet üretti ve 652 milyar dolar vergi ödedi. Çalışmada, göçmenlerin hizmet, inşaat ve üretim gibi sektörlerde çalıştığı ve işgücünün %19,2’sini oluşturduğu verileri de yer aldı.

Kaynakça

1. https://www.rieti.go.jp/en/columns/v01_0219.html
2. <https://www.rieti.go.jp/en/publications/nts/25e084.html>
3. <https://en.imsilkroad.com/p/344782.html>
4. <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-us-trade-deal-strategic-concessions-and-economic-growth>
5. <https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/g7-summit-will-decide-if-west-still-exists>
6. <https://www.cfr.org/blog/dollars-global-role-and-financing-us-external-deficit>
7. <https://www.rieti.go.jp/en/papers/contribution/ito-hiroyuki/07.html>
8. <https://www.al-monitor.com/originals/2025/03/inflation-turkey-dips-under-40-lowest-nearly-2-years>
9. <https://www.ifo.de/en/press-release/2025-04-09/experts-expect-inflation-rates-rise-worldwide>
10. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/interest-rate-decision-ecb-should-send-a-strong-signal-to-the-economy/>
11. <https://www.aei.org/foreign-and-defense-policy/dollar-weakness-but-more-yuan-weakness>
12. <https://odi.org/en/insights/global-bonds-us-borrowing-costs-are-hurting-the-rest-of-the-world/>
13. https://www.diw.de/de/diw_01.c.966720.de/inflationsgefahren_lauern_weiterhin.html
14. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/trumps-steel-and-aluminum-tariffs-us-harms-primarily-itself-virtually-no-direct-impact-for-eu/>
15. <https://wiiw.ac.at/the-tariff-man-strikes-again-the-second-round-of-trump-tariffs-in-historical-perspective-and-their-potential-global-impact-n-666.html>
16. <https://wiiw.ac.at/winter-forecast-eastern-europe-to-grow-faster-in-2025-despite-trump-n-668.html>
17. <https://www.ifpri.org/blog/how-reciprocal-tariffs-harm-agricultural-trade/>
18. <https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/momentum-not-membership-three-ways-eu-can-engage-indo-pacific-trade>
19. <https://www.rosalux.de/en/news/id/53364/free-trade-with-a-geopolitical-mission>
20. <https://en.imsilkroad.com/p/345270.html>
21. <https://www.asiapacific.ca/publication/walking-trade-tightrope-vietnams-approach-us-tariffs>
22. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/us-china-tariff-pause-some-relief-for-usa-and-china-minimal-effects-on-eu/>
23. <https://www.ispionline.it/en/publication/can-the-brics-countries-as-supposed-leaders-of-the-global-south-lead-reform-of-the-global-trading-system-211680>
24. <https://www.rieti.go.jp/en/papers/contribution/urata/16.html>
25. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/geopolitics-on-wheels-the-repositioning-of-the-turkish-automotive-industry>
26. <https://en.imsilkroad.com/p/344793.html>
27. <https://en.imsilkroad.com/p/344012.html>
28. <https://www.globaltimes.cn/page/202502/1328403.shtml>
29. <https://en.imsilkroad.com/p/344691.html>
30. <https://eneken.ieej.or.jp/data/12389.pdf>
31. <https://www.bruegel.org/analysis/ten-challenges-facing-chinas-economy>
32. <https://www.ciie.org/zbh/en/news/exhibition/news/20250804/49860.html>
33. <https://en.imsilkroad.com/p/348369.html>
34. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/less-investment-less-influence-why-the-us-risks-losing-ground-in-the-indo-pacific/>
35. <https://cepr.net/publications/jobs-review-july-2025/>
36. <https://www.cato.org/blog/new-tariffs-will-push-countries-closer-china>
37. <https://www.cato.org/blog/us-funding-united-nations>
38. <https://madeinmalaysia.com.my/trump-erase-us-debt-with-crypto-brics-dedollarisation/>
39. <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/how-much-did-us-imports-different-products-change-after-trumps>
40. <https://www.epc.eu/publication/Could-European-industrial-alliances-be-the-hidden-drivers-of-European-60fc20/>
41. <https://www.economist.com/business/2025/02/09/german-business-is-being-suffocated-by-high-costs-and-red-tape>
42. <https://www.ifo.de/en/facts/2025-03-03/german-industry-falling-behind-global-competition>
43. <https://www.ifo.de/en/facts/2025-08-08/more-third-companies-germany-are-short-orders>
44. <https://www.ifo.de/fakten/2025-06-03/geschaeftsklima-der-autoindustrie-verschlechtert-sich>
45. <https://www.ifo.de/en/facts/2025-08-04/sentiment-german-automotive-industry-improves>
46. <https://www.ifo.de/fakten/2025-09-03/stimmung-der-autoindustrie-erneut-deutlich-verbessert>

47. <https://time.com/7233982/germany-economic-slump-explainer/>
48. <https://wiiw.ac.at/autumn-forecast-eastern-europe-with-robust-but-slower-growth-n-700.html>
49. <https://www.chathamhouse.org/2025/11/industrial-age-returns-europe-ready>
50. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/russias-wartime-economy-isnt-weak-it-looks>
51. <https://www.orfonline.org/expert-speak/russia-s-economic-growth-model-amid-the-crisis-in-ukraine>
52. <https://www.belfercenter.org/research-analysis/why-was-russia-spared-trumps-tariffs>
53. <https://www.cfr.org/in-brief/three-years-war-ukraine-are-sanctions-against-russia-making-difference>
54. <https://wiiw.ac.at/russia-is-shifting-its-foreign-trade-massively-towards-china-n-695.html>
55. <https://icds.ee/en/resource-scarcity-and-war-are-strangling-russias-economy/>
56. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/the-volatility-of-energy-prices-and-its-effect-on-industry/>
57. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/how-the-new-us-sanctions-on-russian-oil-will-impact-energy-markets/>
58. <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/2025/why-oil-markets-shrugged-us-bombing-iran>
59. <https://www.tokyofoundation.org/research/detail.php?id=993>
60. <https://mises.org/mises-wire/beware-ecb-digital-currency-coming>
61. <https://www.csis.org/analysis/securing-us-industrial-base-semiconductors-investing-national-champion>
62. <https://www.orfonline.org/research/an-ai-blueprint-for-the-future-of-work-lessons-from-egypt-s-labour-market>
63. <https://aciperspectives.com/2025/07/23/vietnams-manufacturing-leap-will-it-become-the-worlds-next-factory/>
64. <https://www.nytimes.com/2025/12/09/business/china-gains-trump-nvidia-chips.html>
65. <https://www.cpb.nl/publicatie/blijven-vertrekken-een-analyse-van-de-verblijfsduur-van-arbeidsmigranten>
66. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/commentaries/the-middle-class-recovers/>
67. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/commentaries/foreign-workers-power-economic-growth/>
68. <https://www.centreforcities.org/blog/a-tale-of-four-cities-what-local-economic-role-do-their-universities-play/>
69. <https://www.cato.org/blog/trump-shouldnt-impose-100000-fee-h-1b-visas>
70. <https://www.cfr.org/in-brief/how-does-immigration-affect-us-economy>

Bu rapor KOSAN tarafından
özel olarak hazırlanmıştır
www.kosan.org

POLİTİKA

2025 yılı, küresel politik arenada güç dengelerinin yeniden şekillendiği ve geleneksel ittifakların sorgulandığı yoğun bir dönem oldu. ABD'deki siyasi değişim, Avrupa'nın savunma kapasitesini güçlendirme çabaları ve Rusya'nın yayılmacı stratejileri, uluslararası sistemde derin etkiler bıraktı. Bu bölümde, Orta Doğu'daki kırılgan barış arayışlarından Türkiye'nin bölgesel etkinlik kazanan rolüne, çok kutuplaşan dünyadaki yeni iş birliği modellerinden ülkelerin iç siyasetindeki kültürel gerilimlere kadar geniş bir perspektif sunuldu. Küresel silahlanma yarışının ulaştığı boyut ve bölgesel çatışmaların oluşturduğu istikrarsızlık, uluslararası politikaların geleceğine dair önemli ipuçları barındırdı.

Küresel Güç Savaşları ve Yükselen Jeopolitik Odaklar

2025 yılına damga vuran olayların başında şüphesiz ABD ve Çin arasındaki rekabet yer aldı. **Foreign Affairs** tarafından yılın ilk ayında hazırlanan “**ABD ile Çin Arasındaki Mücadele**”¹ analizinde, ABD’nin İkinci Dünya Savaşı sonrası elde ettiği küresel liderliğin, Amerikalı liderler tarafından yetersiz görüldüğü ve rakip ülkelere karşı zayıf kaldığı belirtildi. Günümüzde bu yetersiz kalma algısının, ABD’de demokratik sistemin yeni kırılma noktaları ve Çin’in artan gücüne yönelik korkularla birleştiği ifade edildi. ABD; eşitsizlik, siyasi kutuplaşma ve durgunlaşan ücretler gibi iç sorunlarla mücadele ederken, Çin’in ise muazzam askeri güç gelişimiyle ekonomik ve diplomatik gündemlerini sürdürdüğü vurgulandı. Çin’in son 30 yıl içinde küresel üretime hükmederek ve bazı ileri teknoloji sektörlerinde liderliği ele geçirerek kendisini dünyanın fabrikası olarak kabul ettirdiği kaydedildi. Çalışmanın devamında, Çin’in 2023 yılında dünyadaki elektrikli araçların yaklaşık %60’ını, bataryaların %80’ini ve güneş enerjisi teknolojisinde kullanılan panellerin %95’inden fazlasını ürettiği açıklandı.

“**Panama Kanalını Kim Kontrol Ediyor?**”² sorusunu soran ABD merkezli **Council on Foreign Relations**, yeni Başkan Trump’ın, Panama Kanalı mülkiyetinin ABD’ye ait olduğunu defalarca dile getirdiğini belirtti. Panama Kanalı’nın, bölgede her yıl yüz milyarlarca dolarlık ticareti kolaylaştırdığı ve küresel ticaret için merkezi konumda bulunduğu kaydedildi. ABD’yi tedirgin eden asıl unsurun, Çin’in bölgedeki ticaretini ve rolünü giderek arttırması olduğu vurgulandı. Aynı analizde, Panama Kanalı’nın Atlantik ve Pasifik Okyanuslarını birbirine bağlayan kritik bir küresel deniz geçiş yolu olduğu ve her yıl, küresel ticaretin %5 ila %6’sını temsil eden 13.000’den fazla geminin bu kanalı kullandığı ifade edildi. ABD’nin kanalın en büyük kullanıcısı olduğu, her yıl tüm ABD konteyner trafiğinin yaklaşık %40’ının bu kanaldan geçtiği belirtildi. Yazıda, Çin’in Panama Kanalı üzerinde bir hakimiyeti olduğuna dair kesin bir kanıt bulunmaması da Hong Kong merkezli bazı şirketlerin bölgedeki iki limanı kontrol etmesinin ABD’yi endişelendirdiği kaydedildi.

Yılın ikinci yarısı başlarken Hindistan merkezli **Observer Research Foundation** tarafından kaleme alınan **“İran’ın Hürmüz Boğazı Stratejisi: Jeoekonomik ve Jeopolitik Dengeler”**³ makalesi, İran’ın Hürmüz Boğazı’nı kapatma tehdidinin, enerji geçiş yollarının jeopolitik kırılma noktalarını bir kez daha gündeme taşıdığını aktarıyordu. ABD-İsrail hava saldırıları sonrası İran Parlamentosu’nun, Arap Denizi’ne açılan 32 km genişliğindeki Hürmüz’ün kapatılmasını öneren bir tasarıyı onayladığı kaydedildi. Yazıda, petrolün %25’i (günde 21 milyon varil) ve deniz yoluyla taşınan LPG’nin %20’sinin Hürmüz’den geçtiği, enerji akışının %80’inden fazlasının Çin, Hindistan, Japonya ve Güney Kore gibi Asya ülkelerine yöneldiği ifade edildi.

ABD’nin 21 Haziran tarihinde İran’ın kritik nükleer tesislerine düzenlediği saldırıların, Tayvan Boğazı’ndaki güvenlik dengeleri açısından önemli sonuçlar doğurabileceği **“Tayvan Boğazı’nda Gerilim ve Küresel Yansımalar”**⁴ başlıklı raporda kapsamlı şekilde incelendi. Singapur merkezli **FULCRUM** tarafından hazırlanan makalede, gerçekleşen saldırıların İran’ı nükleer hedeflerinden caydırdığı takdirde Washington askeri gücünün Çin’e karşı ciddi bir tehdit mesajı olarak algılanabileceği ifade edildi. Aksi hâlde ABD’nin Orta Doğu’da yeni bir çatışmaya saplanmasının, Pekin tarafından Tayvan’ı ele geçirmek için doğru zaman olarak değerlendirilebileceği vurgulandı.

Pakistan merkezli **Centre for Aerospace & Security Studies** ağustosta yayımladığı yazıda **“Hindistan-Pakistan Çatışması Çin’in Operasyonel Stratejisini Nasıl Etkiliyor?”**⁵ sorusuna cevap aradı. İçerikte, 7-10 Mayıs 2025 tarihinde gerçekleşen Hindistan-Pakistan askeri krizinin,

gelecekteki savaş alanlarında benzer güçte orduların nasıl karşılaşabileceğine dair somut bir örnek sunduğu belirtildi. Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun (PLA), bu çatışmayı dikkatle izleyerek operasyonel dersler çıkardığı ve kendi çok alanlı savaş (MDW) kapasitesini değerlendirdiği kaydedilen yazıda, çatışma süresince her iki tarafın da gelişmiş hava araçları, BVRAAM'lar ve SAM sistemleri kullandığı ifade edildi. Pakistan'ın, Çin menşeli J-10C uçakları, HQ-9 hava savunma sistemleri ve PL-15 füzeleriyle beş Hint savaş uçağını düşürmeyi başardığı vurgulandı. İçerikte, Çin'in bu çatışmayı kendi geliştirdiği silahların etkinliğini ve sistemler arası savaş anlayışının sahada ne kadar işe yaradığını gözlemlemek için bir fırsat olarak değerlendirdiğinin altı da ayrıca çizildi.

Halk Kurtuluş Ordusu (PLA): Çin Halk Cumhuriyeti'nin hava kuvvetleri, kara kuvvetleri ve deniz kuvvetlerinin tümüne verilen ortak isimdir. Askeri personel sayısı açısından bakıldığında dünyanın en büyük orduları arasında birinci sırada yer almaktadır.

Yılın son ayında, **2026 Çatışma Riski Değerlendirmesinden Beş Önemli Nokta**⁶ başlığı atan **Council on Foreign Relations**, küresel çatışmaların İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en yüksek seviyeye ulaştığını ve kaosu giderek tırmandığını belirtti. Önleyici Öncelikler Anketi (PPS) sonuçlarına dayandırılan analizde; Sudan'daki iç savaşın en olası senaryo olduğu, ancak uzmanların asıl odağının ABD çıkarlarını doğrudan tehdit eden beş büyük risk olduğu vurgulandı. Bu riskler arasında; Gazze ve Batı Şeria'daki şiddetin tırmanması, Rusya-Ukrayna savaşının şiddetlenmesi, ABD'nin Venezuela'ya yönelik askeri operasyonlarını doğrudan çatışmaya dönüştürmesi ve ABD içindeki siyasi şiddet olaylarının yer aldığı ifade edildi. Makalede, Washington'ın uyuşturucu kaçakçılığı gerekçesiyle bölgedeki askeri varlığını artırmasının Venezuela ile gerilimi tırmandırdığının altı çizildi. Son olarak, Trump yönetiminin uluslararası çatışmaları önleme kapasitesini zayıflatan adımlarının, küresel risk yönetimini daha zorlu hale getirdiği vurgulandı.

ABD Politikaları ve Trump'un İkinci Dönemi

Donald Trump'ın ikinci kez ABD Başkanı seçilmesi ile ülkelerin güvenlik meseleleri daha önemli hale geldi. Trump'ın küresel çapta süren savaşları bitireceğine dair sözlerine karşılık uyguladığı politikalar ise tartışmalara neden oldu. Ocak ayında Birleşik Krallık merkezli **Chatham House** tarafından yayımlanan **"Trump'ın Göreve Başlamasıyla Birlikte AB ve Türkiye Güvenlik İş Birliği Konusunda Ciddileşmeli"** başlıklı raporda, Donald Trump'ın göreve başlamasıyla Avrupa güvenlik düzeninin geleceğine ve Türkiye'nin rolüne dikkat çekildi. Trump'ın tekrar başkan seçilmesi ile Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki güvenlik ve dış politika iş birliklerinin güçleneceği ifade edildi. Türkiye'nin; Karadeniz, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da kritik roller oynadığı vurgulandı. Ayrıca, Karadeniz, Batı Balkanlar ve Doğu Akdeniz gibi önemli bölgelerde Rusya'ya karşı stratejik bir güç olduğunun altı çizildi. Raporda, Türkiye, AB ve Birleşik Krallık'ın; Karadeniz, Doğu Akdeniz, Orta Doğu, Güney Kafkasya, Orta Asya ve Afrika gibi bölgeleri içeren daha geniş bir bakış açısına sahip olması gerektiği ifade edildi.

TIME tarafından hazırlanan **“Trump ve Zelenski Arasında Ukrayna Savaşı Gerginliği”**⁸ konulu makalede, Zelenski ile Trump arasındaki ilişkilerin şubat ayı sonunda hızla kötüleştiğine değinildi. Yazıya göre Zelenski Trump’ın Rus etkisinde olduğunu düşünüyor, Trump da Zelenski’yi “seçimsiz bir diktatör” olarak nitelendiriyordu. Devamında ise karşılıklı sert açıklamaların, son yıllarda Trump’ın döneminde sıkı müttefik olan iki ülke liderleri arasında çarpıcı bir gerilime neden olduğu vurgulandı. Aynı makalede, eski Başkan Joe Biden döneminde Ukrayna’ya işgale karşı koyabilmesi için kritik askeri yardımların sağlandığı, ancak Trump yönetiminin farklı bir rota çizmeye başladığı ifade edildi.

Trump ve Putin’in, Ukrayna ile yapılan ve Başkan Zelenski’nin 30 günlük bir ateşkesi kabul ettiğini içeren **“Trump-Putin Görüşmesi: Umutlar, Hayal Kırıklıkları ve Cevapsız Sorular”**⁹ mart tarihli yazıda her iki liderin de bu çatışmanın kalıcı bir barışla sona ermesi gerektiği konusunda mutabık kaldıkları ve görüşmelerin dostane geçtiği ifade edildi. ABD merkezli **Centre for Strategic International Studies** tarafından kaleme alınan yazıda, Putin’in kısa vadeli sorunlara odaklandığı, Ukrayna’ya yönelik sert taleplerini kısmen yumuşattığı kaydedildi. Rusya açısından en düşük hedefin, işgal ettiği dört bölge üzerinde tam kontrol sağlamak ve Ukrayna’nın askerden arındırılması olduğu kaydedildi. Öte yandan Ukrayna’nın kaybettiği tüm toprakları geri almayı, NATO’dan güvenlik garantileri edinmeyi, tazminat ödenmesini ve savaş suçlarına ilişkin hesap sorulmasını talep ettiği belirtildi. Aynı merkez tarafından kaleme alınan **“Trump, Suriye’ye Uygulanan Yaptırımların Kaldırıldığını Duyurdu”**¹⁰ başlıklı haberde, Başkan Trump’ın Riyad’da gerçekleştirdiği konuşmada değindiği “Suriye hükümetine yönelik uygulanan yaptırımları kaldırma düşüncesi” değerlendirildi. Suriye’nin, dünyanın en ağır yaptırımlara maruz kalan ülkeler arasında yer aldığı kaydeden yazıda, Suriye ekonomisinin son yıllarda neredeyse tamamen çöktüğü ve bu durumun en önemli sebeplerinden birinin, ülkeyi küresel finans sisteminden dışlayan katı yaptırımlar olduğu ifade edildi. Bahse konu

yaptırımların yatırımları durma noktasına getirdiği ve ülkedeki yeniden inşayı sekteye uğrattığı da değerlendirmeler arasında yer aldı.

Trump'ın 2025 yılında görüştüğü diğer bir isim Çin Devlet Başkanı Xi olurken, **Reuters** haber ajansı görüşmeyi **"Trump - Xi Görüşmesi"** diyerek kaleme aldı. Yazıda, 30 Ekim 2025 tarihinde Güney Kore'nin Busan kentinde Çin Devlet Başkanı Xi ile görüşen Trump'ın, ABD'den soya fasulyesi alımlarının yeniden başlaması ve nadir toprak elementleri ihracatının sürdürülmesi karşılığında Çin'e uygulanacak gümrük vergilerini azaltma hususunda Xi ile anlaştığı ifade edildi. Trump'ın fentanil öncülü ilaçlara yönelik uygulanan tarife oranlarını yarı yarıya düşüreceği ve Çin ithalatına uygulanan tarifeleri %57'den %47'ye indireceği de ayrıca içerikte belirtildi.

Suriye Devlet Başkanı Şara'nın Kasım ayında Beyaz Saray'a misafir olması 2025 yılında en çok konuşulan ziyaretlerden birisi oldu. **National Public Radio**'nun yayımladığı **"Suriye Devlet Başkanı Şara Beyaz Saray'a Ziyaret Gerçekleştirdi"**¹² başlıklı haberde, ABD Başkanı Donald Trump'ın, Beşar Esad'ı deviren isyancı güçlerin lideri olan Suriye Devlet Başkanı Ahmed Şara'yı Beyaz Saray'da ağırladığı belirtildi. Yazıda ziyaretin, Suriye'nin 1946'da Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasından bu yana bir Suriye Devlet Başkanı'nın Beyaz Saray'a yaptığı ilk ziyaret olduğunun altı çizildi. Bir zamanlar El Kaide ile bağlantısı olan ve başına 10 milyon dolarlık ödül konulan Ahmed Şara, ilk kez mayıs ayında Suudi Arabistan'da Trump ile bir araya gelmişti. Bu birliktelik, 2000 yılında dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'ın Hafız Esad ile görüşmesinden bu yana ABD ile Suriye arasında gerçekleşen ilk resmi görüşme oldu. Şara'nın ziyaret sırasında öncelikli olarak, Esad hükümetinin ihlalleri nedeniyle uygulanan Sezar Yasası yaptırımlarının kalıcı olarak kaldırılmasını talep ettiği belirtildi.

Avrupa'nın Savunma Rönesansı ve Güvenlik Sınavı

ABD'nin güvenlik politikalarındaki değişimin akabinde Avrupa Birliği kendi güvenliğini sağlama adına çeşitli yollara başvurdu. Birlik içerisinde başta mühimmat ve füze olmak üzere savunma sistemleri, silahlar, askeri araçların dahil olduğu savunma harcamalarının artması gerektiği ortak bir fikir haline geldi. Yılın ilk aylarında Fransa merkezli **European Union Institute For Security Studies** tarafından yayımlanan **“Avrupa Savunma Sistemi ve Mühimmatlar”**¹³ isimli çalışmada, AB ve üye devletlerin 1950'lerden bu yana en büyük silahlanma çabası içerisinde olduğu belirtildi. Avrupa'da savunma bütçelerinin arttığı, silah fabrikalarının büyüdüğü ve yenilerinin inşa edildiği kaydedilirken, Avrupa'nın önümüzdeki on yılda 500 milyar Euro daha savunma yatırımı yapmayı planladığı ifade edildi. Aynı çalışmada, 2024 yılında 27 AB üyesi devletin savunmaya tahmini olarak 326 milyar avro harcadığı ve bu rakamın AB GSYH'sinin %1,9'una tekabül ettiği belirtildi. AB'nin yeni silahlanma sürecinde yaptığı yatırımların 2021 yılında 59 milyar Euro'dan 2024 yılında 102 milyar Euro'ya yükselerek toplam savunma harcamalarının %30'undan fazlasına ulaştığı ve rekor kırdığı, aktarılan önemli veriler arasındaydı.

“Avrupa Güvenliğinde Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya”¹⁴ konusunu inceleme altına alan **Chatham House**, Almanya Şansölyesi Friedrich Merz'in, Londra ziyareti sırasında Birleşik Krallık Başbakanı Keir Starmer ile bir araya gelerek Birleşik Krallık-Almanya dostluk antlaşmasını imzaladığını yazdı. Bu görüşmeyle, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Londra ziyaretini takip ettiği ve Avrupa güvenliğinde yeniden merkezî bir rol üstlenmeye başladığı vurgulandı. Brexit'e rağmen bu yapının, Avrupa güvenlik mimarisinin yeniden kurgulanmasında önemli bir aktör hâline geldiği ifade edildi. Aynı analizde; Birleşik Krallık-Almanya arasındaki ilişkilerin Brexit sonrasında zayıfladığına dikkat çekilerek, 2016 yılında Almanya'nın en büyük üçüncü ticaret ortağı olan Birleşik Krallık'ın, 2024 itibarıyla dokuzuncu sıraya gerilediği ve eğitim ile iş birliklerinin de etkilendiği belirtildi.

Avrupa'da savunma harcamaları ve savaş endişeleri sürerken, Ukrayna'ya yapılacak veya yapılması planlanan askeri yardımlar yılın ikinci yarısında da gündemdeki yerini korudu. Almanya merkezli **Kiel Institute for the World Economy**'nin **“Avrupa, Ukrayna İçin Silah Üretiminde Önemli Miktarda Harcama Yapıyor”**¹⁵ değerlendirmesinde, Avrupa'nın 2025 yılı

Mayıs ve haziran aylarında Ukrayna'ya verdiği askeri yardımda önemli bir artış kaydettiği belirtildi. Özellikle Avrupa'nın savunma sanayisi aracılığıyla sağladığı silahların, Avrupa'nın askeri yardım konusunda ABD'yi geride bırakmasına yol açtığı ifade edildi. Artık sağlanan yardımların büyük bir kısmı, devletlerin mevcut askeri stoklarından değil, savunma şirketleriyle yapılan yeni tedarik sözleşmeleri ile temin ediliyordu. Aynı haberde, G7 ülkelerinin katkılarıyla Ukrayna'ya yapılan toplam yardımların, 2025 yılı haziran ayı itibarıyla yaklaşık 6,3 milyar avro tutarında olduğu aktarıldı.

Rusya'nın Jeopolitik Stratejileri ve Yeni Güç Dengeleri

Danimarka merkezli **Danish Institute for International Studies** ocak ayında kaleme aldığı **“Rus Ordusu ve Baltık Denizi”**¹⁶ başlıklı çalışmada, 2023 yılında Finlandiya'nın ve 2024 yılında da İsveç'in NATO'ya üye olmasının bölgedeki tansiyonu yükselttiğini iddia etti. Yazıda Rusya'nın, NATO'nun kendi sınırlarına doğru büyümesini sürekli tehdit unsuru olarak gördüğü ve yaşanan son NATO üyeliği sürecinin tehdidin artmasına neden olduğu kaydedildi. Günümüz koşullarında Rusya'nın, Baltık Denizi bölgesinde sekiz NATO üyesi ve Arktik'te yedi NATO üyesi ile karşı karşıya kaldığı ifade edildi. Aynı çalışmada, Putin'in imzaladığı deniz doktrinine göre Rusya'nın hem iç hem de dış politikalarının ABD dahil olmak üzere diğer müttefikleri tarafından hoş karşılanmadığına ve bu yüzden Rusya'nın deniz filosunu ve üslerini güçlendirmesi gerektiğine yer verildi.

Rusya-Ukrayna arasındaki savaş sürerken, Rusya'nın Karadeniz Bölgesi'ndeki hakimiyeti başta komşu ülkeler olmak üzere ABD gibi büyük güçlerin de dikkatini çekmeye 2025'te devam etti. **“Rusya'nın Karadeniz Hakimiyeti Sürüyor”**¹⁷ yorumunu yapan **Belfer Center for Science**

and International Affairs, Amerikalı deniz subayı George Mckee Elsey'in yaklaşık 80 yıl önce ABD Başkanı'na, Sovyetler Birliği'nin Karadeniz üzerinde tam hakimiyet kurmayı hedeflediği konusunda uyarıda bulunduğunu yazdı. Yazıda, 2016 Mayıs ayında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu uyarıdan onlarca yıl sonra benzer endişeleri dile getirerek "Karadeniz neredeyse bir Rus gölü haline geldi" ikazında bulunduğu ve NATO'yu önlemler almaya çağırdığı belirtildi.

Yılın ikinci yarısı başlarken **Chatham House, "Rusya'nın Askeri Sanayisini Modernize Etme Çabası"**¹⁸ konusuna değindi. Makalede, uluslararası yaptırımlar ve Ukrayna Savaşı'nın, Rus askeri-endüstri temelindeki zayıflıkları daha da görünür hale getirdiği belirtildi. Rusya'nın, rekor düzeyde savunma harcamalarına rağmen yeni ve ileri teknoloji askeri sistemler üretmekte zorlandığı, Sovyet döneminden kalma sistemlere ve eski araştırmalara bel bağladığı kaydedildi. İçeriğe göre, Batı yapımı bileşenleri ikame etme çabaları yetersiz kalıyor, yerli üretim ise ihtiyaçları karşılayamıyordu. Aynı çalışmada, Kremlin'in iddialarının aksine, Rusya'nın askeri sanayisinin gelişmeyip gerilediği vurgulandı ve önümüzdeki dönemde üretim süreçlerinin sadeleşmesi, kalite düşüşü ve Ar-Ge'de durgunluğun kaçınılmaz olduğu belirtildi.

Avrupa'da olası bir savaşa karşı hazırlıklar yapılırken dokuzuncu ayda Rusya'ya ait İHA'ların Polonya hava sahasını ihlal etmesi büyük tepkilere ve endişelere neden oldu. Yaşanan bu olayı **"Rusya, Polonya'nın Hava Sahasını İhlal Ederek NATO'yu Test Ediyor"**¹⁹ diyerek gündemine alan **Council on Foreign Relations**, bir düzineden fazla Rus insansız hava aracının gece boyunca Polonya hava sahasını ihlal ettiğini, bazılarının ise NATO güçleri tarafından düşürüldüğünü yazdı. NATO Genel Sekreteri Mark Rutte, Polonya'nın F-16, Hollanda'nın F-35 savaş uçakları ile olaya müdahale ettiğini, ayrıca olası bir durumda Alman Patriot füzelerine ve İtalyan gözetleme uçaklarına güvendiğini ifade etti. Değerlendirme metninde Polonya Başbakanı Donald Tusk'un, hadiseyi "büyük çaplı provokasyon" olarak tanımladığı da vurgulandı.

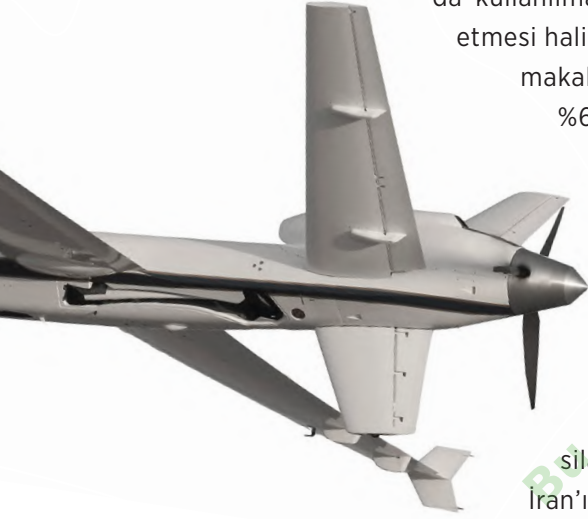
Çin ve Rusya arasındaki askeri iş birliği giderek her geçen gün daha görünür hale geliyor. Birleşik Krallık merkezli **The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies** tarafından yılın son aylarında yayımlanan **"Rusya, Tayvan'ı Ele Geçirme Konusunda Çin'e Nasıl Yardımcı Oluyor?"**²⁰ başlıklı analiz tam da bu konuyu inceledi. Black Moon hacktivist grubunun ele geçirdiği 800 sayfalık yazışma ve sözleşmeye göre, Rusya 2023 yılında Çin'e bir hava indirme taburunun tüm ihtiyaçlarını karşılayacak özel teçhizatı sağlamayı kabul etmişti. Yazıda Rusya'nın, Çin'in yerelleştirme ve modernizasyon yoluyla benzer silah ve teçhizatların üretimini artırmasına imkân tanıyacak teknolojiyi de sağladığı vurgulandı. Çin Devlet Başkanı Xi'nin Halk Kurtuluş Ordusu'na 2027 yılına kadar Tayvan'a askeri bir harekâta hazır olma talimatı verdiği belirtildi. Analize göre, Rusya'nın askeri alanda Çin'e kıyasla sahip olduğu üstünlük günümüzde azalmış olsa da hava manevra kabiliyeti ve pratik deneyim açısından hâlâ önde.

Orta Doğu'da Çatışma ve Barışın İnce Çizgisi

Orta Doğu Bölgesi, 2024 yılında olduğu gibi 2025 yılında da çeşitli olaylara ve çatışmalara sahne oldu. Bölgede devam eden mevcut çatışmaların yoğunluğu ara ara artsa da farklı yerlerde yeni karışıklıklar, çekişmeler yaşandı. Filistin'de yaşanan hadiselerin ardından ülkenin eski haline nasıl döneceği yıl içerisinde sürekli tartışma konusu idi. **TIME, "Gazze'nin Yeniden İnşa Edilmesi"**²¹ başlığı atarak, İsrail ve Filistin arasında gerçekleşen ateşkes anlaşması sonrası

Filistinlilerin evlerine dönmek için sabırsızlandığını, ancak birçoğunun bölgede geriye hiçbir şey kalmadığını ve yeniden inşa etmenin hiçbir yolu olmadığını düşündüğünü yazdı. İsrail bombardımanı ve kara operasyonlarının, bölgedeki mahallelerin tamamını moloz yığınlarına dönüştürdüğü, su ve elektrik altyapısını da kullanılmaz hale getirdiği kaydedildi. Birleşmiş Milletler, ablukanın devam etmesi halinde yeniden inşanın 350 yıldan fazla sürebileceğini öne sürdü. Aynı makalede, uydu verileri incelenerek yapılan analizde bölgedeki yapıların %69'unun hasar gördüğü ya da yıkıldığı belirtildi.

İsrail'in 13 Haziran'ın ilk saatlerinde İran'ın stratejik bölgelerine ve kritik isimlerine yönelik gerçekleştirdiği saldırıları **"İsrail İran'a Saldırdı ve Üst Düzey Askeri Yetkilileri Öldürdü"**²² manşeti ile Hong Kong merkezli **South China Morning Post** okuyucularına duyurdu. Saldırılarda özellikle İran'ın nükleer tesisleri, balistik füze fabrikaları ve üst düzey askeri yetkililerin kaldıkları binalar hedef alınmıştı. Haberde, İsrail yönetiminin amacının İran'ın nükleer silah üretme faaliyetlerini engelleme olduğu iddia edildi. Yaşananlar, İran'ın 1980'li yıllarda Irak ile girdiği savaştan sonra şahit olduğu en büyük saldırı olarak kayıtlara geçti. İran devlet medyasının yayınladığı habere göre de İsrail saldırılarında İran Genelkurmay Başkanı Muhammed Bakiri ve İran Devrim Muhafızları Ordusu komutanı Hüseyin Selami öldürüldü.

Ağustos ayında yayımlanan bir değerlendirmede, Filistin'in devlet olarak tanınmasının diplomatik ve ahlaki anlamı ele alındı. **The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies**, “Filistin’i Tanımak Neden Önemli?”²³ sorusunu sorduğu analizinde, bu kararın kısa vadede sahadaki durumu değiştirmese de önemli bir diplomatik ve ahlaki taahhüt olduğunu ifade etti. Çalışmada, Birleşik Krallık, Fransa ve Kanada’nın BM Genel Kurulu öncesinde bu konuda adım atmaya hazırlandığı belirtildi. 147 ülkenin Filistin’i tanımış olmasına rağmen, bu üç ülkenin G7 ve BM Güvenlik Konseyi’ndeki konumları nedeniyle tanıma eyleminin ayrı bir anlam taşıdığının altı çizildi. Makalede, tanınmanın nihai bir çözüm olmasa da Filistin’in siyasi geleceği için önemli ve gerekli bir diplomatik başlangıç olabileceği vurgulandı.

Filistin’in tanınması küresel gündemi meşgul ederken, birçok Avrupalı ve büyük ekonomi bu konuyu resmi olarak ele aldı. **AL MONITOR**, eylül ayındaki “Batılı Güçler Filistin Devletini Tanıdı”²⁴ makalesinde İngiltere, Avustralya, Portekiz ve Kanada’nın Filistin Devleti’ni tanıdığını duyurdu. Bu durumun Batı’nın uzun süredir devam eden dış politikasında tarihi bir değişime yol açtığı ve İsrail ile ABD’den sert tepki çektiği vurgulandı. Filistin’in diğer ülkeler tarafından tanınması, Filistinliler arasında sembolik bir zafer olarak görüldü. Aynı haberde, BM Genel Kurulu’nda Fransa, Monako Prensiği, Lüksemburg, Malta ve San Marino’nun da Filistin’i devlet olarak tanıdıklarını ilan ettikleri belirtildi.

Aynı ay içinde ülkeler Filistin’i tanıma yolunda adımlar atarken, İsrail’den beklenmedik bir saldırı gerçekleşti. **Center for Strategic & International Studies**, “İsrail Katar’da Hamas’a Saldırdı”²⁵ yorumunu yaptığı analizinde, 9 Eylül’de İsrail Hava Kuvvetleri’nin Doha’da Hamas liderlerini hedef alan bir suikast girişiminde bulunduğunu yazdı. Çalışmada, saldırının bir gün önce Kudüs’te Hamas’ın üstlendiği ve altı İsraillinin öldüğü silahlı saldırıya misilleme olarak yapıldığı belirtildi. Katar’ın, bir güvenlik görevlisinin öldüğü saldırı sonrası İsrail’i açık şekilde kınadığı ve Hamas İsrail arabuluculuğunu askıya aldığı ifade edildi.

Stockholm International Peace Research Institute tarafından kaleme alınan **“Büyük Silah İhracatçıları Filistin’deki Savaşa Nasıl Cevap Verdi?”**²⁶ başlıklı yazıda, 7 Ekim 2023’te başlayan ve binlerce insanın hayatını kaybettiği Filistin İsrail savaşına değinildi. Filistin Sağlık Bakanlığı verilerine göre 28 Eylül 2025 itibarıyla ölen Filistinli sayısının 66.000’i geçtiği kaydedildi. İsrail’in Gazze’yi tamamen işgal etme planının Avustralya, Avusturya, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Yeni Zelanda, Norveç, Birleşik Krallık Dışişleri Bakanları ve AB’nin yüksek temsilcileri tarafından şiddetle kınandığı ve bunun uluslararası insan hakları hukukuna aykırı olduğu vurgulandı. Aynı çalışmada, İsrail’in son on yılda silah ithalatını önemli ölçüde artırdığı belirtildi. 2020-2024 arasında İsrail’e en çok silah ihracatını gerçekleştiren ülkelerin ABD, Almanya ve İtalya olduğu ifade edildi. Yazının devamında, ABD’nin bu dönemde İsrail’in silah ithalatının %66’sını tek başına karşıladığı, Almanya’nın ise %33’lük payla önemli bir tedarikçi konumunda bulunduğu aktarıldı.

Son çeyrekte, ABD Başkanı Trump ile İsrail Başbakanı Netanyahu’nun ortak açıkladığı barış planının ardından tüm gözler bölgedeki gelişmelere çevrildi. İsrail merkezli **124 News**, Filistin’e yönelik saldırıları sona erdirmeye ve barış anlaşması imzalama amacıyla birçok dünya liderinin Mısır’da düzenlenen Barış Konferansı’na katıldığını **“Filistin’de Barış Anlaşması ABD, Katar, Türkiye ve Mısır Tarafından İmzalandı”**²⁷ şeklinde haberleştirdi. İçerikte, konferansa ev sahipliği yapan Mısır Cumhurbaşkanı Sisi’nin Trump için “Ortadoğu’da barışı sağlayabilecek tek kişi” ifadesini kullandığı kaydedildi. Barış Konferansı, Mısır’ın Şarm el Şeyh kentinde ABD, Katar ve Türkiye öncülüğünde İsrail ile Hamas arasında ateşkes anlaşmasının imzalanmasıyla başladı.

Türkiye’nin Yükselen Bölgesel Etkisi ve Stratejik Ortaklıklar

Ülkemiz, 2025 yılında özellikle dış politika konusunda en çok konuşulan ülkeler arasında yer aldı. Şüphesiz NATO’nun en önemli üyesi ve ikinci büyük ordusuna sahip olan Türkiye, Karadeniz ve Orta Doğu bölgeleri başta olmak üzere barış görüşmeleri ve arabuluculuk faaliyetleriyle kamuoyunda geniş yer buldu. ABD merkezli **RAND Corporation**, mart ayında **“Türkiye ile Stratejik Ortaklık: NATO’nun Geleceği İçin Neden Önemli?”**²⁸ sorusuna cevap aradığı makalede, Avrupa Birliği’nin, savunma kapasitesini güçlendirmek için iç kaynaklara yatırım yaparken, sınır ötesindeki müttefiklerle de iş birliğini artırmak zorunda olduğuna değindi. Türkiye’nin, NATO için kritik bir ortak olduğunun da yazıda altı çizildi. Türkiye’nin, Batı ile her zaman kolay bir müttefik olmasa da özellikle Ukrayna’ya askeri destek sağlama ve Karadeniz’de Rus hareketlerini kısıtlayan Montrö Sözleşmesi’ne uyma gibi konularda NATO’nun çıkarlarıyla uyumlu hareket ettiği ifade edildi. Çalışmada, Türkiye’nin NATO’nun ikinci büyük ordusuna sahip olması, gelişmiş savunma sanayisi ve Avrupa dışı bölgelerdeki diplomatik etkisiyle ittifak için önemli katkılar sağladığı kaydedildi. Ayrıca, Bayraktar TB2 gibi yerli üretim İHA’ların, maliyet etkinliği ve savaş alanındaki etkisiyle dikkat çektiği belirtildi.

“Türkiye ve Fransa: Değerlendirilmesi Gereken Fırsatlar”²⁹ analizini yapan **French Institute of International Relations**, Türkiye-Fransa ilişkisinin köklü bir geçmişe sahip olmasına rağmen,

son birkaç yılda çeşitli dalgalanmalarla şekillendiğini belirtti. Fransa'nın, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı olumsuz tutum sergilediği ve bu durumun ikili ilişkilerin giderek soğumasına neden olduğu kaydedildi. Yazıda, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle uluslararası manzarayı köklü biçimde değiştirdiği vurgulandı. AB'nin, nihayet stratejik uykusundan uyanarak Rusya'ya karşı koymak için yeni ittifak arayışlarına girdiği ve bu süreçte Fransa'nın öncülük ederek NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip olan Türkiye'ye yöneldiği ifade edildi.

Afrika'daki güvenlik dinamikleri, son yıllarda önemli değişiklikler geçiriyor. Mali'deki silahlı grupların askeri karakollara eş zamanlı saldırılar düzenlediğine, cunta hükümetinin iktidarı ele geçirme riskini önlemeye çalıştığına ve bu süreçte Türk İHA'larına yöneldiğine değinen **Observer Research Foundation** konuyu **“Drone Devlet Yönetimi: Türkiye'nin Afrika'da Genişleyen Güvenlik Etkisi”**³⁰ raporunda masaya yatırdı. Çalışmada Türkiye'nin savunma sanayisindeki başarısının 2024 yılında 7,1 milyar dolara ulaşan ihracatla zirveye çıktığı ve Afrika'da bu büyüyen pazarın merkezine yerleştiği vurgulandı. Raporda ayrıca, Türkiye'nin özellikle Bayraktar TB2 ve Akıncı gibi savaş İHA'larıyla büyük popülerlik kazandığı, dünya çapında birçok ülke tarafından benimsendiği ifade edildi. Türkiye'nin İHA ihracatındaki yükselişinin küresel güvenlik dinamiklerini değiştirdiği de özellikle vurgulandı.

2025 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gerçekleştirdiği önemli görüşmelerden biri ise Beyaz Saray'da Trump ile yapılan görüşme oldu. Erdoğan-Trump görüşmesini **“Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Beyaz Saray Ziyareti Sonrası ABD-Türkiye İlişkileri Ne Olacak?”**³¹ sorusuyla değerlendiren **Atlantic Council**, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, altı yıl aradan sonra Beyaz Saray'da ABD Başkanı Trump ile görüştüğüne ve ziyaretin, iki ülke arasındaki gerginliklerin sürdüğü bir dönemde gerçekleştiğine dikkat çekti. Yazıda, görüşmenin üç açıdan başarılı geçtiği bildirildi: liderler arasında yeniden doğrudan diyalog kurulmasını sağlandığı, ortak basın toplantısında olumlu mesajlar verildiği, kapalı görüşmelerde F-35 programı ve yaptırımlar konusunda ilerleme sinyalleri alındığı ifade edildi. Ayrıca, ABD'nin Türkiye'den Heybeliada Manastırı'nın yeniden açılmasını ve Rusya'dan petrol alımının azaltılmasını talep ettiği, Erdoğan'ın, ilk talebe olumlu yaklaştığı, ancak enerji konusunda temkinli olduğu kaydedildi.

İtalya'da faaliyet gösteren **Italian Institute for International Political Studies** ise ülkemiz ile Suriye arasındaki ilişkiyi **"Türkiye – Suriye İlişkileri: Uzun Dönem İş Birliği Çıktıları"**³² makalesi ile ele aldı. Makalede, Suriye'de Esad yönetiminin ülkeden kaçması ve sonrasında Heyet Tahrir El-Şam (HTŞ)'in Suriye yönetimine geçmesinin birçok soruyu gündeme getirdiği belirtildi. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın, Esad yönetimi gittikten sonra verdiği bir demeçte HTŞ'nin bir süredir Türkiye ile görüşme halinde olduğunu ve Türkiye'ye IŞİD ve El-Kaide bağlantıları hakkında istihbarat sağladığını belirttiği vurgulandı. Aynı makalede, Hakan Fidan'ın, AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Kaja Kallas, İtalya, Fransa, Çekya, Pakistan, Letonya ve Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlarıyla görüşerek devrimci güçlerin tanınması üzerine görüşme gerçekleştirdiği ifade edildi. Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, NATO Genel Sekreteri Mark Rutte ve diğer liderlerle görüşerek Suriye meselesinde destek olunmasını istediği de belirtildi.

German Institute for International and Security Affairs farklı bir açıdan bakarak hazırladığı **"Almanya-Türkiye İlişkilerinde Yeni Bir Sayfa: Mesafeden Eleştirel Pragmatizme"**³³ çalışmasında, Almanya Şansölyesi Friedrich Merz'in Ankara ile stratejik bir diyalog ve daha yakın bir ortaklık kurma çağrısında bulunduğunu belirtti. Merz'in, Türkiye'ye Avrupa perspektifi sunduğu ve Alman hükümetinin Türkiye'nin -Kopenhag kriterlerini yerine getirmek kaydıyla- Avrupa Birliği'ne yakın olmasını istediği vurgulandı. Analizde, Moskova'nın Ukrayna'yı işgali sonrası Karadeniz'deki stratejik öneminin daha da arttığına ve son yıllarda bölgesel rolünü pekiştirdiğine vurgu yapıldı. Berlin'in, savunma kapasitelerini yeniden inşa etme ihtiyacı nedeniyle Türkiye ile iş birliğini derinleştirmeye ilgilendiği, bu kapsamda Eurofighter tedarik sürecine yönelik vetosunu kaldırdığı ve Türkiye'nin Avrupa savunma girişimi SAFE programına olası katılımını desteklediği vurgulandı. Yazıda ayrıca, siyasi gerginliklere rağmen ikili ticaretin 2024 yılında 47,5 milyar dolara ulaşarak güçlü seyrini sürdürdüğü ifade edildi.

Orta Doğu'da İsrail'i korkutan ve tedirgin eden ülkelerden en önemlisi Türkiye. İsrail merkezli **The Institute for National Security Studies** bu korkuyu **"İsrail: Türkiye İran Değil Ama Tehdit Oluşturuyor"**³⁴ manşeti atarak dillendirdi. Analizde, son bir yılda İsrail kamuoyunda Türkiye'nin

"Yeni İran" olarak nitelendirilmesine rağmen bu tanımın yanıltıcı olduğu, ancak Ankara'ya yönelik kaygıların açıkça görüldüğü vurgulandı. İsrail'in endişeleri daha çok; Türkiye'nin Suriye'deki askeri varlığı, Filistin üzerindeki etkisi ve Doğu Akdeniz'de artan deniz gücüyle ilgili idi. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sert söylemleri ve Türkiye'nin İsrail'e yönelik hukuki ve diplomatik hamlelerinin, ilişkilerdeki gerginliği derinleştirdiği belirtilen makalede ekim ayında Türkiye'nin, Şarm el-Şeyh Barış Zirvesi'nde ateşkes ve rehinelere serbest bırakılması süreçlerinde kritik rol oynayarak bölgesel sorunları çözme kapasitesini gösterdiğinin altı çizildi. Ayrıca analizde, Suriye'deki Türk askeri varlığı ve hava sahası hareketliliğinin İsrail'in endişesini artırdığı, ancak Bakü'de kurulan acil hat ve süregelen diplomatik temasların doğrudan çatışmadan kaçınmayı ve istikrar sağlamayı mümkün kıldığı da özellikle ifade edildi.

Şarm El Şeyh Zirvesi: Filistin'de devam eden savaş ortamını sona erdirmeye ve barış süreci inşa etmek adına ABD, Türkiye, Katar ve Mısır'ın öncülüğünde 30 devlet başkanının katıldığı barış zirvesidir.

Kasım ayında Türkiye'yi ziyaret eden ve dünya kamuoyunda geniş yankı uyandıran Papa XIV. Leo, yerel basında da oldukça fazla tartışıldı. **Daily Sabah** gazetesinin yayımladığı **"Papa XIV. Leo'nun Türkiye Ziyareti"**³⁵ başlıklı haberde, Papa Leo'nun, 1967'de VI. Paul ile başlayan ziyaretlerin ardından Türkiye'yi ziyaret eden beşinci papa olduğu belirtildi. Papa'nın, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşme yaparak gezisine başladığı, ardından erken dönem Kilisesi'nin en önemli toplantılarından biri olan Birinci İznik Konsili'nin 1700.yıl dönümü kutlamaları için İznik'e gittiği kaydedildi. İçerikte, İmparator Konstantin tarafından M.S. 325'te toplanan bu konseyin, bugün hâlâ Hristiyan doktrininin temelini oluşturan İznik İnanç Bildirgesi'ni hazırladığı vurgulandı. Haberin devamında, Papa Leo ve Erdoğan'ın Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Kompleksi'nde bir toplantı gerçekleştirdiği, bu toplantıda Türkiye-Vatikan ilişkileri, Filistin'deki soykırım ve Orta Doğu'da istikrarı sağlama çabaları gibi güncel bölgesel meselelerin ele alındığı ifade edildi.

Çok Kutuplu Düzenin İttifakları ve Küresel İş Birlikleri

Ülkelerin dış siyaset anlayışı çoğunlukla jeopolitik gelişmeler odağında değişkenlik göstermekte. Hindistan merkezli **Indian Council Of World Affairs** tarafından yayımlanan **“Dörtlü Güvenlik Diyaloğu: Hint-Pasifik’te İş Birliği”**³⁶ başlıklı makalede, Avustralya, Japonya, Hindistan ve ABD’den oluşan stratejik Dörtlü Güvenlik Diyaloğu’nun (QUAD) geçtiğimiz aralık ayında 20. yıldönümünü kutladığı belirtildi. QUAD’ın, 2004 yılında Hint Okyanusunda meydana gelen tsunamiye yanıt olarak kurulan bir ortaklıktan, dört ülke ve ortakları için güvenilir iş birliği ve diplomasi aracı haline geldiği ifade edildi. Aynı makalede bu dörtlü grubun, 2017 yılında uzun bir aradan sonra tekrar faaliyete geçtiği kaydedildi.

Şubat ayında yayımlanan bir analiz, AB ile Meksika arasındaki stratejik ekonomik entegrasyonu ele aldı. İspanya merkezli **Real Instituto Elcano**, **“Yeni AB-Meksika Anlaşması: AB, Latin Amerika ile Entegrasyonu Hızlandırıyor”**³⁷ yorumunu yaptığı yazıda, iki tarafın ekonomik fırsatları genişleten bir anlaşmayla iş birliğini pekiştirdiğini vurguladı. AB-Meksika Gümrük Birliği Anlaşması’nın yenilenmesiyle, 2000’den beri yürürlükte olan metnin güncellendiği, tarım gıda, hizmetler ve kamu alımları gibi sektörlerdeki kısıtlamaların büyük ölçüde kaldırıldığı belirtildi. Çalışmada, Trump’ın yeniden başkan seçilmesiyle ABD’nin Çin’in stratejik sektörlerdeki etkisini sınırlamak için ticaret politikasını jeopolitik bir araç olarak daha da yoğun kullanacağı öngörüsüne yer verildi. Tek yanlılık, korumacılık ve parçalanma eğilimlerinin arttığı bu küresel bağlamda, AB’nin Meksika, Şili ve Mercosur (Güney Ortak Pazarı) ile imzaladığı son ticaret anlaşmalarının önemli bir dönüm noktası olduğu ifade edildi.

Observer Research Foundation, 2025 yılının ikinci yarısında **“Çin - İran İlişkisi”**³⁸ raporunu kamuoyu ile paylaştı. Raporda, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’in, İsrail’in İran’a yönelik askeri operasyonundan “derin endişe” duyduğu, Çin’in Orta Doğu’da barış ve istikrarın yeniden tesis edilmesi sürecinde yapıcı bir rol üstlenmeye hazır olduğu ifade edildi. Pekin yönetiminin, mevcut

kriz bağlamında Tel Aviv ile Tahran arasında arabuluculuk yapma olasılığını da değerlendirdiği belirtildi. Ayrıca raporda, İran'ın üst düzey askeri yetkililerinin öldürülmesi ve nükleer tesislerin İsrail saldırılarıyla imha edilmesinin, Çin medyasında İran'a yönelik eleştirilerin daha da yoğunlaşmasına neden olduğu ifade edildi. Kısa vadede Çin'in temel önceliğinin, İran ile İsrail veya ABD arasında çıkabilecek muhtemel bir çatışmanın, Çin'in İran'daki yatırımlarını olumsuz etkilememesini sağlamak olduğu belirtildi.

Ağustos ayında Asya bölgesindeki iki önemli güç olan Çin ve Hindistan arasında varılan iş birliği anlaşması dikkat çekti. **Xinhua Silk Road Information Service** tarafından servis edilen **“Çin ve Hindistan İkili İlişkileri Artırma Konusunda Anlaştı”**³⁹ haberi, Çin Dışişleri Bakanı Wang Li'nin Hindistan Dışişleri Bakanı Subrahmanyam Jaishankar ile yaptığı görüşmede ikili ilişkileri geliştirme ve sürdürme konusunda mutabakata varıldığını duyurdu. Haberde, Wang'ın küresel jeopolitik durumların sürekli değişkenlik gösterdiğini, serbest ticaret ve uluslararası düzenin önemli zorluklarla karşı karşıya olduğunu ifade ettiği aktarıldı. İki ülkenin toplam nüfusunun 2,8 milyara ulaştığı, en büyük iki gelişmekte olan ülke olarak küresel çapta sorumluluk göstermeleri gerektiği vurgulandı. Yazıda ayrıca, iki ülkenin büyük güç olarak hareket etmeleri, birlikte diğer gelişmekte olan ülkelere örnek olmaları ve çok kutuplu bir dünyada uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi gerektiği ifade edildi.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) merkezli **Emirates Policy Center**'e göre BAE, Ermenistan ve Azerbaycan liderleri arasında görüşmelere ev sahipliği yaparak Güney Kafkasya'da çok daha aktif bir rol üstlendi. **“Birleşik Arap Emirlikleri ve Güney Kafkasya'da Köprü Kurmak”**⁴⁰ başlıklı yazıda, Azerbaycan ve Ermenistan liderlerinin, yıllarca süren çatışmayı sona erdiren barış taslağı üzerinde anlaşmaya varmalarının ardından ilk kez bir araya geldiği kaydedildi. Toplantıda ana amacın; barış anlaşması yapmak, sınır sorunlarını çözmek ve Zengezur koridorunun etkinleştirilmesi de dahil olmak üzere bölgesel bağlantılılığı teşvik etmek olduğu ifade edildi. Ayrıca makalede, Zengezur koridorunun da dahil olduğu bölgesel ulaşım yollarının açılmasının önemli olduğu vurgulanırken, koridorun, Avrupa'nın enerji güvenliğini arttırma potansiyeline sahip olmasının yanı sıra, faaliyete geçmesiyle Sovyet sonrası coğrafyadaki güç ittifaklarını da yeniden tanımlayabileceği kaydedildi.

Zengezur Koridoru: Azerbaycan'ın ana topraklarını Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ne ve oradan da Türkiye'ye bağlamayı amaçlayan bir ulaşım koridoru projesi. Zengezur Koridoru'nun işletmesi 99 yıllığına ABD'ye verilmiştir.

“ABD'nin Dört Ana Düşmanı Gerçekten İş Birliği İçerisinde mi?”⁴¹ diyerek ilginç bir manşet atan ABD merkezli **VOX**, yazısında Donald Trump'ın ABD Başkanı olarak seçilmesinden saatler sonra, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'i arayarak stratejik iş birliğini derinleştirme ve birbirlerini destekleme sözü verdiklerine değindi. Bu konuşmadan sadece birkaç gün önce, Rusya ile İran'ın 20 yıllık bir strateji ortaklık anlaşması imzaladığı kaydedilen yazıda Kuzey Kore'nin Ukrayna savaşında Rusya'ya asker göndermeye devam

edeceği açıklandı. Aynı analizde; Çin, Rusya, İran ve Kuzey Kore'nin zaman geçtikçe daha fazla iş birliği yaptığı ve bu dört ülkenin Batı karşıtı olarak bir blok oluşturduğu vurgulanarak bazı uzmanların bu dört ülkeyi “kaos dörtlüsü” ya da “CRINKs” (Çin, Rusya, İran, Kuzey Kore) olarak adlandırdığı da belirtildi.

Ülkelerin İç Siyaset Gündemi ve Kültürel Kırılmalar

2025 yılında küresel siyasetin yanı sıra ülkelerin iç siyasetinde de önemli gelişmeler yaşandı. Bazı ülkelerde hükümetler değişirken, özellikle Asya ülkeleri başta olmak üzere geniş çaplı protestolar dikkat çekti. **Rosa Luxemburg Stiftung** tarafından yayımlanan “**Kanada Küllerinden Doğdu**”⁴² değerlendirmesinde, Kanada’da Liberal Parti’nin yeniden yükselişinin iki temel nedene bağlandığı belirtildi: Trudeau’nun yerini Mark Carney’nin alması ve Trump’ın göreve başlaması. Liberal Parti’nin oyların %43,7’sini alarak dört yıl öncesine kıyasla 11 puanlık artış sağladığı ve 343 sandalyeden 169’unu kazandığı kaydedildi. İçerikte, Trump’ın Kanada’yı 51. eyalet yapma hedefi ve ekonomik saldırılarının, ülkede güçlü bir tepkiye ve siyasi değişime yol açtığı da ayrıca vurgulandı.

Aynı enstitünün “**Polonya Sağa Kayıyor**”⁴³ başlıklı diğer bir makalesinde ise Polonya’da ulusal muhafazakâr Hukuk ve Adalet (PiS) partisi adayı Karol Nawrocki’nin, ikinci turda %50,8 oyla Cumhurbaşkanı seçilerek liberal muhafazakâr KO (Sivil Koalisyon) partisi adayı Trzaskowski’yi kıl payı geride bıraktığı ifade edildi. Bu sonucun, ülke siyasetinde sağa kayışı hızlandırdığı ve yeni bir siyasi belirsizlik dönemini başlattığı yorumu da çalışmanın sonunda yer aldı.

Avrupalı ülkelerin iç siyasetindeki çalkantılar devam ederken ABD’de yaşanan göçmenlerle ilgili protestolar da gündemde yer bulan önemli konulardandı. Belçika merkezli **International Crisis Group**’un **“ABD Askerleri Los Angeles’da: Tehlikeli Protesto”**⁴⁴ analizinde, Donald Trump’ın, 7 Haziran tarihinde Los Angeles’ta belgesiz göçmenlerin sınır dışı edilmesine karşı yapılan protestolar sırasında, federal mülkleri ve göçmenlik yetkililerini korumak için bölgeye binlerce asker gönderilmesine karar verdiği yazıldı. 11 Haziran’da bölgeye 700 deniz piyadesi ve 2.100 Ulusal Muhafız askerinin konuşlandırılmasının büyük bir tartışmaya neden olduğu kaydedildi. Ayrıca makalede, Trump yönetiminin, belgesiz göçmenleri terörist gruplar ve suç çeteleriyle ilişkilendirerek, ICE ajanlarını agresif taktiklerle işyerlerine baskınlar yapmaya ve göçmenleri tutuklamaya yönlendirdiği ifade edildi.

Eylül ayında **“Macron Savunma Bakanı Lecornu’yu Fransa’nın Yeni Başbakanı Olarak Atadı”**⁴⁵. **The Japan News** bu gelişmeyi; Macron, ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik belirsizlik döneminde, Savunma Bakanı Sébastien Lecornu’yu başbakan olarak atadı şeklinde aktardı. Lecornu, Fransa’da bir yıl içinde atanan dördüncü başbakan oldu. Yazıda, ülkede siyasi krize neden olan önemli bir konunun da artan borçlar olduğu, 2025 yılının ilk çeyreği sonunda Fransa’nın borcunun, GSYH’nin %114’üne denk gelen 3,34 trilyon avroyu bulduğu aktarıldı. Yeni başbakanın öncelikli görevinin, Fransa’nın bütçesi konusunda Meclis’teki siyasi partilerle uzlaşa sağlama olacağı belirtildi.

Başbakan olarak atandıktan kısa bir süre sonra istifa eden Lecornu ise ülke siyasetinde gerginliklere neden oldu. Fransa Cumhurbaşkanı **“Macron İstifa Eden Lecornu’yu Yeniden Başbakan Olarak Atadı”**⁴⁶. Kamuoyunda geniş yankı uyandıran konuyu gündeme alan ABD merkezli **NPR**, Macron’un Lecornu’ya ülkede yaşanan siyasi soruna son vermek adına hükümeti kurma ve bütçe hazırlıkları yapma çağrısında bulunduğunu yazdı. Lecornu’nun yeni kurulan hükümette yaşanan iç çekişmeler nedeniyle istifa ettiği kaydedildi. Haberde, ülkede devam eden ekonomik zorluklar ve artan borç oranının siyasi krizi derinleştirdiği ve AB genelinde endişelere neden olduğu ifade edildi.

Fransa’da başbakan atama ve göreve başlama sorunları devam ederken, yılın son çeyreğinde Arnavutluk’tan dikkat çekici bir haber geldi. **European Union Institute for Security Studies**, **“Arnavutluk’un Yapay Zekâ Bakanı ve AB Üyeliği İçin Anlamı”**⁴⁷ isimli haberini kamuoyu ile paylaştı. Haberde, Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen’in Batı Balkanlar’a gerçekleştirdiği ziyaretin, AB’nin genişleme gündeminin sürdüğü bir dönemde yapıldığı belirtildi. Tiran’daki AB Batı Balkanlar Yatırım Forumu’nda Komisyon Başkanı’nın, Arnavutluk’u AB’nin en güvenilir ortaklarından biri olarak nitelendirdiği ve yapay zekânın bölgenin Tek Pazar’a entegre edilmesinde kilit bir unsur olduğunu vurguladığı ifade edildi. Haberde ayrıca, Arnavutluk’un 11 Eylül 2025 tarihinde Başbakan Edi Rama tarafından, kamu alımlarını denetlemek üzere geleneksel kostümlü bir kadının dijital avatari olan Diella’yı Yapay Zekâ Devlet Bakanı olarak atayan ilk ülke olduğu kaydedildi. YZ’nin, güvenli dijital altyapı geliştirilmesi ve toplumun dijitalleşmesi gibi AB üyeliği için gerekli koşulların sağlanmasını kolaylaştırarak katılım sürecini hızlandırması beklentisi vurgulandı.

Dünya ABD'deki protestoları tartışırken, Asya bölgesinde yeni bir protesto dalgası ortaya çıktı. **Human Rights Watch, “Endonezya Yetkilileri Protestolar Sırasında İtidal Göstermeli”⁴⁸** başlıklı raporunda, Endonezya'da protestocular ile güvenlik güçleri arasında 25 Ağustos 2025'ten bu yana ülke genelindeki 42 bölgede çıkan çatışmalarda en az yedi kişinin hayatını kaybettiğini ve onlarca kişinin yaralandığını belirtti. Rapora göre, Endonezya hükümetinin milletvekillerine yeni ödenekler ve çeşitli ayrıcalıklar sağlayacağını açıklaması protestoların tetikleyicisi oldu. Aynı çalışmada, 28 Ağustos'ta Cakarta'da bir polis aracının motosikletli bir sürücüyü ezerek ölümüne neden olmasının şiddet olaylarını tırmandığı vurgulandı. Cumhurbaşkanı Prabowo Subianto'nun sükûnet çağrısında bulunduğu ve yasama ayrıcalıklarını geri çektiği, ancak aynı zamanda orduyu görevlendirerek yetkililere “vatana ihanet” ve “terörist” unsurları bastırma talimatı verdiği ifade edildi.

Asya bölgesinde dikkat çeken bir diğer protesto hareketi ise Nepal'de ortaya çıkan “Z Kuşağı” eylemleri oldu. **ABC News**'in de gündemine aldığı ve **“Nepal'de Başlayan Z Kuşağı Protestoları”⁴⁹** manşetini attığı haberde, ülkede protestocuların hükümet binalarına baskın düzenlediği ve bazı politikacıların evlerine saldırdığı, böylece ciddi bir toplumsal huzursuzluk yaşandığı

aktarıldı. Olayların, hükümetin çeşitli gerekçelerle sosyal medya platformlarını kısıtlamasıyla başladığı kaydedildi. Habere göre, başkent Katmandu'da özellikle hükümet binaları etrafında yoğunlaşan eylemler, Itahari, Biratnagar, Bharatpur ve Pokhara gibi şehirlere de yayıldı. Protestocular ile güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalarda 19 kişinin hayatını kaybettiği, 100'ün üzerinde kişinin ise yaralandığı vurgulandı. Ülkedeki ordu güçlerinin sokaklara indiği ve olayları kontrol altına almak için sokağa çıkma yasağı ilan edildiği belirtildi.

Avrupa'da eylemleriyle öne çıkan Fransa, 2025 yılında da önemli protestolara sahne oldu. Fransa merkezli **Le Monde**'nin **"Fransa'da 'Her Şeyi Engelle' Protestoları Başladı"**⁵⁰ haberinde, protestocuların Paris ve diğer bölgelerde yolları kapatıp çeşitli noktalarda yangın çıkartarak polisle çatıştığı belirtildi. İçişleri Bakanlığı protestolara 197.000 kişinin katıldığını açıklarken, CGT (Genel Emek Konfederasyonu) bu sayının 250.000 olduğunu iddia etti. Yetkililer, yaşanan olaylarda yaklaşık 540 kişinin tutuklandığını bildirdi. Yazıda, yaz döneminde çevrimiçi ortamda başlayan protesto hareketinin daha sonra sokaklara inerek etrafı ateşe vermeye, polis barikatlarını yıkmaya ve yerel güvenlik güçleriyle çatışmaya dönüştüğü vurgulandı.

Küresel Silahlanma Yarışı ve Caydırıcılık Stratejileri

Dünya genelinde siyasi çalkantılar ve çatışmalar arttıkça ülkelerin savunmaya ve silahlanmaya yönelik faaliyetleri hız kazanmakta. Silahlanma ve savunma harcamaları ülkelerin ekonomik koşulları ile doğrudan bağlantılı. **KIEL Institute for The World Economy** tarafından yayımlanan **"Mali Güç Savaşları Kazandırır"**⁵¹ başlıklı ampirik analizde, bir devletin askeri çatışmadan galip mi yoksa mağlup mu çıkacağına, büyük ölçüde sahip olduğu mali kaynaklar tarafından belirlendiği ifade edildi. Araştırmacıların, 1977 ile 2013 yılları arasında gerçekleşen 188'den fazla çatışma üzerinde yaptıkları kapsamlı analizde, artan askeri harcamaların savaş sonuçlarını büyük ölçüde etkilediği sonucuna varıldığı vurgulandı. Çatışmada, taraflardan birinin askeri harcamalarını GSYH'nin %10'u kadar artırması durumunda askeri başarı olasılığını %32 oranında artırdığı da analizdeki önemli bulgulardandı.

İsveç merkezli **Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)**, mart ayında küresel silah ticareti verilerini açıkladı. **"Ukrayna Dünyanın En Büyük Silah İthalatçısı Oldu"**⁵² yorumu yapılan makalede, toplam silah ticareti hacminin 2015-2019 ve 2010-2014 dönemlerindeki seviyeyi koruduğu, ancak 2005-2009'a kıyasla %18 arttığı belirtildi. Avrupa ve Amerika'daki ithalat artışının diğer bölgelerdeki düşüşlerle dengelendiği kaydedildi. Rusya'nın küresel silah ihracatındaki payının %7,8'e gerileyerek üçüncü sıraya düştüğü, Fransa'nın (%9,6) ikinci sıraya ve İtalya'nın (%4,8) onuncu sıradan altıncı sıraya yükseldiği ifade edildi. Aynı makalede, Ukrayna'nın 2020-2024 arasında küresel silah ithalatının %8,8'ini gerçekleştirerek dünyanın en büyük silah ithalatçısı olduğu vurgulandı. Ukrayna'ya en fazla silah tedarik eden ülkenin %45 ile ABD olduğu, onu Almanya (%12) ve Polonya'nın (%11) takip ettiği belirtildi. ABD'nin silah ihracatının 2015-2019 ile 2020-2024 arasında %21 arttığı ve küresel silah ihracatındaki payının %35'ten %43'e yükseldiği kaydedildi.

Aynı enstitü tarafından bir sonraki ay yayımlanan **"Küresel Askeri Harcamalarda Rekor Artış"**⁵³ değerlendirmesinde, küresel askeri harcamalardaki rekor artışın uluslararası güvenlik ortamında derin dönüşümlere yol açtığı vurgulandı. **SIPRI**'nin 2024 verilerine göre dünya genelinde silahlanmaya ayrılan kaynaklar endişe verici boyutlara ulaştı. Çalışmada, 2024 yılı küresel savunma bütçelerinin 2 trilyon 718 milyar dolara ulaştığı ifade edildi. Bu rakamın bir önceki yıla göre %9,4'lük reel artış anlamına geldiği ve askeri harcamaların küresel ekonomideki payını %2,5'e çıkardığı belirtildi. ABD'nin askeri harcamalarının %5,7 artışla 997 milyar dolara

ulaşırken, NATO harcamalarının %66'sını ve 2024 yılı küresel askeri harcamalarının %37'sini tek başına oluşturduğu kaydedildi. Almanya'nın askeri harcamalarını %28 artırarak 88,5 milyar dolara çıkardığı ve Merkez ve Batı Avrupa'daki en büyük, küresel ölçekte ise en büyük dördüncü ülke olduğu ifade edildi. Asya Pasifik bölgesinde Çin'in askeri harcamalarının %7 artışla 314 milyar dolara ulaşırken, Japonya'nın askeri harcamalarının %21'lik artışla 55,3 milyar dolara yükseldiği belirtildi.

Council on Foreign Relations, yıl ortasında paylaştığı **“Ukrayna ve Rus Ordusunun Büyüklüğü”**⁵⁴ makalesinde, Ukrayna'daki çatışma ortamında Rusya'nın askerî gücünü değerlendirdi. Değerlendirmede, savaşın şiddetle devam ettiği ve Rusya'nın Ukrayna topraklarının yaklaşık %20'sini kontrol ederken kademeli olarak ilerlemeyi sürdürdüğü belirtildi. Savaşın başından bu yana Ukrayna güçlerinin Rus ordusu tarafından işgal edilen bölgelerin neredeyse %50'sini geri almayı ve Rus güçlerini başkent Kiev'den uzak tutmayı başardığı kaydedildi. Çalışmada, ABD istihbaratına ait 2025 tarihli bir rapora atıfla savaşta 750.000 Rus askerinin öldürüldüğü veya yaralandığı, Ukrayna'nın ise 425.000'den fazla kayıp verdiği ifade edildi. Rus ordusunda 1,1 milyon aktif görevli asker olduğu ve bunun yaklaşık 600.000'inin Ukrayna veya yakın bölgelerde konuşlandırıldığı tahmin edildi. Ukrayna'nın geçtiğimiz yıl 2,2 milyon İHA ürettiğini, bu yıl ise üretimini 4,5 milyona çıkardığı belirtildi. Rusya'nın toplamda 14.000 tank, piyade savaş aracı ve zırhlı personel taşıyıcı kaybettiği ve bu açığı Sovyet döneminden kalma araçları yenileyerek kapatmaya çalıştığı vurgulandı.

Küresel savunma harcamaları ve askerî güç değerlendirmelerinde ABD'nin konumu büyük önem taşıyor. **Quincy Institute for Responsible Statecraft** tarafından temmuz ayında yayımlanan **“Pentagon Harcamalarında Rekor Artış”**⁵⁵ raporu, ABD'nin 2021'de Afganistan'dan çekilmesine ve küresel terörle mücadeledeki temposunu düşürmesine rağmen askerî harcamalarını ciddi biçimde artırdığını ortaya koydu. Pentagon'un son beş yılda özel firmalarla yaptığı sözleşmeler üzerinden toplam 2,4 trilyon dolar harcadığı, yalnızca beş büyük şirkete 771 milyar dolar aktarıldığı kaydedildi. En fazla payı 313 milyar dolar ile Lockheed Martin'in aldığı ifade edildi. Aynı dönemde diplomasi ve kalkınma bütçesinin ise yalnızca 356 milyar dolar olduğu vurgulandı. Makalede, 2025 yılında ABD askerî bütçesinin yeni yasayla 1,06 trilyon dolara ulaştığı belirtildi. Pentagon'un yıllık bütçesinin 2000'de 507 milyar dolar iken, 2025'te 843 milyar dolara çıkarıldığı ve bunun %66'lık bir artışı ifade ettiği kaydedildi. Yazıda, toplam askerî harcamaların, Enerji Bakanlığı nükleer programları ve FBI'in terörle mücadele bütçeleri de dahil edildiğinde %69 artışla 899 milyar dolara ulaştığı ifade edildi.

AB bölgesinde silahlanma faaliyetleri ve savunma harcamalarını artıran en kritik unsur Rusya oldu. Belçika merkezli **Bruegel** tarafından kaleme alınan **“Güç Aracılığıyla Barış: AB'nin Caydırıcılık İçin Füze İhtiyacı”**⁵⁶ başlıklı yazıda, Avrupa'daki savunma ihtiyacı ve Rusya'nın hava sahası ihlalleri değerlendirildi. Çalışmada, 9 Eylül tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya düzenlediği saldırılarda kullanılan İHA'ların Polonya hava sahasına girdiği ve bir kısmının düşürüldüğü bildirildi. 19 Eylül'de ise MIG 31K Rus savaş uçaklarının Estonya hava sahasını ihlal ettiği kaydedildi. Belarus'ta gerçekleştirilen Zapad 2025 tatbikatında Rusya'nın, Belçika'ya kadar ulaşabilecek hipersonik füzesi Zircon'u test ettiği vurgulandı. Aynı makalede, Rusya'nın askerî mühimmat üretimi ve teknoloji gelişiminde önemli mesafe kaydettiği ve AB'ye yönelik tehdit unsurlarını artırdığı ifade edildi. AB'nin, olası füze ve hava saldırılarına karşı hava savunma kabiliyetini güçlendirmesi gerektiğinin altı çizildi.

Bölgesel Krizler ve Çatışma Alanları

2025 yılında yaşanan bölgesel krizler ve çatışmalar sadece Orta Doğu'dan ibaret değildi. Asya'nın güneyinde Çin'in başı çektiği bazı gerilimler yaşandı. **"Güney Çin Denzinde Tansiyon Artıyor"**⁵⁷ yorumunu yapan Avustralya merkezli **Australian Strategic Policy Institute**, Çin'in, Güney Çin Denizi'nde tatbikat olarak adlandırdığı ancak komşu ve civar ülkeler tarafından provokatif eylem olarak görülen faaliyetlerini sürdürdüğünü yazdı. 11 Şubat'ta Çin Hava Kuvvetlerine ait bir J-16 savaş uçağının Avustralya'ya ait P-8A Poseidon uçağının 30 metre yakınında fişek atmasının tansiyonu yükselttiği kaydedildi. Avustralya Savunma Bakanlığı'nın yapılan hareketi bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirdiği de ifade edildi. Aynı analizde, Çin Deniz Kuvvetleri'nin Avustralya'nın kuzey doğu deniz sahasına yaklaştığı ve burada bazı faaliyetlerde bulunduğu raporlandı. Çin'in, gemileri oldukça stratejik bir konumda konuşturduğu ve olası bir çatışma durumunda Avustralya'ya ait savaş gemilerini ve uçaklarını rahatlıkla vurabileceği iddia edildi.

The Japan Institute of International Affairs tarafından yayımlanan **"Hindistan-Çin Sınırındaki Gerilim Sürüyor"**⁵⁸ başlıklı makalede, iki ülke arasındaki yumuşamanın geçen yıl Ekim ayında Fiili Kontrol Hattı'nda (LAC) iki noktadan asker çekilmesine yönelik ikili anlaşmanın imzalanmasıyla başladığı ve Hindistan Dışişleri Sekreteri Vikram Misri'nin ocak ayının sonunda Çin'i ziyaretıyla sürecin devam ettiği ifade edildi. İki ülke arasındaki gerilimlerin en son, 2020 yılında Çin'in LAC boyunca yedi noktadan eş zamanlı olarak sınırı ihlal etmesiyle başladığı vurgulandı. Hindistan-Çin sınır anlaşmazlığının ilk olarak 1950'lerin sonunda Çin'in Cammu ve Keşmir'den geçen bir yol inşa etmesiyle başladığı ve 1962'de tam ölçekli savaşa dönüştüğünün altı çizildi. Aksai Chin Çin'in kontrolüne geçerken, Çin askerlerinin Hindistan'ın kuzeydoğusundan geri çekildiği kaydedildi. Aynı makalede, Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi'nin Çin Hindistan ilişkilerinin Küresel Güney çıkarlarına hizmet ettiği ve iki kadim medeniyetin dünya barışına katkı sağlayabileceği görüşüne yer verildi.

Hindistan Çin sınırındaki sorunların yanı sıra Asya bölgesinde gerilim yaşanan diğer bir hat da Hindistan Pakistan sınırı oldu. Belçika merkezli **International Crisis Group**, “**Keşmir’deki Saldırı Sonrası Hindistan Pakistan Gerilimi Arttı**”⁵⁹ diyerek iki ülke arasındaki sorunu masaya yatırdı. Haberde, 22 Nisan’da Hindistan yönetimindeki Keşmir’in Pahalgam bölgesinde gerçekleşen saldırıda 26 sivilin hayatını kaybettiği ve birçok kişinin yaralandığı belirtildi. Saldırganların Baisaran çayırına ormandan girerek bölgedeki turistlere saldırı düzenlediği kaydedildi. Olay görüntülerinin Hindistan genelinde infiale yol açtığı ve Keşmirililere ve Müslümanlara yönelik kınamaların arttığı ifade edildi. Ayrıca Pakistan’a karşı misilleme çağrıları yapılırken, hükümetin güvenlik zaafının da sert şekilde eleştirildiği vurgulanan içerikte, Başbakan Modi’nin Suudi Arabistan ziyaretini yarıda kesip olağanüstü kabine toplantısı yaptığı ve “Her teröristi ve destekçisini cezalandıracağız” dediği belirtildi.

Aynı kuruluş, nisan ayında bu kez Sudan’daki iç çatışmalara odaklanan “**Sudan’daki Savaş Yayılıyor**”⁶⁰ başlıklı analizini yayımladı. Çalışmada, iki yıldır süren Sudan iç savaşının yayılma riskiyle karşı karşıya olduğu ifade edildi. Savaşta şimdiye kadarki en önemli dönüm noktasının, martta Sudan ordusunun başkent Hartum’u rakibi paramiliter Hızlı Destek Kuvvetleri’nden (RSF) geri almasıyla yaşandığı belirtildi. Savaşın başından beri RSF’nin başkentte üstün konumda olduğu ve orduyu doğudaki Port Sudan’a çekilmeye zorladığı vurgulandı. Aynı analizde, Sudan’daki savaşın Ömer el Beşir’in devrilmesinden sonra başladığı ve 2023 yılında ordu ile RSF’nin birbirleriyle savaşmaya başladığı kaydedildi.

Aynı bölgede başka bir çatışmaya sahne olan ülke ise Afganistan oldu. “**Yeni Bir Afgan Savaşı**”⁶¹ yorumunda bulunan **Observer Research Foundation**, Afganistan’ın başkenti Kabil’e ve Doğu Afganistan’da bazı bölgelere yönelik hava saldırıları gerçekleştiğini yazdı. Saldırılarda savaş uçakları mı yoksa İHA’ların mı kullanıldığının netlik kazanmadığı kaydedildi. Pakistan’ın Erbil’deki Tehrik-i Taliban Pakistan liderlerine yönelik saldırılar düzenlediği ifade edildi. Aynı analizde, Pakistan’ın, daha önce Afganistan’daki terör hedeflerine defalarca saldırı düzenlediği, ancak ilk defa Afganistan’ın kalbinde bir saldırı yaparak dikkatleri üzerine çektiği vurgulandı. Analizin sonunda, Afganistan’ın güçlü hava kuvvetlerine ve etkili hava savunma sistemlerine sahip olmadığı için Pakistan saldırılarını durduramadığı şeklinde bir yorum da yer aldı.

Çekya merkezli **Radio Free Europe**, “**Ukrayna’nın ‘Örümcek Ağı’ Drone Saldırıları Modern Savaşı Nasıl Değiştirebilir?**”⁶² başlıklı haberinde, 1 Haziran tarihinde Ukrayna Güvenlik Servisi’nin kamyonlardan fırlatılan bomba yüklü dronlarla Rusya’daki hava üslerine saldırı düzenlediğini ve birçok uzun menzilli uçağı imha ettiğini duyurdu. Haberde, Yeni Amerikan Güvenliği Merkezi Savunma Programı Direktörü Stacie Pettyjohn’ın bu saldırının “dünya genelindeki ordular için bir uyarı niteliği taşımalı” şeklindeki yorumuna yer verildi. Bir İHA uzmanı ise, söz konusu saldırının Ukrayna’nın daha önce gerçekleştirdiği uzun menzilli İHA operasyonlarına kıyasla birçok açıdan daha etkili olduğunu ifade etti.

2025 yılının son aylarında, Karayipler’de yeni bir uluslararası gerilim ortaya çıktı. ABD’nin uluslararası sularda Venezuela’dan hareket eden sivil gemilere yönelik hava saldırıları

düzenlemesi, iki ülke ilişkilerini ciddi şekilde gerdi. **Observer Research Foundation** tarafından kaleme alınan ve **“Karayiplerde ABD-Venezuela Arasında Tansiyon Artıyor”**⁶³ yorumu yapılan habere göre ABD, Venezuela uyuşturucu şebekeleriyle bağlantılı olduğu düşünülen bir gemiye saldırı düzenleyerek 11 kişiyi öldürdü. Olay bölgedeki tansiyonu iyice yükseltti. Saldırı sonrasında Başkan Trump, ülkesinin güvenliğini gerekçe göstererek geminin, Venezuela'daki suç örgütü Tren de Aragua ile ilişkili olduğunu iddia etti. Yazıya göre, Venezuela hükümeti bu eylemi "emperyalist bir saldırı" olarak nitelendirdi. ABD Dışişleri Bakanlığı ise Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'nun ABD uyuşturucu yasalarını ihlal ettiği gerekçesiyle tutuklanması gerektiğini öne sürdü.

ABD – Venezuela gerilimine dikkat çeken diğer bir enstitü ise **“Venezuela Halkını Kimse Dinlemiyor”**⁶⁴ diyen **Independent Institute** oldu. Makalede, Washington'ın uyuşturucuyla mücadele gerekçesinin ardında Nicolás Maduro'nun iktidardan uzaklaştırılması hedefinin yattığı ifade edildi. Beyaz Saray'ın, Venezuelalı üst düzey yetkilileri uyuşturucu kartelleriyle ilişkilendirerek Maduro'nun yakalanması için konan ödülü 50 milyon dolara çıkardığı belirtildi. Makalede ayrıca, olası bir ABD müdahalesinin bölgede yeni bir göç dalgasını tetikleyeceği ve Venezuela'nın kurumsal ile sivil yapısını tamamen yok edeceği vurgulandı. Ülkede hüküm süren yoğun baskı ve korku ortamına dikkat çekilirken, siyasi tartışmaların halkı satranç tahtasındaki bir piyon gibi gördüğü ve halkın gerçek acılarının göz ardı edildiğinin altı çizildi.

Kaynakça

1. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/know-your-rival-know-yourself-china#>
2. <https://www.cfr.org/article/who-controls-panama-canal>
3. <https://www.orfonline.org/expert-speak/chokepoint-checkers-iran-s-strait-of-hormuz-gambit>
4. <https://fulcrum.sg/possible-conflict-in-the-taiwan-strait-southeast-asia-can-help-us-maintain-focus/>
5. <https://casstt.com/how-india-pakistan-conflict-inform-chinas-operational-playbook/>
6. <https://www.cfr.org/article/five-takeaways-cfrs-2026-conflict-risk-assessment>
7. <https://www.chathamhouse.org/2025/01/trumps-inauguration-eu-and-turkey-must-finally-get-serious-about-security-cooperation>
8. <https://time.com/7259279/trump-living-in-russian-disinformation-space-says-zelensky-ukraine/>
9. <https://www.csis.org/analysis/trump-putin-phone-call-some-promise-some-disappointments-and-many-questions>
10. <https://www.csis.org/analysis/trump-announces-lifting-sanctions-syria>
11. <https://www.reuters.com/world/china/looming-trump-xi-meeting-revives-hope-us-china-trade-truce-2025-10-29/>
12. <https://www.npr.org/2025/11/10/g-s1-97172/syria-sharaa-trump-white-house>
13. <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/funding-weapons-together-or-not-how-pay-european-defence>
14. <https://www.chathamhouse.org/2025/07/after-brexit-e3-new-treaty-puts-uk-germany-and-france-back-heart-european-security>
15. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-tracker-europe-now-leading-spender-on-weapons-production-for-ukraine/>
16. <https://www.diis.dk/en/research/russian-military-thinking-about-the-baltic-sea-and-the-arctic>
17. <https://www.belfercenter.org/research-analysis/russias-black-sea-grip-endures-china-slips-us-watching>
18. <https://www.chathamhouse.org/2025/07/russias-struggle-modernize-its-military-industry>
19. <https://www.cfr.org/article/russia-tests-nato-poland-drone-breach>
20. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/how-russia-helping-china-prepare-seize-taiwan>
21. <https://time.com/7207750/how-long-will-it-take-how-much-will-it-cost-to-rebuild-gaza/>
22. https://www.scmp.com/news/world/middle-east/article/3314228/explosions-ring-out-across-irans-capital-israel-claims-attack?module=top_story&pgtype=homepage
23. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/why-it-matters-recognise-palestine>
24. <https://www.al-monitor.com/originals/2025/09/western-powers-recognise-palestinian-state-drawing-israeli-fury>
25. <https://www.csis.org/analysis/israel-strikes-hamas-qatar>
26. <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2025/how-top-arms-exporters-have-responded-war-gaza-2025-update>
27. <https://www.i24news.tv/en/news/israel-at-war/artc-trump-erdogan-and-the-emir-of-qatar-sign-gaza-ceasefire-agreement>
28. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2025/03/turning-towards-turkey-why-nato-needs-to-lean-into.html>
29. <https://www.ifri.org/en/editorials/turkey-and-france-allies-or-rivals-opportunities-be-seized>
30. <https://www.orfonline.org/expert-speak/drone-statecraft-turkey-s-expanding-security-footprint-in-africa>
31. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-whats-next-for-us-turkey-ties-after-erdogans-white-house-visit/>
32. <https://www.ispionline.it/en/publication/turkey-syria-relations-the-outcome-of-long-term-cooperation-218440>
33. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/a-new-chapter-in-german-turkish-relations-from-distance-to-critical-pragmatism>
34. <https://www.inss.org.il/publication/turkish-threat/>
35. <https://www.dailysabah.com/politics/pope-wraps-up-turkiye-visit-as-he-reaches-out-to-orthodox-community/news>
36. https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=12278&lid=7485
37. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/the-new-eu-mexico-agreement-the-eu-fast-tracks-integration-with-latin-america/>
38. <https://www.orfonline.org/expert-speak/china-s-cautious-calculus-in-the-iran-israel-conflict>
39. <https://en.imsilkroad.com/p/347176.html>
40. <https://epc.ae/en/details/brief/the-uae-and-bridging-the-gap-in-the-south-caucasus>
41. <https://www.vox.com/world-politics/397741/axis-upheaval-crinks-china-russia-iran-north-korea>
42. <https://www.rosalux.de/en/news/id/53383/canada-risen-from-the-ashes>
43. <https://www.rosalux.de/en/news/id/53487/poland-shifts-to-the-right>
44. <https://www.crisisgroup.org/united-states/united-states/united-states-internal/us-troops-los-angeles-dangerous-escalation>

45. <https://japannews.yomiuri.co.jp/news-services/ap/20250910-280064/>
46. <https://www.npr.org/2025/10/10/g-s1-93066/france-government-prime-minister-lecornu-macron>
47. <https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/artificial-intelligence-real-politics-what-albanias-ai-minister-means-eu>
48. <https://www.hrw.org/news/2025/09/02/indonesia-authorities-should-use-restraint-during-protests>
49. <https://www.abc.net.au/news/2025-09-10/nepal-kathmandu-gen-z-protests-social-media/105756398>
50. https://www.lemonde.fr/en/france/article/2025/09/10/france-s-block-everything-movement-clashes-with-police-on-new-pm-s-first-day-with-200-arrests-by-midday_6745235_7.html
51. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/empirical-study-money-wins-wars/>
52. <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/ukraine-worlds-biggest-arms-importer-united-states-dominance-global-arms-exports-grows-russian>
53. <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges>
54. <https://www.cfr.org/in-brief/comparing-size-and-capabilities-russian-and-ukrainian-militaries>
55. <https://quincyinst.org/research/profits-of-war-top-beneficiaries-of-pentagon-spending-2020-2024/#summary>
56. <https://www.bruegel.org/first-glance/peace-through-strength-why-europe-needs-missile-deterrent>
57. <https://www.aspistrategist.org.au/china-drops-flares-ahead-of-raaf-plane-sends-ships-to-australias-northern-approaches/>
58. <https://www.jiia.or.jp/en/column/2025/04/prc-maritime-fy2025-01.html>
59. <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/india-pakistan-kashmir/deadly-kashmir-militant-attack-raises-temperature-between>
60. <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/two-years-sudans-war-spreading>
61. <https://www.orfonline.org/expert-speak/a-new-afghan-war>
62. <https://www.rferl.org/a/russia-air-base-drone-attack/33431837.html>
63. <https://www.orfonline.org/expert-speak/from-sanctions-to-strikes-us-venezuela-tensions-in-the-caribbean>
64. <https://www.independent.org/article/2025/12/02/listening-to-venezuelans/>

SOSYAL

2025 yılı, dünya genelinde sosyal yapıları derinden etkileyen ve sınayan gelişmelere sahne oldu. Gazze'deki insani kriz, gıda ve su güvenliğinin ne derece kırılgan bir dengeye bağlı olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi. Bu bölümde, sağlık sistemlerinin yeni tehditler karşısındaki direnç arayışından, zorunlu göç hareketlerinin tetiklediği kimlik ve vatandaşlık tartışmalarına uzanan geniş bir sosyal yelpaze ele alındı. Toplamların dijitalleşmeyle değışen alışkanlıkları ve ortaya çıkan yeni risklerin yanı sıra, konut krizi ve yeni şehir politikalarıyla şekillenen kentsel dönüşüm de geleceğın yaşam alanlarına dair ipuçları sundu.

Açlık Sınırında Yardım Mücadelesi: Gazze

2025 yılı, Gazze’de yaşayanlar için yine oldukça zorlu geçti. Kadın ve çocukların ağırlıkta olduğu on binlerce insanın, savaş nedeniyle uzun süredir gıda yardımına bağımlı hale geldiği biliniyor. Bu durumun insani krizi daha da derinleştirdiğini belirten **World Food Programme (WFP)**, **“Gazze’de Açlık; Ateşkes Sonrası Yardım Kamyonları Yola Çıkıyor”**¹ başlıklı çalışmasında, ateşkesin ardından WFP kamyonlarının Mısır ve İsrail’in Aşdod kenti üzerinden Filistin’e geçmeye başladığını duyurdu. Kurum, koşullar elverdiği takdirde günde en az 150 kamyonun bölgeye ulaştırılabileceğini ve altı aylık acil ihtiyaçların karşılanması için 300 milyon ABD dolarına ihtiyaç duyulacağını öngördü. Çalışmada, savaşın milyonlarca insanı yardıma muhtaç bıraktığı ve sınır kapılarının güvenilir şekilde işlemesinin hayati önem taşıdığı vurgulandı.

Aynı kurumun şubat ayında yayımladığı **“Dünya Gıda Programı, Ateşkes Sayesinde Filistin’de Bir Milyon Kişiye Ulaştı”**² çalışmasında ise ateşkes sonrasında bölgeye ulaştırılan gıda miktarının önceki aylık ortalamasının iki katını aştığı ve toplam bir milyon kişiye yardım sağlandığı aktarıldı. WFP’nin 30.000 metrik tondan fazla gıda gönderdiği, Gazze genelinde 60’tan fazla mutfak aracılığıyla yaklaşık on milyon öğün dağıtıldığı ve insani erişimin genişlemesiyle yardım etkisinin arttığı ifade edildi.

“Gazze’de Gıda Tükendi: WFP Stokları Bitirdi, Sınırlar Hâlâ Kapalı”³ yazıda ise, sıcak yemek mutfaklarına kalan son stokların dağıtıldığı ve bölgenin tamamen yiyeceksiz kalabileceği uyarısı yapıldı. Desteklenen fırınların yakıt ve un tükenmesi nedeniyle kapandığı, tüm ana sınır kapılarının kapanması sebebiyle haftalardır Gazze’ye hiçbir malzeme girişi olmadığı ve gıda fiyatlarının ateşkes dönemine kıyasla %1.400’e kadar yükseldiği kaydedildi.

İsrail'in saldırılarının durdurulması için çeşitli ülkelerin aracılığıyla barış görüşmeleri yapıldı ve bir anlaşmaya varıldı. Ancak saldırıların geride bıraktığı acı, ölümler, hastalıklar, çökmüş altyapı ve harap olmuş bir coğrafya derin izler taşıyor.

Bu bağlamda **Council on Foreign Relations** tarafından yılın son çeyreğinde hazırlanan **"İsrail-Filistin Savaşında Geçen İki Yılın Sağlık Verileri"**⁴, Birleşmiş Milletler Çocuk Ölüm Oranı Tahmin Grubu'nun verilerine dayanarak, 5-14 yaş arası çocuklarda ölüm oranının 2022'ye kıyasla 2023'te yaklaşık dokuz kat arttığını ve bölgedeki sağlık krizinin boyutlarını gözler önüne serdi. Yazıda, kıtlık inceleme komitesinin Filistin'de kıtlık yaşandığını ve gıda, sağlık malzemesi ile su yardımı sağlanmazsa ölümlerin dramatik biçimde artacağı uyarısında bulunduğu belirtildi. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise İsrail'in yoğun saldırıları nedeniyle Gazze'deki 36 hastaneden yalnızca 14'ünün hizmet verebildiğini ve bölgede 42.000 kişinin kalıcı sakatlıkla sonuçlanan yaralar aldığını aktardı.

2025 yılının sonuna yaklaşırken, Filistin'de yaklaşan kış mevsimi ve süregelen gıda krizi, insani yardım kuruluşlarının acil önlem çağrılarını yeniden gündeme getirdi. **World Food Programme** tarafından aralık ayında yayımlanan değerlendirmede, ekim ayındaki ateşkesten bu yana bazı alanlarda sınırlı iyileşmeler yaşansa da gıda temininde miktar ve süreklilik açısından ciddi yetersizliklerin devam ettiği belirtildi. WFP Filistin Ülke Direktör Yardımcısı Kate Newton, çatışmaların tamamen sona ermemesinin yeni bir abluka riskini artırdığına dikkat çekerken, raporun **"Filistin'de Yaklaşan Kış ve Açlığa Karşı Önlem Çağrısı"**⁵ başlığı altında, gıda, tıbbi malzeme ve barınma ekipmanlarının bölgeye yeterli ölçüde ulaştırılamadığı aktarıldı. Çalışmada, nüfusun %56'sının yeterli içme suyuna erişemediği, %72'sinin ise derme çatma tuvaletler kullanmak zorunda kaldığı ifade edilirken, yetersiz beslenmenin yanı sıra çocukların solunum yolu enfeksiyonları, ishal ve cilt hastalıklarıyla karşı karşıya olduğu vurgulandı.

Geleceğin Kırılğan Dengesi: Gıda ve Su

Gıda güvenliği, insanların normal büyüme, gelişme ve aktif, sağlıklı bir yaşam sürmesi için yeterli, güvenli ve besleyici gıdaya erişimini ifade ediyor. Dünya Gıda Güvenliği ve Beslenme Durumu (SOFI) raporunun son verilerine göre, 2023 yılında yaklaşık 750 milyon insan kronik açlıkla karşı karşıya kaldı. Bu bağlamda **World Food Programme** tarafından temmuz ayında hazırlanan **"Gıda Güvenliği: Anlamı ve Önemi"**⁶, bir kişinin gıda güvenliğini belirleyen dört temel unsurun; kullanım, erişim, bulunabilirlik ve istikrar olduğunu aktararak, bu unsurların her birinin eksikliğinin bireylerin beslenme ve sağlık durumunu doğrudan etkilediğini ortaya koydu. Yazıda, gıdaya erişimin aşırı hava olayları, yüksek enflasyon veya çatışma ve afet bölgelerinde pazarlara ulaşamaması gibi nedenlerle kısıtlanabileceği vurgulandı. Ayrıca tarım takviminde hasat öncesi dönemin "kıtlık mevsimi" olarak bilindiği, bu dönemde ev stoklarının azaldığı ve gıda fiyatlarının yükseldiği belirtildi.

"2025 Küresel Gıda Krizi Raporu: Artan Gıda Güvensizliği ve Azalan Yardımlar"⁷ başlıklı çalışmada, 2024 yılının küresel gıda güvensizliği ve insani yardım fonlarındaki keskin düşüş nedeniyle büyük sorunlarla geçtiği belirtildi. **International Food Policy Research Institute**

tarafından mayıs ayında yayımlanan raporda, 53 ülke ve bölgede 295,3 milyon kişinin akut gıda güvensizliği yaşadığı ve bu sayının 2016'dan bu yana üç kat arttığı vurgulandı. İçerikte, resmî kalkınma yardımlarındaki (ODA) kesintilerin krizi derinleştirdiği ve yetkililer müdahale etmezse durumun daha da kötüleşeceği uyarısı yapıldı. Gıda güvensizliğinin başlıca sebebinin çatışmalar olduğu, iklim değişikliği ve ekonomik şokların da milyonlarca insanı etkilediği ifade edildi. ABD kaynaklı uluslararası yardımların 2025 başında sona erecek olması ve diğer bağışçıların fonlarını azaltmasının ciddi bir endişe kaynağı olduğu, bu koşullar altında 231 milyon kişinin yüksek düzeyde akut gıda güvensizliğiyle karşı karşıya kalabileceği aktarıldı.

Küresel açlık ve gıda güvensizliğini artıran bir dizi krizin ardından, 2030 yılına kadar dünyada açlık ve yetersiz beslenmeyi sona erdirmeyi hedefleyen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 2'nin (SKH2) ciddi şekilde geride kaldığı yıl içerisinde farklı kurumlar tarafından dile getirildi. FAO Başekonomisti Maximo Torero, 2024 itibarıyla 733 milyon insanın kronik açlıkla mücadele ettiğine dikkat çekti. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) Başkanı Alvaro Lario ise açlık ve yetersiz beslenmenin küresel öncelikler arasında geri planda kaldığını vurguladı. Bu çerçevede **International Food Policy Research Institute** tarafından mayıs ayında yayımlanan **"2030 Yılında Sıfır Açlık Hedefi Oldukça Uzak"**⁸ makalesi dünyadaki belirsizlik ortamının; Covid-19'un kalıcı etkileri, Ukrayna'daki savaş, iklim krizi, jeopolitik gerilimler ve kalkınma yardımlarındaki değişimlerle şekillendiğini ortaya koyarak, bu faktörlerin küresel açlık hedeflerine ulaşmayı zorlaştırdığını vurguladı.

Chatham House, ağustos ayındaki **"Irak'ın Su Krizi"**⁹ analizinde, Irak'ın su sorununun komşu ülkelerin baraj projeleri ve Bağdat hükümetinin zayıf yönetimi nedeniyle daha da karmaşık hale geldiğini ve ülke içindeki siyasi kargaşa, yolsuzluk ile kurumsal zayıflıkların çözüm arayışını engellediğini belirtti. Irak'ın uzun süredir su kıtlığıyla mücadele ettiği ve son bir yıl içinde su rezervlerinin 18 milyar metreküpten 10 milyar metreküpe düştüğü belirtildi. Yazıda su eksikliğinin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda ciddi toplumsal sorunlara yol açtığı; nehirlerin

azalmasının yerinden edilmelere, artan hastalıklara, kırsal yoksulluğa ve huzursuzluğa neden olduğu vurgulandı. Örneğin Fırat Nehri'nin güneyindeki Dhi Qar'da nehirlerin küçülmesi ve bataklıkların kuruması sonucu 10.000'den fazla ailenin yerinden olduğu da içerikte aktarılanlar arasında idi.

Sağlık Sistemleri Zorda: Yeni Tehditler, Teknoloji ve Dayanıklılık Arayışı

Şubat ayında yayımlanan bir yazıda, akciğer kanserinin biyobelirteçlerini tespit etmek için düşük maliyetli ve hızlı tepki verebilen bir sensör geliştirildiği, böylece bireylerde hastalığın semptomları ortaya çıkmadan önce teşhis edilebilmesinin mümkün olduğu vurgulandı. Alınan kan örneğinin incelenerek 40 dakika gibi kısa sürede sonuç elde edilebildiği belirtilen **Cranfield University**'in "**Yeni Tarama Cihazı Akciğer Kanserinin Erken Teşhisi İçin Umut Vadediyor**"¹⁰ haberinde, bu teknoloji sayesinde akciğer kanseri riski taşıyan kişilere hızlı test yapılabileceğini ve kanserle ilgili ileri seviye testler için yönlendirmenin hızlanacağını aktardı.

Avustralya, 2020'nin başlarında Covid-19'un hızla yayılması karşısında ekipman sıkıntısı, azalan stoklar ve aşı tedarikindeki gecikmelerle mücadele etmişti. **The Centre for Independent Studies**, "**Bir Sonraki Pandemiye Hazır mıyız?**"¹¹ sorusuyla gündeme gelen değerlendirmesinde, bugün en büyük kaygının kuş gribi olduğunu ve virüsün memelilere sıçramasının, insandan insana bulaşabilen bir varyanta dönüşme riskini artırdığını aktardı. Çalışmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün son iki yılda yaklaşık 1.000 kişinin H5N1'e yakalandığını ve vakaların neredeyse yarısının ölümlle sonuçlandığını bildirdiği ifade edildi. Federal hükümetin kuş gribine karşı 95 milyon dolarlık bir plan açıkladığı, programın erken tespit sistemleri, antiviral stokları ve biyogüvenlik uygulamaları için finansman içerdiği kaydedildi.

Günümüzde kanser tedavisinde bazı ülkeler önemli ilerlemeler kaydederken, diğer bölgelerde bu gelişmeler daha sınırlı kalıyor. **Chinese Academy of Sciences** tarafından yıl ortasında kaleme alınan "**Güney Çin'de Kanser Tedavisinde Atılım**"¹² çalışmasında, Güney Çin'deki Huizhou Merkez Halk Hastanesi'nde yeni nesil tıbbi ağır iyon hızlandırıcısının (SIMM) inşasının devam ettiği belirtildi. Çalışmada, Çin Bilimler Akademisi'ne bağlı Modern Fizik Enstitüsü (IMP) tarafından geliştirilen cihazın daha küçük hacmi sayesinde enerji tüketimini ve hastane işletme maliyetlerini düşürdüğü ifade edildi. Ağır iyon radyoterapisinin cerrahiye uygun olmayan veya

geleneksel radyoterapiye dirençli katı tümörlerde etkili olduğu vurgulanırken, Wuwei Tümör Hastanesi'nde hizmete giren ilk yerli tıbbi ağır iyon hızlandırıcısında 20 Haziran 2025 itibarıyla beşi yabancı olmak üzere 2.020'den fazla hastanın tedavi gördüğü aktarıldı.

Covid-19 pandemisinin ardından aşı karşıtı yaklaşımların yaygınlaşması, bazı uzmanlara göre hastalığın yeniden artış göstermesinde etkili oldu. **Council on Foreign Relations, "Aşılar Dünyayı Nasıl Değiştirdi?"**¹³ sorusuyla gündeme gelen makalesinde bu süreci değerlendirerek, aşıların büyük bölümünü üreten zengin ülkelerin dozları adil şekilde dağıtmakta yavaş kaldığını ve bunun önemli bir jeopolitik eşitsizlik oluşturduğunu belirtti. Our World in Data verilerine göre, son 50 yılda düşük ve orta gelirli ülkelerde aşılar sayesinde en az 150 milyon bebek ve çocuğun hayatının kurtarıldığı açıklandı. Makalede, küresel çapta büyüyen aşı tereddüdü dalgasının en büyük nedeninin yanlış bilginin yayılması olduğu ve siyasi liderler ile dış aktörlerin bu süreci daha da körüklediği vurgulandı.

Dünya genelinde en yüksek anemi vakalarının görüldüğü ülke Hindistan. **Observer Research Foundation**, Haziran 2025 tarihli **"Hindistan'da Anemi: Sessiz Bir Halk Sağlığı Krizi"**¹⁴ başlıklı analizinde, ülkedeki anemi oranlarının son yirmi yılda düşüş eğilimi gösterdiğini ancak Covid 19 pandemisi sonrasında yeniden artışa geçtiğini aktardı. Ulusal Aile Sağlığı Araştırması 2019-2021 verilerine göre kadınların %57'sinin, çocukların ise %67,1'inin anemi olduğu ortaya kondu. Çalışmada, anemi olan annelerin çocuklarında bu hastalığın görülme ihtimalinin belirgin şekilde yüksek olduğu ve anemi yaygınlığının doğum sayısı ile paralel biçimde arttığı vurgulandı. Hindistan'ın bu sorunu yönetebilmek için sosyal, kültürel, ekonomik ve beslenmeye ilişkin tüm boyutları kapsayan bütüncül bir yaklaşım geliştirmesi gerektiği ifade edildi.

Ekim ayında İngiltere hükümeti, hastanelerdeki yoğunluğu azaltmak amacıyla yeni bir **"Dijital Hastane"**¹⁵ sistemini duyurdu. **The Register**, bu uygulamanın özellikle dijital hizmetleri kullanmakta zorlanan hastalar açısından soru işaretleri oluşturduğunu ve personel temini konusunda uzmanların çekinceleri olduğunu aktardı. Yapılan araştırmalara göre Ulusal Sağlık Hizmeti (NHS) sisteminde temmuz ayında 6,25 milyon kişinin tedavi beklediği ifade edildi. Yeni dijital modellerle hem bekleme sürelerinin kısaltılması hem de hastaların yaşadığı mağduriyetlerin azaltılması hedeflenirken, NHS'in ilk üç yılda 8,5 milyon çevrimiçi randevu sağlamayı planladığı kaydedildi.

Zorunlu Göç, Kimlik Krizi ve Yeni Vatandaşlık Tartışmaları

Mart başlarında yayımlanan bir analize göre, göçün temel nedenlerinden birinin ekonomik zorluklar olduğu ve yaptırımların hedef ülkelerde siviller üzerinde ağır sonuçlar doğurduğu ortaya kondu. **Center for Economic and Policy Research** tarafından hazırlanan **"Göçün Temel Nedenlerinden Biri Ekonomik Yaptırımlar"**¹⁶ isimli çalışmada, ekonomik koşulların hem göç arzusunu hem de fiili göçü doğrudan şekillendirdiğini gösteren araştırmalara dikkat çekildi. 2024 yılı Ekim ayında yayımlanan bir çalışmada, Batılı yaptırımların hedef ülkelerde göçü ortalama %22-24 artırdığı belirtildi. ABD'nin 1960'tan bu yana uyguladığı ambargonun Küba ekonomisini büyük ölçüde zayıflattığı ve bunun sonucunda 2022-2023 yıllarında nüfusun

%10'unun ülkeyi terk ettiği ifade edildi. Benzer şekilde, Venezuela'daki yaptırımların GSYH'de %71'lik bir düşüşe ve 7 milyondan fazla Venezuelalının göç etmesine yol açtığı vurgulandı.

Afganistan'ın başkenti Kabil'in 2021 yılı ağustos ayında Taliban yönetimine geçmesiyle modern dönemin en büyük mülteci akınlarından biri yaşandı. **Observer Research Foundation**, mart ayındaki **"2025 Yılında Afgan Mülteciler"**¹⁷e dair incelemesinde, zulüm ve güvensizlik ortamının milyonlarca Afgani, Pakistan ve İran gibi komşu ülkelere yönlendirdiğini aktardı. 2025 yılı ocak ayı itibarıyla ülkede yaklaşık 22,9 milyon kişinin insani yardıma muhtaç olduğu kaydedildi. İçerikte, İran'ın ekonomik baskılar ve sıkılaştıran göç politikalarını gerekçe göstererek 2025 yılı mart ayı sonuna kadar 2 milyon Afgani sınır dışı etmeyi planladığı, Pakistan'ın ise 2023 yılı Ekim ayından bu yana en az 800.000 Afgani sınır dışı ettiği ifade edildi. ABD dış yardım bütçesinin askıya alınması ve Amerika Birleşik Devletleri Mülteci Kabul Programı'nın (USRAP) programının durdurulmasının mülteciler için yasal yolları daralttığı ve küresel yerleştirme sistemini olumsuz etkilediği belirtildi.

Uzmanlar, uygulamanın sona ermesi hâlinde izinsiz göçün mutlaka azalacağına yönelik beklentilerin gerçekçi olmadığını ve 2045 yılına kadar izinsiz göçmen nüfusunun 2,7 milyon artabileceğini öngördü.

ABD'nin 1868'den bu yana topraklarında doğan herkese vatandaşlık verdiği uygulama, izinsiz göçü teşvik ettiği gerekçesiyle bazı gruplar tarafından sorgulanıyor. Bu tartışmaların merkezinde yer alan bir değerlendirmede **Council on Foreign Relations**, **"Doğumla Vatandaşlık Nedir?**

Yüksek Mahkeme Kaldırabilir mi?”¹⁸ sorusunu gündeme getirdi. Çalışmada, eski Başkan Trump’ın görevinin ilk gününde uygulamayı yeniden tanımlayan bir kararname yayımladığı ve konunun Yüksek Mahkeme gündemine taşındığı belirtildi. Eleştirmenlerin On Dördüncü Değişiklik’in yanlış yorumlandığını savunarak bu hakkın sona erdirilmesini istediği; buna karşılık hukukçuların jus soli ilkesinin anayasal çerçevede yer aldığını ve kaldırılmasının toplumsal dışlanmayı artıracağını vurguladığı kaydedildi. Uzmanlar, uygulamanın sona ermesi halinde izinsiz göçün mutlaka azalacağına yönelik beklentilerin gerçekçi olmadığını ve 2045 yılına kadar izinsiz göçmen nüfusunun 2,7 milyon artabileceğini öngördü.

Jus soli, hukuk teorisinde ebeveynlerin vatandaşlığı ne olursa olsun, devletin topraklarında doğmakla vatandaşlığın kazanıldığına dair kural veya yasadır. İngiliz ortak hukukundan kaynaklanan jus soli, Batı Yarımküre’deki neredeyse tüm ulus devletlerde vatandaşlığın temeli ve Amerika Birleşik Devletleri Anayasası’nın On Dördüncü Değişikliği’nin dayanağıdır.

Temmuz ayında yayımlanan bir makalede, Çin nüfusunun düşüş eğilimine girdiği, Hindistan’ın ise artışını sürdürerek 2063’te zirveye ulaşacağı belirtildi. Bu değerlendirme, **Observer Research Foundation** tarafından **“Hindistan, Çin ve Demografinin Riskleri”¹⁹** olarak ele alındı. Birleşmiş Milletler’in 2022 Dünya Nüfus Tahminleri raporuna göre, 2023 yılı Nisan ayında Hindistan’ın nüfusunun 1,42 milyara ulaşarak Çin’i geçtiği kaydedildi. Çalışmada, Çin’in 1982’de nüfusu 1 milyarı aştığında uygulamaya koyduğu tek çocuk politikasının uzun vadeli sonuçlarının öngörülemediği; doğum oranlarının 1970’te 6,1’den 2020’de 1,28’e düştüğü ifade edildi. Bu sürecin cinsiyet dengesizliklerine, işgücünde daralmaya ve yaşlı bakım maliyetlerinde artışa yol açtığı vurgulandı. Yazının devamında, Hindistan’ın 1951’de başlattığı aile planlaması programına rağmen nüfus artışını kontrol altına almakta zorlandığı belirtildi.

Avustralya’da sosyal konutların sınırlı sayıda olması ve bunların yeni gelen göçmenlere tahsis edilmesi kamuoyunda tepkiyle karşılandı. **Institute of Public Affairs**’ın hazırladığı **“Avustralya’da Göçmen Sorunu”**²⁰ değerlendirmesinde, Avustralya İstatistik Bürosu (ABS) verilerinin Mayıs ayında uzun vadeli göçmen sayısını 33.200’ün üzerine çıkardığını ve bunun söz konusu ay için tarihsel bir rekor olduğunu aktardı. Hükümetin seçim öncesi net göçü Covid-19 öncesi seviyelere, yani 250.000 kişiye düşürmeyi taahhüt ettiği; ancak yeni rakamların 550.000’i aşmasının beklendiği ifade edildi. Marcel Peruffo’nun analizinde, net göçteki her %1’lik artışın apartman kiralарını %5, konut fiyatlarını ise %1,3 yükselttiğine dair bulgulara yer verildi.

Değişen Toplum: Yeni Alışkanlıklar, Sosyal Riskler ve Dijital Kuşak

Nisan ayında yayımlanan bir analizde, Avustralya’nın dünyanın en büyük kumar pazarı haline geldiğine dikkat çekildi. **The Australia Institute Research That Matters**, **“Avustralya’nın Kumar Krizi”**²¹ isimli çalışmasında, 2022-2023 döneminde kumar kayıplarının 31,5 milyar dolara ulaştığı ve bu tutarın Las Vegas’ın kayıplarından yaklaşık 1,5 kat fazla olduğu aktarıldı. En çarpıcı bulgu, gençler arasında kumar alışkanlığının yaygınlaşması oldu: 12-17 yaş arası gençlerin %30’u, 18-19 yaş grubunun ise %46’sının kumar oynadığı tespit edildi. İçerikte, ülkede yılda 1 milyondan fazla kumar reklamı yayınlanmasının, gençleri hedef alan saldırgan pazarlama stratejilerinin temel nedenlerinden biri olduğu da ayrıca vurgulandı.

ABD’de cinayet oranlarındaki dikkat çekici düşüşü ele alan ve **The Free Press** tarafından kaleme alınan **“Cinayet Oranları Düşüyor”**²² yorumu yapılan yazıda, üç yıllık artışın ardından 2024’te cinayet oranının %14 gerileyerek her 100.000 kişide 5’in altına indiği bildirildi. Değerlendirmede, 2020’de George Floyd’un öldürülmesi sonrasında başlayan protestoların polis faaliyetlerini kısıtladığı ve cinayet oranının bir yıl içinde %30 arttığı hatırlatıldı. Ancak takip eden dönemde seçmenlerin güvenlik odaklı yöneticileri tercih etmesi ve polis üzerindeki kısıtlamaların gevşetilmesiyle bu eğilimin tersine döndüğü ifade edildi. Çalışmada, polis teşkilatlarının “odaklanmış caydırıcılık” gibi kanıta dayalı yöntemlere yönelmesinin cinayet oranlarındaki düşüşte belirleyici bir rol oynadığı vurgulandı.

Yapay zekânın tıbbi teşhis ve veri analizindeki faydalarına karşın ruh sağlığı alanındaki kullanımının tartışma çıkarması Eylül ayında yayımlanan bir değerlendirmede kaleme alındı. **Observer Research Foundation** tarafından hazırlanan **“Yapay Zekâ ve Ortaya Çıkan Ruh Sağlığı Riskleri”**²³ makalesi, YZ sistemlerinin empati, duygu veya güven gibi insani tepkileri taklit edebilmesinin, bazı kullanıcıların bu teknolojileri bilinçli bir varlık gibi algılamasına neden olabildiği aktarıldı. ChatGPT 4o’nun piyasaya sürülmesinin ardından, kullanıcıların YZ ile sanrısız ilişkiler kurduğu ve bunun psikolojik sorunlara yol açtığına dair vakaların bildirildiği ifade edildi. Doğal dil kapasitesindeki küçük gelişmelerin bile YZ’ye “aşırı zekâ” atfedilmesine yol açabildiği ve geliştiricilerin bu konuda daha dikkatli olması gerektiği belirtildi.

Aynı ay Almanya’da yayımlanan diğer bir rapor, gençler ile yetişkinlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve algıları arasındaki belirgin farklılıkları ortaya koydu. **IFO Institute**’ün **“IFO Eğitim Barometresi 2025”**²⁴ başlıklı analizine göre, yetişkinlerin %90’ı ve gençlerin %96’sı hafta içi her gün sosyal medya kullanıyor. Yüksek kullanım oranlarına rağmen, yetişkinlerin %47’si sosyal medyasız bir hayatı tercih ederken; gençlerde bu tercih tersine dönüyor ve %68’i sosyal medyanın var olduğu bir dünyayı istediğini belirtiyor. Araştırmada ayrıca, hem yetişkinlerin (%77) hem de gençlerin (%61), sosyal medyanın özellikle ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşündüğü kaydedildi.

Yapay zekâ ve ruh sağlığı ilişkisine dikkat çeken bir diğer çalışma, yılın son aylarında **RAND** tarafından ele alındı. ABD’de yapılan araştırmaya göre, ergen ve genç yetişkinlerin sekizde birinin ruh sağlığı danışmanlığı için yapay zekâ sohbet robotlarını kullandığı tespit edildi. **“Her Sekiz Gençten Biri Ruh Sağlığı Konusunda Yapay Zekâ Kullanıyor”**²⁵ manşetini kullanan çalışmada, kullanımın özellikle 18-21 yaş grubunda yoğunlaştığı, kullanıcıların %66’sının en az ayda bir kez hizmeti kullandığı ve %93’ünün bunu yararlı bulduğu aktarıldı. Araştırma, 12-21 yaş arası ulusal çapta temsil niteliğindeki anket verilerine dayanırken, gençlerin üzgün, kızgın veya gergin hissettiklerinde YZ tavsiyelerine başvurma sıklığını ve algılanan yararlılığını inceledi. RAND’dan Jonathan Cantor, yüksek kullanımın düşük maliyet, anında erişim ve gizlilik algısıyla ilişkili olduğunu belirtirken, standart ölçütlerin eksikliği ve veri şeffaflığının sınırlı olmasının endişe verici olduğunu vurguladı.

2025 yılı biterken Avustralya’da 16 yaş altına yönelik sosyal medya yasağının yürürlüğe girmesi, yalnızca çocukları değil ebeveynleri de doğrudan etkileyen bir süreci başlattı. **The Institute of Public Affairs** tarafından yayımlanan değerlendirmede, 10 Aralık itibarıyla reşit olmayanların

hesaplarının kapatıldığı ve platformların yaş sınırlamasını uygulamakla yükümlü olduğu hatırlatıldı ve “**Sosyal Medya Yasağı Ülkedeki Tüm Ebeveynleri Sınayacak**”²⁶ ifadesiyle, asıl zorluğun teknik değil, aile içi duygusal dengelerde yaşanacağı vurgulandı. Sosyal medyanın gençler için yalnızca eğlence değil aidiyet ve statü alanı olduğu belirtilirken, yasağın bazı çocuklarda rahatlama, bazılarında ise dışlanmışlık duygusu oluşturacağı ifade edildi. Raporda, ergenlerin yasadan çok ebeveynlerin tepkilerini sınavacağına dikkat çekilirken, sürecin bir disiplin tedbirinden ziyade ebeveynlerin empati, otorite ve ilişkisel dayanıklılığını test eden bir dönüm noktası olduğu sonucuna varıldı.

Kentler Dönüşüyor: Konut Krizi, Yeni Şehir Politikaları ve Geleceğin Yaşam Alanları

2025 başında yayımlanan bir makalede, Hindistan’da kentleşme oranının yalnızca %35-36 seviyesinde kaldığı ve bu durumun diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla düşük olduğu belirtildi. **Centre For Social And Economic Progress** tarafından kaleme alınan “**Hindistan’da Kentleşme Yavaşlıyor**”²⁷ yazısında, 21. yüzyılın ilk 30 yılında kentsel nüfusa 300 milyon kişinin eklenmesinin beklendiği aktarıldı. Analizde, GSYH’de imalat sektörü payının 1990’dan bu yana %14-16 arasında sabit kalmasının kentleşmedeki yavaşlamanın temel ekonomik nedenlerinden biri olduğu vurgulandı. Ayrıca yönetim ve altyapı eksikliklerinin Delhi ve Mumbai gibi mega kentlerin potansiyelini sınırladığı ve kentleşme sürecini yavaşlattığı ifade edildi.

Keil Institute For The World Economy, ülkedeki konut fiyatlarındaki değişimi ele alan bir analiz yayımladı. “**Almanya’da Şehir Merkezindeki Konutların Fiyatları Çevre Bölgelere Kıyasla Sert Şekilde Düştü**”²⁸ başlıklı analizde, Alman Gayrimenkul Endeksi (GREIX) 2024 verileri temel alınarak merkezi konum primlerinin azaldığı kaydedildi. Büyük şehirlerde apartman alıcılarının ödediği primin, 2012-2022 arasındaki metrekare başına 1.220 Euro’dan 1.110 Euro’ya gerilediği aktarıldı. Analizde, bu durumun alıcıların yüksek fiyatlara temkinli yaklaşması ve evden çalışma dönemlerinde değişen konut ihtiyaçlarıyla bağlantılı olduğu belirtildi.

Singapur ve Dubai, akıllı şehir teknolojilerine yaptıkları yatırımlarla bölgesel kalkınmada öncü rol üstleniyor. **New Zealand Institute of International Affairs** tarafından hazırlanan “**Akıllı Şehir Çalışmaları: Singapur ve Dubai**”²⁹ başlıklı makalede, 2025 yılında Dubai’nin Yönetim Geliştirme Enstitüsü’nün Akıllı Şehir Endeksi’nde dördüncü, Singapur’un ise onuncu sırada yer aldığı aktarıldı. Çalışmada, akıllı şehirlerin dijital teknolojiler ve veri kullanımıyla altyapı, hizmet ve yaşam kalitesini artıran kentsel alanlar olarak tanımlandığı belirtildi. Singapur’un 2014’te uygulamaya aldığı “Akıllı Ulus” planı ile Dubai’nin aynı yıl başlattığı “Akıllı Dubai” stratejisinin bu başarıda etkili olduğu vurgulandı.

Akıllı şehir kavramı, kamu ihtiyaçlarının çağın gereksinimlerine uygun olarak karşılanabilmesi amacıyla etkin bir şehir yönetimi kurmayı, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan katılımcı ve sürdürülebilir bir kentsel gelişme vizyonudur.

Londra ve diğer büyük şehirlerde konut krizi devam ederken, kısıtlı stok ve yüksek kiralar hane bütçelerini zorluyor. **Centre for Cities**'in “**Şehirde Yaşanan Konut Krizi ve Hükümet Planı**”³⁰nda hükümetin “sosyal kira devrimi” planını duyurduğu ve önümüzdeki on yıl içinde 300.000 uygun fiyatlı konut üretmek için 39 milyar sterlin ödenek ayırdığı aktarılırken, bu girişimin konut krizinin etkilerini hafifletmeyi amaçladığı vurgulandı. Analizde, bu etkilerin özellikle şehir merkezlerinde yoğunlaştığına ve bu durumun ekonomik aktivite ile hane halkı refahı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğuna değinildi.

Kaynakça

1. <https://www.wfp.org/stories/hunger-gaza-first-aid-trucks-roll-ceasefire-takes-effect>
2. <https://www.wfp.org/news/wfp-reaches-one-million-people-gaza-ceasefire-allows-more-food-deliveries-and-distributions>
3. <https://www.wfp.org/news/wfp-runs-out-food-stocks-gaza-border-crossings-remain-closed>
4. <https://www.thinkglobalhealth.org/article/two-years-of-the-gaza-war-in-three-health-charts>
5. <https://www.wfp.org/stories/lessons-rains-call-unfettered-access-tackle-winter-hunger-gaza>
6. <https://www.wfp.org/stories/food-security-what-it-means-and-why-it-matters>
7. <https://www.ifpri.org/blog/2025-global-report-on-food-crises-rising-food-insecurity-waning-humanitarian-assistance/>
8. <https://www.ifpri.org/blog/the-world-is-nowhere-near-the-goal-of-zero-hunger-by-2030-amid-uncertain-global-development-financing-what-now/>
9. <https://www.chathamhouse.org/2025/08/iraqs-water-crisis-dammed-neighbours-failed-leaders>
10. <https://www.cranfield.ac.uk/press/news-2025/new-screening-device-shows-promise-for-early-lung-cancer-detection>
11. <https://www.cis.org.au/commentary/opinion/are-we-prepared-for-the-next-pandemic/>
12. https://english.cas.cn/newsroom/cas_media/202507/t20250729_1048649.shtml
13. <https://www.cfr.org/backgrounder/how-vaccines-changed-world>
14. <https://www.orfonline.org/expert-speak/anaemia-in-india-a-silent-public-health-crisis>
15. https://www.theregister.com/2025/10/01/nhs_online/
16. <https://cepr.net/publications/economic-sanctions-a-root-cause-of-migration/>
17. <https://www.orfonline.org/expert-speak/afghan-refugees-in-2025-the-far-reaching-impact-of-us-aid-cuts>
18. <https://www.cfr.org/article/what-birthright-citizenship-and-could-supreme-court-end-it>
19. <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-china-and-the-perils-of-demography>
20. <https://ipa.org.au/research/australias-prosperity/immigration-crisis-is-leaving-our-national-identity-homeless>
21. <https://australiainstitute.org.au/post/more-kids-gamble-than-play-popular-sports-yet-our-leaders-are-too-weak-to-put-up-a-fight/>
22. <https://www.thefp.com/p/the-murder-rate-is-plummeting-youll>
23. <https://www.orfonline.org/research/electric-delusions-ai-as-an-emerging-mental-health-risk-factor>
24. <https://www.ifo.de/fakten/2025-09-09/ifo-bildungsbarometer-2025>
25. <https://www.rand.org/news/press/2025/11/one-in-eight-adolescents-and-young-adults-use-ai-chatbots.html>
26. <https://ipa.org.au/latest-news/the-social-media-ban-will-test-every-parent-in-this-country>
27. <https://csep.org/working-paper/indian-urbanisation-is-slowing-down-what-can-be-done-about-it/>
28. <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/greix-neighborhoods-2024/>
29. <https://www.nziaa.org.nz/articles/singapore-and-dubai-as-smart-city-case-studies/>
30. <https://www.centreforcities.org/blog/the-sharp-end-of-the-housing-crisis-is-in-cities-will-the-governments-plan-help/>

ÇEVRE

2025 yılında çevre ve sürdürülebilirlik politikaları, küresel gündemin en kritik başlıkları arasında yer aldı. Enerji haritasındaki dönüşüm ve temiz enerji geçişi, yalnızca iklim hedefleriyle değil, aynı zamanda kritik minerallere erişim mücadelesiyle de doğrudan bağlantılı hale geldi. Bu bölümde, ormanların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasından tarımsal üretimdeki çok boyutlu yaklaşımlara, gıda güvenliği ve israf sorunundan dijital dönüşümün enerji tüketimi ile tarımdaki verimlilik üzerindeki ikili etkisine kadar, gezegenimizin geleceğini şekillendiren tüm bu karmaşık ve iç içe geçmiş konular ayrıntılı olarak incelendi.

Küresel Enerji Haritasında Değişim ve Temiz Geçiş

Dünya genelinde enerji güvenliği, bir yandan artan talebi karşılama diğer yandan devam eden çatışma ortamları nedeniyle bugün küresel gündemin en kritik maddesi olmaya devam ediyor. Rusya-Ukrayna arasında süren savaş, özellikle Avrupa Birliği'nin enerji güvenliğini ciddi şekilde tehdit ediyor. 2025 yılının ilk gününde Birleşik Krallık merkezli **Reuters**, konuyu "**Ukrayna'nın Transiti Durdurmasıyla Avrupa'da Rus Gazı Dönemi Sona Eriyor**"¹ ifadesiyle ele aldı. Yazıda, Sovyet dönemi boru hatları üzerinden yapılan Rus doğalgaz ihracatının yılbaşı günü durduğu ve böylece Moskova'nın Avrupa enerji piyasaları üzerindeki on yıllarca süren hakimiyetinin sona erdiği belirtildi. Ayrıca, Rus gaz şirketi Gazprom, Ukrayna'nın transit anlaşmasını yenilemeyi reddetmesi üzerine gaz akışının kesildiğini açıkladı. Rusya üzerinden gaz satın alan son AB üyesi ülkelerin -Slovakya ve Avusturya- yeni alternatif tedarik rotaları belirlediği, ancak Macaristan'ın Karadeniz altından geçen Türk Akım boru hattı üzerinden Rus gazını almaya devam edeceği kaydedildi. Çalışmanın devamında, Ukrayna'nın Rusya'dan elde ettiği yıllık yaklaşık 1 milyar dolarlık geliri de kaybedeceği bilgisi aktarılırken, bu durumun Gazprom'un gaz satışlarında 5 milyar dolara yakın bir kayıp yaşayacağına işaret ettiği vurgulandı.

Rusya'nın enerji kaynaklarını manipülatif faaliyetlerde kullanmasını değerlendiren **Friedrich Naumann Foundation**, şubat ayında "**Rusya'nın Enerji Konusundaki Manipülasyon Dönemi Sona Erdi**"² başlıklı yazısını yayınladı. Çalışmada, Baltık ülkelerinin tam enerji bağımsızlığı yolunda tarihi bir adım atarak, 8 Şubat 2025 tarihinde Sovyet dönemi BRELL enerji halkasından ayrılacağı vurgulandı. Sovyet döneminde geliştirilen BRELL sisteminin Belarus, Rusya, Litvanya, Letonya ve Estonya'nın enerji

şebekelerini birbirine bağladığı ve Rusya'nın enerji sektöründeki baskın rolünü kullanarak uzun yıllar boyunca demokratikleşme süreçlerini baltalamaya çalıştığı ifade edildi. Ayrıca çalışmada, senkronizasyon projesinin toplam bütçesinin 1,6 milyar Euro'ya ulaştığı ve AB'nin 1,2 milyar Euro'luk kısmını finanse ederek Baltık ülkelerinin enerji bağımsızlığına güçlü destek verdiği gözler önüne serildi. Liberal Estonya Reform Partisi'nden Estonya Başbakanı Kristen Michal'ın, Rusya'nın dezenformasyon kampanyaları ve olası sabotaj eylemleri gibi çeşitli durumlara karşı hazırlıklı olunması gerektiğini belirttiği aktarıldı.

Avrupa'nın Rus doğal gazı ithalatını durdurmasıyla gözler bu sefer Rusya'dan ithal edilen uranyuma çevrildi. **Bruegel "AB'den Kritik Adım: Rus Uranyumuna İthalat Yasağı Geliyor"**³ açıklaması yaptı. Devamında Avrupa Birliği'nde elektriğin neredeyse dörtte birini üreten

nükleer enerji santrallerinin çalışması için ham, işlenmiş ve zenginleştirilmiş uranyumun gerekli olduğu belirtildi. AB'nin 2024 yılında Rusya'dan 700 milyon avroyu aşan uranyum ürünü ithal ettiğine dikkat çekildi. Analizde, Rosatom ile iş yapmaya devam edilmesinin dört sorunu gündeme getirdiği; bunların enerji güvenliği riski, bazı AB ülkeleriyle Rusya arasındaki ikili ilişkilerin derinleşmesi, Rosatom'un Rus askeri kompleksiyle derin bir şekilde iç içe olması ve AB'nin dolaylı olarak Rusya'yı finanse etmeye devam etmesi olduğu ifade edildi. 2023 yılında AB'ye sağlanan dönüştürme hizmetlerinin %27'sinin ve gerekli zenginleştirilmiş uranyumun %38'inin Rusya'dan ithal edildiği kaydedildi. AB'nin ithalatı birden sonlandırmasının mümkün olmadığı, kademeli azaltım için yerli arzın artırılması gerektiği de içerikte vurgulandı.

Mayıs ayı ortalarında **Xinhua Silk Road Information Service, "Güneş Enerjisinde Çin-Avrupa İş Birliği Örnek Niteliğinde"**⁴ ifadesiyle yayımladığı haberinde, 2024 yılında Çin'in dünya genelindeki yeni güneş enerjisi kapasite artışlarının yaklaşık yarısını oluşturduğunu aktardı. Yazıda Almanya merkezli Solar Promotion GmbH'nin kurucusu Markus Elsaesser'in, Çin'in Avrupa'nın enerji dönüşümü için gerekli olan yüksek kaliteli ürünlerin istikrarlı bir tedarikçisi olduğunu ifade ettiğine değinildi. Çin, dünyanın en büyük ve en etkili fotovoltaik etkinliklerinden biri olan Intersolar Europe fuarına yaklaşık 850 şirket ile katılmış ve yüksek verimli güneş panelleri ve enerji depolama sistemleri gibi ileri teknoloji ürünlerini sergilemişti. Elsaesser, Avrupa ile Çin arasındaki temiz enerji iş birliğinin sadece ticaretten ibaret olmadığını, çok sayıda Çinli firmanın Almanya ve Macaristan gibi Avrupa ülkelerinde üretim tesisleri veya ortak girişimler kurduğunu belirtti.

2025'te birçok ülke gerek enerji ihtiyaçları gerek ileri dönük hedefleri doğrultusunda enerji alanında önemli değişimlere imza attı. Hindistan'ın nükleer enerji planına yönelik **"Hindistan'ın Nükleer Enerji Hamlesi"**⁵ isimli çalışma yayımlayan Hindistan merkezli **Centre for Air Power Studies** ülkenin, enerji yapısında büyük bir dönüşümün zeminini hazırlayacak yeni bir Nükleer Enerji Misiyonu başlattığını duyurdu. Bu iddialı girişimin, 2033 yılına kadar beş Küçük

Modüler Reaktörün (SMR) faaliyete geçirilmesini ve 2047 yılına kadar 100 GW nükleer enerji kapasitesine ulaşılmasını hedeflediği belirtildi. Misyona, enerji güvenliğini güçlendirmeyi, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltmayı ve Paris Anlaşması taahhütlerini yerine getirme çabalarını desteklemeyi amaçladığı kaydedildi. Çalışmaya göre, Atom Enerjisi Yasası ile Nükleer Hasar İçin Medeni Sorumluluk Yasasında önerilen değişiklikler, Hindistan'ın nükleer sektörüne özel ve yabancı yatırımı sınırlayan engelleri kaldırmayı hedefliyordu.

Afrika Kıtası da yıl boyunca nükleer enerjiyi önemseyen bölgeler arasındaydı. Etiyopya merkezli **UNECA "Afrika'da Nükleer Enerjiyle Dönüşüm Hedefi"**⁶ni ele aldı. Makalede, Ruanda'nın başkenti Kigali'de düzenlenen Afrika Nükleer Enerji İnovasyon Zirvesi'nde, kıtanın sürdürülebilir enerjiye geçişinde Küçük Modüler ve Mikro Reaktörlerin (SMR/MMR) potansiyelinin masaya yatırıldığı belirtildi. Oturumda, 300 megawatt altı kapasiteli SMR'lerin maliyet ve verimlilik açısından cazip bir çözüm olarak değerlendirildiği ifade edildi. Kıtada 600 milyondan fazla insanın elektriğe erişemediği ve mevcut üretim kapasitesinin %15'inin altyapı eksiklikleri nedeniyle kullanılmadığı bilgisine yer verildi. Uzmanlar, SMR/MMR uygulamasının başarılı olabilmesi için entegre planlama, sektörler arası iş birliği ve yerel kapasitelere yatırımın şart olduğunu vurguladı.

Mikro Nükleer Reaktör: Geleneksel nükleer reaktörlerden daha küçük ölçekte elektrik üretmek üzere tasarlanmış, gelişmekte olan bir nükleer santral türüdür.

Kritik Minerallerin Jeopolitiği ve Tedarik Mücadelesi

Yeni teknolojilerin vazgeçilmezi olan kritik mineraller, artık sadece ticari bir ürün olmaktan çıkıp ülkeler arasındaki küresel rekabetin merkezine yerleşiyor. Bu hususta kritik mineral rezervlerine sahip ülkeler uluslararası rekabette söz hakkına sahip olabiliyor. Çin merkezli **Global Times, "Çin, Dünyanın En Büyük İkinci Lityum Rezervine Ev Sahipliği Yaptığını Duyurdu"**⁷ haberinde Çin'in lityum rezervlerinin önemli ölçüde

arttığını ve küresel rezervin %16,5'ine sahip olduğunu belirtti. Bu artış Çin'i, Şili'nin ardından dünyanın en büyük ikinci lityum kaynağı sahibi konumuna getirmiş oldu. Yazıda, rezervlerdeki artışın, ülkenin batı kesiminde bulunan 2.800 kilometre uzunluğundaki Batı Kunlun-Songpan-Ganzi lityum kuşağı boyunca yapılan önemli keşifler sayesinde gerçekleştiği kaydedildi. Analistler, teknolojik gelişmelerin Çin'in sıkı lityum arzını hafiflettiğini ve küresel lityum piyasasının istikrara kavuşmasına katkıda bulunduğunu aktardılar.

Şubat ayının başında **Wilson Center** son zamanlarda artan yasadışı madencilik faaliyetlerine değinmek adına **"Yasal ve Yasa Dışı Madencilik Faaliyetleri"**⁸ni gündeme aldı. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin (DKC) her yıl gerçekleşen yasadışı madencilik faaliyetleri nedeniyle 1 milyar dolar ekonomik kayıp yaşadığı belirtildi. Kolombiyalı suç örgütlerinin uyuşturucudan kazandıkları paranın daha fazlasını yasadışı madencilik faaliyetlerinden elde ettikleri iddia edildi. Rapora göre, yasadışı madencilik faaliyetleri ülke adına yıllık 12 ila 48 milyar dolar arasında gelir kaybına neden oluyor ve DKC sadece kaçak kobalt madenciliği nedeniyle yılda yaklaşık 1 milyar dolar gelir kaybediyordu. Ayrıca değerlendirmede, yasadışı madencilik faaliyetinde çalışan insanların oldukça zorlu şartlar altında uzun süre çalıştığı ve çalışanların büyük kısmını genç ve çocukların oluşturduğu ifade edildi. Bu süreçte yasadışı madencilik faaliyetlerine yönelik katı önlemlerin alınması gerektiği ve tüm madenlerin mutlaka denetime tabi olması gerektiği vurgulandı.

Rusya-Ukrayna savaşı küresel çapta enerji sorununa sebep olurken ABD, şubat ayında Ukrayna'daki kritik minerallerden istifade etme adına bazı girişimlerde bulundu. **TIME** tarafından kaleme alınan **"ABD ve Ukrayna Arasında Kritik Mineral Anlaşması"**⁹ başlıklı makalede; ABD'nin, imzalanması beklenen bir anlaşma ile Ukrayna'nın temiz enerji teknolojileri, savunma sanayi ve yüksek teknoloji ürünleri için büyük öneme sahip olan titanyum, lityum, uranyum, grafit ve manganez gibi kritik mineral kaynaklarına erişim sağlamayı planladığı belirtildi. Ukrayna'nın jeolojik haritalarının Sovyet dönemine ait ve güncel olmaması nedeniyle madenlerin çıkarılmasının ve işlenmesinin oldukça zor olacağı ifade edilen yazıda ayrıca, bazı zengin maden yataklarının Rusya'nın kontrolündeki bölgelerde bulunmasının kaynaklara erişimi zorlaştırdığı kaydedildi. ABD'nin bu anlaşmayı, Çin'in nadir toprak metallerini işlemedeki hakimiyetine karşı alternatif erişim yolları arama stratejisinin bir parçası olarak gördüğü da özellikle vurgulandı.

Italian Institute for International Political Studies'in yayınladığı **"Kritik Minerallerin Güvenliği"**¹⁰ analizinde, Batılı ülkelerin stratejik teknolojilerde rekabet avantajını korumak ve ekonomik güvenliklerini artırmak amacıyla kritik hammadde kaynaklarını güvence altına almaya yönelik yoğun bir arayış içerisinde oldukları belirtildi. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA), lityum, kobalt, nikel, grafit ve nadir toprak elementleri gibi minerallerin temiz enerji teknolojilerinin yaygınlaşması için kritik öneme sahip olduğunu vurguladığı ifade edildi. Bu bağlamda, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 2022 yılında başlatılan Mineral Güvenliği Ortaklığı'nın, çok taraflı ve sürdürülebilir tedarik zinciri kurma hedefiyle öne çıkan bir platform olduğu kaydedildi. Analizde, Kanada ve Avustralya'nın, Batı'nın tedarik zinciri çeşitlendirme stratejisinde merkezi konumda bulunduğu ve Avustralya'nın lityum üretiminde dünya lideri olduğu bilgisi aktarıldı.

Temmuz ayında **"Kritik Minerallerin Çıkarılması: Kalkınma ve Sürdürülebilirlik Üzerindeki Etkileri"**¹¹ ne değinen Birleşik Krallık merkezli **Institute of Development Studies**, yeşil ve dijital dönüşümün entegrasyonu ile hız kazanan ikiz dönüşümün, kritik minerallere yönelik küresel talebi ciddi şekilde artırdığına vurgu yaptı. Çalışmada, ABD ve Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülkenin, savunma stratejileri için kritik minerallerin (titanyum, galyum) güvence altına alınmasına ciddi biçimde ağırlık verdiği ve bunun "Askeri-mineral kompleksi" olarak adlandırılabilir bir yapının hızla ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edildi. Araştırmacıların, askeri amaçlı kritik mineral taleplerinin düşük karbonlu enerji sistemleriyle rekabet ederek çevre üzerinde daha fazla zarar doğurabileceği ve yerel toplum haklarının ihlal edilmesine yol açabileceği uyarısında bulunduğu kaydedildi.

RAND, yılın son çeyreğinde yayımlanan ve Asya'daki kritik mineral akışını inceleyen **"Güney Kore ve Kritik Mineral Tedarik Zincirleri"**¹² raporunda; ABD, Japonya ve Güney Kore'nin oluşturduğu üçlü ortaklığın, kritik mineral tedarik zincirleri dâhil olmak üzere ekonomik güvenlik alanındaki iş birliğini kapsayacak şekilde genişletildiğine yer verdi. İçerikte, Güney Kore'nin tedarik zincirlerini güvence altına alma fırsatları arasında; ticaret politikaları, Mineral Güvenliği Ortaklığı'nın yeni yönle taşınması ve maden takas anlaşmaları gibi ortak stoklama girişimlerinin yer aldığı belirtildi.

İklim Hedefleri ve Sürdürülebilir Gelecek

İklim değişikliğinin etkileri her geçen gün daha fazla hissedilirken, ülkeler bu krizle başa çıkmak adına enerji sistemlerini hızla temiz kaynaklara dönüştürmeye çalışıyor. Yılın ilk çeyreğinde **Bruegel**, yayınladığı **"Avrupa'da Temiz Endüstriyel Dönüşüm"**¹³ analizi ile, Avrupa Birliği'nin karbonsuzlaşma ile endüstriyel rekabeti birleştirmeyi hedefleyen Temiz Endüstriyel Anlaşması'nı teklif etmeyi planladığını ifade etti. Analizde, AB'nin temiz teknoloji ticaretinin hemen hemen dengede olduğu, 2024 yılında aylık ortalama ihracat ve ithalatın 5 ila 6 milyar avro civarında gerçekleştiği bilgisi aktarıldı. Ayrıca, AB'de 2021 yılı ocak ayından günümüze pil üretim tesislerine 36 milyar avronun üzerinde yatırım yapıldığı, Polonya ve Macaristan'ın AB'nin pil hücresi üretim kapasitesinin itici güçleri olarak karşımıza çıktığı vurgulandı. Çelik

endüstrisinde ham çelik üretiminin karbondan arındırılması için kömür yerine hidrojenin kullanılması planlandığı belirtilen çalışmada, temiz teknoloji sektöründe en çok istihdamı ısı pompası (400.000'den fazla) ve güneş paneli sektörlerinin (346.000 kişi) sağladığı kaydedildi.

Fransa merkezli **Rexecode**, sektör tabanlı analizinde, **"2025 Yılında Fransa'nın Sera Gazı Emisyonları %2,4 Düşecek"**¹⁴ ifadesi ile ülkedeki sera emisyonlarının azalacağına dair önemli iddiada bulundu. Fransa'da sera gazı emisyonlarının 2025 yılında %2,4 oranında azalacağı ve GSYH büyümesinin %0,7 olarak gerçekleşeceği öngörüldü. Ancak ekonomideki karbonsuzlaşma sürecinin devam etmesine rağmen, 2030 ve 2050 iklim hedeflerine ulaşabilmek için mevcut azaltımın iki kat artması gerektiği bildirildi. Öngörü raporunda, elektrikli araç satışlarının yavaş yavaş artmaya devam ettiği, ancak bu araçların toplam sera gazı emisyonunu azaltmada küçük bir etki gösterdiği ifade edildi. Fosil yakıtlarla çalışan termik santrallerden elektrik üretiminin %3 azalarak 12,1 TWh olarak gerçekleştiği ve güneş enerjisinden elektrik üretiminde ise artış yaşandığı kaydedildi.

İklim değişikliğinin tehdit ettiği en önemli unsurlardan birinin gıda olduğu da artık açıkça biliniyor. İtalya merkezli **Food and Agriculture Organization of the United Nations** tarafından kaleme alınan **"COP30: İklimdeki Değişiklikler Gıda Verimini Etkiliyor"**¹⁵ başlıklı çalışmada, 30. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda (COP30) FAO'nun, tarım ve gıda güvenliğini müzakerelerin merkezine yerleştirmek için çalıştığı belirtildi. FAO İklim Değişikliği Ofisi Direktörü Kaveh Zahedi'ye göre aşırı iklim olaylarının gıda üretimini doğrudan etkilediği, verimin düştüğü, öngörülemeyen hava koşullarının hasadı zorlaştırdığı ve zararlı böceklerle hastalıkların arttığı ifade edildi. Çalışmada, küresel açlığın yaklaşık 700 milyon insanı etkilemesinin kısmen iklim krizinin bir sonucu olduğu vurgulandı. Harekete geçilmemesi durumunda bazı bölgelerde tarımın imkânsız hale gelebileceği ve zaten bozulmuş küresel tarım arazilerinin üçte bir kat daha artarak topluluklar üzerinde büyük baskı oluşturabileceği

öngörüldü. FAO'nun, COP30 ve sonrası için önceliğini sürdürülebilir ve dayanıklı tarımsal gıda sistemlerini iklim eyleminin merkezine yerleştirme olarak belirlediği dile getirilen makalede bu sistemlerin, geçim kaynakları tarıma bağlı olan 1,2 milyar insanın gıda güvenliği için kritik önem taşıdığının altı çizildi.

COP30: 2025 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı, yaygın olarak kullanılan adıyla COP30, Brezilya'nın Belém şehrinde Kasım 2025 tarihleri arasında küresel ısınma ve sera gazı salım oranlarını azaltma amacıyla Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine taraf ülkelerin katılımıyla gerçekleştirilen organizasyon.

Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynaklar

Artan orman yangınları ve tükenen doğal kaynaklar, sadece doğayı değil, soframıza gelen gıdanın geleceğini de doğrudan tehdit etmeye devam ediyor. Şubat ayında orman yangınları ve yönetişimini **"Şiddetli Orman Yangınları ve Yerel Yönetişim"**¹⁶ konusu ile değerlendiren **World Resources Institute**, 2001-2024 döneminde yangına eğilimli dört ülkede (Kanada, ABD, Brezilya ve Avustralya) yapılan analizde, yerli halk ve toplulukların elinde bulunan alanlarda ağaçlık alan kaybının %6 olduğunu ortaya koydu. Bu oran, devlet tarafından korunan alanlardaki %11'lik ve diğer yönetimler tarafından korunan alanlardaki %18'lik kayıp ile karşılaştırıldı. Raporda, yerli ve topluluk alanlarındaki orman kaybının %62'lik kısmının yangından kaynaklandığı ve bu yangınların en çok, arazi temizleme çalışmaları ya da bölge halkını yerinden etmek adına kasıtlı olarak çıkarıldığı ifade edildi. Uzmanlar, arazi temizleme faaliyeti yerine geleneksel bir arazi yönetim tekniği olan kültürel yakma işlemi ile mevcut orman yangını risklerinin azaltılabileceğine işaret ettiler.

Orman konusunu inceleyen diğer bir enstitü ise **Stockholm Environment Institute** oldu. Ormanların dünya kara yüzeyinin yaklaşık %30'unu kapladığını ve havadaki karbondioksiti emerek sera gazı seviyelerini azalttığını vurgulayan enstitüye göre, **"Ormanları Korumak: Gıda**

Güvencesi, İklim ve İnsan Refahı İçin Hayati Bir Zorunluluk"¹⁷. Ormanların, biyolojik çeşitliliği sürdürdüğü, gıda sistemlerini desteklediği ve iklim değişikliğini hafiflettiği, bu nedenle gezegenin ve insan sağlığının korunmasında temel bir role sahip olduğu vurgulanan yazıda tarım, kentleşme ve sanayide yaşanan büyüme kaynaklı ormansızlaşmanın ise her geçen gün hızlandığı ifade edildi. Doğu Afrika ve Güneydoğu Asya'daki araştırmaların, yol kenarındaki ağaçların serinlik, gölge ve daha temiz hava sağlayarak sağlık ve refahı artırdığını ortaya koyduğu kaydedildi.

Bitki sağlığı konusuna dikkat çekmek adına **Food and Agriculture Organization of the United Nations, "FAO'dan Bitki Sağlığı İçin Acil Eylem Çağrısı"**¹⁸nı yayınladı. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün 19. Bitki Sağlığı Önlemleri Komisyonu'nun (CPM-19), uluslararası bitki sağlığı standartlarının güçlendirilmesi ve bitki zararlıları ile hastalıklarının artan risklerine karşı önlem alınması amacıyla bir araya geldiği belirtildi. FAO Genel Direktörü Qu Dongyu, değişen çevresel ve iklim koşullarının, bitki türlerine zarar verecek unsurları yeni bölgelere doğru hareket ettirdiğini ve bu durumun gıda üretimi ile ekosistemler için tehdit oluşturduğunu ifade etti.

İklim değişikliği ve doğal afetlerin yanı sıra doğaya ve doğal kaynaklara zarar veren diğer bir unsur ise çatışma ortamları oldu. ABD merkezli **International Food Policy Research Institute** Filistin'de yaşanan savaşa ve doğal tahribata odaklanarak, **"Filistin'de Doğal Kaynakların Tahribatı ve Restorasyon Beklentileri"**¹⁹ni gündeme getirdi. Çalışmada, savaş sonrası ateşkes döneminde temel öncelik olarak,

yıkılan altyapının (su, gıda, elektrik) ve savaşın yol açtığı doğal kaynak tahribatının giderilmesi gerektiği ifade edildi. 2025 yılı haziran ayında yapılan UNEP Hasar Değerlendirmesi'ne göre, Filistin'deki tarım arazilerinin %95'inden fazlası ve tarımsal sistemler yok oldu. İçerikte, Filistin ekonomisi ve kültürü için hayati öneme sahip olan zeytin ağaçlarının kritik önem taşıdığı, on yıllardır süren saldırılar nedeniyle yüz binlercesinin yok edildiği ve çiftçi erişiminin kısıtlandığı vurgulandı. Ayrıca, yerel gelir ve gıda güvenliğini sağlamak amacıyla kalan zeytin ağacı stoklarını korumak için acil önlemlerin gerektiği de dile getirildi.

Gıdaya Dair Her Şey: Kayıp, İsraf, Güvenlik

Günümüzde artan nüfus ve değişen iklim koşulları, güvenli gıdaya kesintisiz erişimi sadece bir tarım meselesi olmaktan çıkarıp küresel bir güvenlik ve refah sorunu olarak önümüze koyuyor. Yılın ilk çeyreğinde gıda fiyatlarında yaşanan değişimleri analiz eden **Food and Agriculture**

Organization of The United Nations (FAO) konuyu **"Küresel Gıda Fiyatları Şubat Ayında Yükseldi"**²⁰ başlığı ile paylaştı. Çalışmada, dünya genelinde gıda fiyatlarının şubat ayında bir önceki aya göre %1,6 oranında artış gösterdiği belirtildi. Endeksin yıllık bazda %8,2 yükseldiğine dikkat çeken enstitü, bu ivmelenmenin temel kaynağının şeker, süt ürünleri ve bitkisel yağ fiyatlarındaki yukarı yönlü hareket olduğunu vurguladı. Özellikle Hindistan ve Brezilya'daki olumsuz üretim beklentileriyle şeker fiyatlarının %6,6 arttığı, güçlü ithalat talebiyle süt ürünlerinin %4,0 değer kazandığı ifade edildi. Tahıl fiyatlarının Rusya'daki arz sıkıntıları nedeniyle yükseldiğini, buna karşın pirinç fiyatlarının zayıf talep sonucu %6,8 düştüğünü aktaran rapor, 2025 yılı buğday üretiminin 796 milyon ton ile sınırlı bir artış göstereceğini öngördü.

"FAO Gıda Fiyat Endeksi Ağustos Ayında Değişmedi"²¹ değerlendirmesiyle yaz dönemi küresel gıda fiyatlarının aynı kaldığını aktaran enstitü, 2025 yılı ağustos ayında dünya genelinde gıda emtia fiyatlarının genel olarak yatay seyir izlediğini belirtti. Et, şeker ve bitkisel yağ fiyatlarındaki artışlar, tahıl ve süt ürünleri fiyatlarındaki düşüşleri telafi etmişti. FAO Et Fiyat Endeksi'nin ise %0,6 artışla tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaştığı vurgulandı. Kurumun, 2025 yılı küresel tahıl üretimini geçen yıla göre %3,5 artışla 2.961 milyon ton olarak tahmin ettiği ve bu rakamın rekor seviyeye işaret ettiği ifade vurgulandı. **FAO** tarafından **"FAO Gıda Fiyat Endeksi Kasım Ayında Üçüncü Kez Düştü"**²² başlığı ile aralık ayında paylaşılan raporda ise küresel gıda fiyatlarının 2025 yılı son çeyreğindeki durumu ele alındı. Raporda, küresel gıda emtia fiyatlarının kasım ayında %1,2 oranında gerileyerek üst üste üçüncü ay düşüş kaydettiği belirtildi. Tahıl dışındaki temel ürünlerdeki fiyat düşüşünün bu gerilemede etkili olduğunu vurgulayan enstitü; süt ürünlerinin %3,1, şeker fiyatlarının ise güçlü üretim beklentileriyle %5,9 azaldığının altını çizdi. Buna karşın tahıl fiyat endeksinin %1,3 arttığını ifade eden rapor; buğday fiyatlarının Çin'in talebi ve Karadeniz'deki çatışmaların etkisiyle

%2,5 yükseldiğini aktardı. 2025 yılında küresel tahıl üretiminin rekor kırmadığını beklediğini kaydeden FAO, dünya pirinç üretiminin %1,6 büyüyeceğini ve küresel stokların 925,5 milyon tonla tarihi zirveye ulaşacağını öngördü.

World Food Programme tarafından mart ayında yapılan açıklamada, “**Dünya Gıda Programı’nın Finansman Krizi**”²³ nedeniyle Orta Sahel ve Nijerya’da hayat kurtarıcı gıda ve beslenme yardımlarının, acil finansman sağlanmazsa 2025’in Nisan ayında duracağı belirtildi. Bu uyarının, Sahel bölgesinde açlığın zirveye ulaştığı bir dönemde geldiği kaydedildi. WFP’nin, finansman yetersizliği nedeniyle 2 milyon kişiye yönelik gıda ve beslenme yardımını askıya almak zorunda kalacağı ifade edildi. Metinde, BM gıda ajansının, önümüzdeki altı ay boyunca bölgedeki krizden etkilenen insanlara destek sağlayabilmek için acilen 620 milyon ABD dolarına ihtiyaç duyduğunun altı çizildi. WFP Batı Afrika Bölge Direktörü Margot van der Velden, hareketsizliğin yalnızca bu bölge için değil, ulusal güvenlik açısından da ciddi sonuçlar doğuracağı konusunda uyarılarda bulundu. Kıtık zamanında 33,1 milyon Nijeryalının ciddi gıda kıtlığıyla karşı karşıya kalmasının beklendiği aktarıldı.

Dünya Çevre Günü’nün, biyoçeşitliliği korumanın yalnızca dünya sağlığı açısından değil, aynı zamanda gıda güvenliği açısından da hayati önem taşıdığını dile getiren **Crop Trust, “Tohumlar ve Gelecek”**²⁴ makalesinde gıda geleceğinin, bugün gen bankalarında korunan tohumlara dayandığını ve bu tohumlar sayesinde çiftçilerin iklimle dayanıklı ürünler yetiştirebildiğine dikkat çekti. Crop Trust’ın, dünyanın önde gelen gen bankalarının güvenli ve istikrarlı biçimde faaliyet göstermemesini sağlamak adına çeşitli çalışmalar yürüttüğü kaydedildi. Gen bankasının 132.000’in üzerinde örneklerle dünyanın en büyük pirinç koleksiyonuna ev sahipliği yaptığı da özellikle vurgulandı. Yazıda ayrıca Crop Trust’ın, CGIAR (Uluslararası Tarımsal Araştırma Danışma Grubu) gen bankalarının temel faaliyetlerini desteklemek amacıyla yaklaşık 4 milyon ABD doları kaynak sağlayacağı duyuruldu.

Gıda fiyatlarının ev ekonomisindeki yerini analiz eden **Observer Research Foundation** tarafından hazırlanan **“Gıda Enflasyonunun Hanehalkı Öğününe Etkisi: 2021-2023”**²⁵ raporu, gıda enflasyonunun küresel ölçekte açlık oranını artırdığını, sağlıklı beslenmenin ise giderek daha ulaşılamaz hâle geldiğini ortaya kondu. Gıda enflasyonu 2020 yılı aralık ayında %2,3 iken 2023’ün ilk çeyreğinde %13,6 ile zirveye çıkmıştı. 2021 yılında bir kişinin sağlıklı beslenmesi için gereken günlük maliyetin 3,68 ABD doları olduğu; buna karşılık uluslararası yoksulluk sınırının 2,15 ABD doları seviyesinde kalmasının dünya nüfusunun yaklaşık %30’unu sağlıklı beslenme imkânından mahrum bıraktığı da raporda vurgulandı. Ayrıca şekerli ve işlenmiş gıdaların sağlıklı gıdalara göre %47 daha ucuz hâle gelmesinin, milyarlarca insanı düşük besin değerli ürünlere yönelttiği ifade edildi.

Tarım uygulamalarında birçok çalışmayı inceleyen ve bu alanda farklı ülkelerde projeler yürüten **International Food Policy Research Institute**’e göre **“DNA Testi, Etiyopyalı Çiftçiler İçin Geliştirilmiş Mahsul Çeşitlerinin Gizli Faydalarını Ortaya Koyuyor”**²⁶. Haziran ayındaki raporda, düşük gelirli ülkelerde çiftçilerin ıslah edilmiş tohumlardan elde ettikleri verimlerin, araştırma sahalarında belgelenen yüksek verim düzeylerinin oldukça gerisinde kaldığı belirtildi. Çalışmada, 2018-2019 Etiyopya Sosyo-ekonomik Araştırması’ndan alınan mısır örnekleri DNA parmak izi analiziyle değerlendirildi. DNA analiziyle doğrulanan verilere göre, geliştirilmiş çeşit kullanan ve bunun farkında olan çiftçilerin ortalama %72’lik bir verim artışı elde ettikleri görüldü. Bu artışın %42’sinin doğrudan tohumun genetik yapısından, %30’unun ise çiftçilerin tohumları verimli kılmak için gösterdiği ek çabalardan kaynaklandığı vurgulandı.

Gıda güvenliğini sağlama üzerine yapay zekâ kullanımına yönelik çalışmalara odaklanan **Center for Strategic & International Studies**, **“Yapay Zekâ ve Küresel Gıda Güvenliği: Hassas Tarıma Odaklanma”**²⁷ çalışmasını okuyucularla buluşturdu. Çalışmada, yapay zekânın tarım sektörünü dönüştürme fırsatı sunduğu ve YZ’nin üretimi ve karlılığı artırma konusunda önemli avantajlar sağladığı belirtildi. Hassas tarım uygulamasına geçen çiftçilerin uydu, uçak ve drone verileri kullanarak ürün durumu, toprak ve verim haritası oluşturabildiği kaydedildi. Ancak,

günümüzde 600 milyondan fazla çiftliğin %84'ünün hassas tarım teknolojileri kullanmadığı vurgulandı. Ayrıca çalışmada, 2024 yılında küresel nüfusun %28'inin (2,3 milyar insan) orta veya ciddi seviyede gıda güvencesizliği ile karşı karşıya kaldığı bilgisi aktarıldı.

Chatham House gıda güvenliği konusunu erken uyarı sistemleri üzerinden farklı bir bakış açısıyla değerlendirerek **"Küresel Erken Uyarı Sistemleri ile Mevcut Gıda Güvenliği Sistemleri Nasıl Güçlendirilir?"**²⁸ sorusu ile karşımıza çıktı. Çalışmada, son on yıllık süreçte yaşanan aşırı sıcaklık, sel, kuraklık ve fırtına gibi afetlerin jeopolitik gerilimler ile birleşince küresel tedarik zincirine olumsuz yönde etki ettiği belirtildi. Gıda üretimini etkileyen en önemli afetleri izleyen mekanizmaların dar kapsamlı olmasının, risk altındaki topluluklara uygun ve doğru zamanda bilgi sağlanamamasına neden olduğu ifade edildi. Makalede; erken uyarı sistemlerinin, yaklaşan bir afeti önceden bildirip yerel halkı ve otoriteleri uyararak hayati bir önem taşıdığı, ancak mevcut sistemlerin gıda güvenliğiyle ilgili uyarı faaliyetinde pek etkili olmadığı kaydedildi.

Gıda üretimi, tarımsal teknikler, gıda güvenliği vb. konuları değerlendirirken arka planda kalan ve aslında dikkat edilmesi önem arz eden diğer bir konu ise gıda israfı. **World Resources Institute**, gıda israfını geniş bir perspektifte ele alarak **"Gıda Kaybı ve İsrafı Azaltmanın Küresel Faydaları"**²⁹na değindi. Çalışmaya göre, küresel çapta üretilen tüm gıdaların yaklaşık %40'ı çiftlikten sofraya kadar olan süreçte israf ediliyordu. İsraf edilen bu gıda miktarının, gıda güvenliği olmayan her insana bir yıl boyunca her gün üç öğün yemek sağlayabileceği kaydedilen makalede, gıda kaybının tedarik zincirinde (hasat, depolama) meydana gelen kayıpları; gıda israfının ise perakende ve hanelerde meydana gelen israfı ifade ettiği dile getirildi. Gıda kaybı ve israfının azaltılmasının, artan küresel nüfusa ekili alanları genişletmeden sağlıklı bir diyet sağlanmasında büyük rol oynayacağı vurgulandı. Ayrıca makalede, gıda kaybı ve israfının küresel emisyonların %10'unu oluşturduğu, bu sorun çözülmeden Paris Anlaşması'nın 1,5-2 derece hedeflerine ulaşamadığı; çözüm için çiftçilerin hasat uygulamalarını iyileştirdiği ve hükümetlerin verimli üretim, dağıtım ile şirketler için ölçüm ve raporlamayı zorunlu kılan politikalar geliştirdiği vurgulandı.

Dijital Dönüşümün İki Yüzü: Enerji Tüketimi ve Tarımda Verimlilik

Tarım arazilerindeki hızlı bozulma ve verimli toprak kaybı, artan gıda ihtiyacına rağmen tarımsal üretimin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne seriyor. 2025 yılı ortasında **Wageningen University & Research**, Afrika Kıtası'ndaki tarımsal üretim ve yeterliliği "**Sahra Altı Afrika 2050 Yılında Tahılta Kendi Kendine Yetebilir mi?**"³⁰ başlıklı çalışmasında değerlendirdi. Sahra Altı Afrika'nın 2050 yılına kadar tarım alanlarını genişletmeden, mısır, buğday ve mısır gibi tahılları üreterek kendi nüfusunu besleyebileceği ortaya konuldu. Bölgenin halihazırda temel tahıl (mısır, buğday, pirinç ve sorgum) üretiminde yaklaşık %92 oranında kendi kendine yeterli durumda olduğu ifade edildi. Profesör Van Ittersum'a göre, 2050 yılı için gerekli yeterliliği sağlamak amacıyla mevcut tahıl ekim alanlarında gözlemlenen yıllık verim artışının neredeyse üç katına çıkarılması gerektiği belirtildi. Bu durumun, tohum seçimi, ekim zamanı, gübreleme ve zararlılarla mücadele gibi tarımsal uygulamalarda köklü değişiklikleri zorunlu kıldığı vurgulandı.

Tarım arazilerinde yaşanan bozulma sorununu Arap bölgesini özelinde inceleyen Food and **Agriculture Organization of the United Nations**, "**Arap Bölgesinde Tarım Arazilerinin Bozulması**"³¹ makalesini paylaştı. Makalede, Arap bölgesinde tarım arazilerinin bozulmasının kaygı verici boyutlara ulaştığı ve bölgedeki 70 milyon hektar tarım arazisinin üçte ikisinin insan kaynaklı bozulmadan etkilendiği ortaya konuldu. Küresel gıda üretiminin yaklaşık %95'inin toprağa bağlı olduğu göz önüne alındığında, bu ölçekteki bozulmanın tarımsal gıda sistemleri açısından ciddi tehditler oluşturduğu belirtildi. Arap bölgesindeki bozulmada aşırı gübre ve pestisit kullanımı, sulama kaynaklı tuzlanma, kum fırtınalarındaki artış ve iklim değişikliğine bağlı su kıtlığı gibi unsurların etkili olduğu kaydedildi. Aynı enstitü, Ukrayna'da savaş sebebiyle ülkede yaşanan tarım problemini "**Ukrayna Kırsalı İçin Acil Gıda Desteği**"³² başlığı altında değerlendirdi. Yazıda, Ukrayna'da savaş tüm hızıyla devam ederken, pek çok çiftçi ve ailenin mayınlar yüzünden tarlalarına erişmede zorlandığı ve tohum ile gübre gibi temel tarım malzemelerini almakta sıkıntı yaşadığı belirtildi. FAO'nun, acil ve sürekli bir destek olmazsa, binlerce kırsal hanenin zamanında ekim veya hasat yapamayacağı uyarısında bulunduğu ifade edildi. Kırsal hanelerin, bombardıman altında, düzenli elektrik olmadan ve pazara erişimleri sınırlı da olsa sebze yetiştirmeye ve hayvan bakmaya devam ettiği kaydedildi. Ukrayna tarım sektörünün 83,9 milyon dolar değerinde hasar ve kayıp yaşadığı, sulama sektöründe ise ek olarak 1,6 milyon dolar kayıp meydana geldiği aktarıldı.

Gıda üretiminin desteklenmesi ve teşviki büyük önem arz ediyor. Bu konuyu "**Gübre ve Sübvansiyon Harcamaları**"³³ bakış açısıyla kaleme alan ABD merkezli **International Food Policy Research Institute (IFPRI)**, küresel çapta tarım, balıkçılık ve fosil yakıtlara yönelik devlet sübvansiyonlarının yıllık 1,25 trilyon dolara ulaştığına değindi. Düşük gelirli ülkelerde GSYH'nin %4'ünün gübre sübvansiyonuna ayrıldığı, gelişmiş ülkelerdeki bu oranın ise %0,1'den daha az olduğu kaydedildi. Dünya Bankası'nın yaptığı analizlerin, sübvansiyon harcamalarının daha çok varlıklı çiftçi gruplarına yarar sağladığını ve sera gazı emisyonlarına önemli katkıda bulunduğunu ortaya koyduğu vurgulandı. IFPRI, sübvansiyon uygulamaları yerine bir dizi

alternatif politika önerileri sundu; bunlar arasında çiftçilere yönelik dijital danışmanlık hizmetlerinin sunulması ve toprak yatırımlarına yönelik sübvansiyonlar yer aldı.

2025 yılının üçüncü çeyreğinde **Crop Trust**, iklim değişikliği ve benzeri farklı olayların sebep olduğu riskleri azaltma adına ürün çeşitliliğinin artırılması gerektiğini **"Fonio: Küçük Tahıl, Büyük Fırsat"**³⁴ başlıklı çalışmada ele aldı. Batı Afrika kökenli geleneksel bir tahıl olan fonio'nun, hızlı olgunlaşması, az suyla verimli olması ve kuraklık gibi zorlu koşullara dayanıklı yapısıyla öne çıktığı ifade edildi. Fonio'nun potansiyeline rağmen yaygınlaşmasının önünde üç temel engel bulunduğu kaydedildi; işlenmesinin zahmetli olması, bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların sınırlı kalması ve çiftçilerin yeterince desteklenmemesi olduğu vurgulandı. Fonio'nun ekonomik potansiyelinin sadece gıda arzını güvence altına almakla kalmadığı, aynı zamanda ithalata bağımlılığı azaltmak ve kırsal kalkınmayı desteklemek açısından da önemli bir fırsat sunduğunun altı çizildi.

Gıda tedarik zincirindeki sorunları **"Yeşil Geçişler Gıda Üreticileri ve Çalışanları İçin Ne Anlama Geliyor?"**³⁵ diyerek inceleme altına alan **International Institute for Environment and Development**, küresel gıda sisteminin iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybına yol açmanın yanı sıra bu etkiler karşısında oldukça savunmasız olduğunu vurguladı. Tedarik zincirindeki çiftçiler ve tarım işçilerinin durumunun genellikle göz ardı edildiği ve bu ihmalin yeşil geçişlerin başarısını tehlikeye atma riski taşıdığı ifade edildi. İncelemede, sürdürülebilir tarım uygulamalarının verim, gelir ve işgücü üzerindeki etkilerinin oldukça karmaşık olduğu, ancak pestisit kullanımının azaltılmasının hem çevre hem de işçiler için net bir kazanım alanı olarak görüldüğü belirtildi.

Teknolojinin Enerji ve Tarım Sektöründeki Rolü ve Dijital Dönüşüm

Enerji ve tarım sektörlerinde hızla yayılan dijital dönüşüm, geleneksel yöntemleri daha akıllı teknolojilerle değiştirerek hem verimliliği artırıyor hem de geleceğin sürdürülebilir sistemlerini kuruyor. 2025 yılının ilk aylarında gelişen teknolojiler ve artan enerji tüketimi önemli bir sorun olarak öne çıkarken, **Institut Français Des Relations Internationales, "Yapay Zekâ, Veri Merkezleri ve Enerji Talebi"**³⁶ kapsamında yaptığı incelemede, küresel elektrik tüketimi içinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin payının %9 olduğunu vurguladı. Bu tüketimde veri merkezlerinin %1 ila %1,3, yapay zekânın ise %0,2 paya sahip olduğu ifade edildi. Analizde, bulut hizmetleri ve yapay zekâ iş yüklerinin artmasıyla birlikte elektrik tüketimindeki artış trendinin devam etmesinin beklendiği kaydedildi. Ayrıca, yapay zekânın 2030 yılına kadar veri merkezlerinin enerji talebinin %20'sinden sorumlu olacağı vurgulandı. Çalışmada, küresel çapta veri merkezlerinin yarısının ABD sınırları içerisinde yer aldığı ve bu merkezlerin elektrik talebinin 2024'te görülen %4 seviyesinden 2030 yılında %13'e (560 TWh) yükselmesinin öngörüldüğü belirtildi. ABD ve Avrupa'da veri merkezlerinin artmasının, mevcut elektrik talebini karşılamada sorun yaşayan elektrik altyapısını zora soktuğu ve bu altyapılara yönelik yatırımların artırılması gerektiği bildirildi.

Vrije Universiteit Amsterdam, yapay zekâ kullanımının genişlemesiyle enerji tüketiminin önemli ölçüde arttığını **"Yapay Zekâ En Büyük Enerji Tüketicisi Olma Yolunda"**³⁷ başlığı ile raporlaştırdı. Analizde, teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla yapay zekâ kullanımının giderek arttığı, ancak bu durumun neden olduğu enerji tüketimindeki yükselişin nispeten görünmez

kaldığı dile getirildi. Yapay zekânın dijitalleşen dünyada en büyük enerji tüketicilerinden biri olma yolunda emin adımlarla ilerlediği ifade edildi. Çalışmada, dünyanın en büyük çip üreticilerinden AMD ve NVIDIA'nın, 2023-2024 döneminde yapay zekâyâ güç veren beş milyon adet grafik kartı satışı gerçekleştirdiği bilgisi aktarıldı. Küresel çapta kullanımda olan çip modüllerinin 3 ila 5,2 gigawatt aralığında tüketim gerçekleştirdiği ve veri merkezlerindeki soğutma sistemleri eklendiğinde toplam enerji kullanımının 9,4 gigawatt'a yükselmesinin beklendiği kaydedilen raporda bu tüketimin neredeyse Hollanda'nın tüm elektrik tüketimine eşdeğer olduğu vurgulandı. Yine çalışmada, 2025 yılında çip üretim kapasitesinin iki katına çıkacağı tahmin edildiği ve bu durumda enerji tüketim miktarının da 23 gigawatt'a yükselerek küresel dijital altyapıdaki en büyük enerji tüketicilerinden biri haline gelmesinin beklendiği belirtildi.

Tarımsal üretimde teknolojinin gelişmesiyle birlikte çiftçilerin üretim süreleri, maliyetleri ve personel ihtiyacı azalırken, drone teknolojisinin tarıma uyarlanması kritik bir dönüm noktası oldu. **International Food Policy Research Institute**, eylül ayında **"Tarımda Küresel Drone Devrimi"**³⁸ kapsamında yaptığı değerlendirmede, son beş yılda tarımsal dronların dünya genelinde hızla yayıldığını ve bu sürecin tarımsal teknolojilerin tarihsel gelişimini köklü biçimde değiştirdiğini belirtti. Tarımsal dronların tohum ekme, gübreleme ve ilaçlama gibi temel faaliyetlerde kullanıldığı ve çiftçilere mahsulün durumu hakkında analiz yapabilme imkânı sağladığı kaydedildi. Küresel çapta tarımsal dronların en fazla kullanıldığı ülkenin yaklaşık 250.000 drone ile Çin olduğu ifade edildi. Makalede, tarımsal dronların nispeten pahalı araçlar olması nedeniyle birçok çiftçi için erişimin zor olduğu ve buna çözüm olarak drone kiralama hizmetleri gibi yeni bir iş kolunun ortaya çıktığı vurgulandı.

Tarımsal sistemlerde teknolojik uygulamalara geçiş üzerine bir yazı hazırlayan **Food and Agriculture Organization of the United Nations, "Tarımsal Gıda Sistemlerinin Dönüşümde G20 Faktörü"**³⁹ makalesinde, G20 ülkelerinin daha verimli, dirençli ve sürdürülebilir tarımsal sistemlere geçiş için önemli bir güce sahip olduklarına dikkat çekti. Tarımsal gıda sistemlerinin iklim değişikliği etkilerine karşı en savunmasız sistemler arasında yer aldığı, kuraklık, sel ve fırtına gibi olayların verimliliği azalttığı ifade edildi. Yazıda, G20 ülkelerinin inovasyon ve dijitalleşmeyi artırmak, sürdürülebilir ve dayanıklı yatırımlar yapmak, veri şeffaflığı ve bütünleşik politika yaklaşımını teşvik etmek gibi kritik alanlarda liderlik edebileceği kaydedildi. Makaleye göre, 2024 yılında 674 milyon insan kronik yetersiz beslenme sorunuyla karşı karşıya kaldı ve mevcut koşullar değişmediği takdirde 2030 yılına kadar 512 milyon insanın açlıkla mücadelesi devam edecek.

Çin'in bilimsel tarla yönetimi ve modern altyapısı sayesinde 1,4 milyarlık nüfusunun gıda tedarikinde kendi kendine yetebilmeyi hedeflediğini aktaran **Xinhua Silk Road Information Service**'e göre **"Çin'in Teknoloji Destekli Tahıl Tarımı Gıda Güvenliğini Güçlendiriyor"**⁴⁰. Yılın son çeyreğinde kaleme alınan yazıda, ülke genelinde 66,7 milyon hektardan fazla yüksek standartlı tarım arazisi bulunduğu ve kooperatiflerin, drone ile ilaçlama gibi bilimsel tarım yöntemlerini kullanarak hem verimi artırdığı hem de ülke çapında modernleşmeyi teşvik ettiği kaydedildi. Haberde, Çin'in 2024 yılında tahıl üretimini ilk kez 700 milyon tonun üzerine çıkardığı vurgulanırken, bu istikrarın sağlanmasında tarım teknolojisi ve bilimin %63'ten fazla katkı sağladığı dile getirildi. İçerikte ayrıca, Çin'in kendi gıda güvenliğini güvence altına alırken, tarımsal kalkınma deneyimini de dünya ile paylaştığı, örneğin Afrika'da kurduğu 24 tarım teknolojisi merkezi sayesinde mahsul verimini ortalama %30 ila %60 oranında artırarak küresel tarımsal modernizasyona katkıda bulunduğu bilgisine yer verildi.

Kaynakça

1. https://www.reuters.com/business/energy/russia-halts-gas-exports-europe-via-ukraine-2025-01-01/?utm_source=chatgpt.com
2. <https://www.freiheit.org/era-russian-energy-manipulations-over>
3. <https://www.bruegel.org/analysis/ending-european-union-imports-russian-uranium>
4. <https://en.imsilkroad.com/p/345583.html>
5. <https://capsindia.org/indias-nuclear-energy-mission-ambitions-challenges-and-the-road-ahead/>
6. <https://www.uneca.org/stories/paving-the-way-for-small-modular-reactors-to-tackle-infrastructure-gaps-for-energy>
7. <https://www.globaltimes.cn/page/202501/1326497.shtml>
8. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/theres-mining-then-theres-illegal-mining>
9. <https://time.com/7262115/trump-ukraine-minerals/>
10. <https://www.ispionline.it/en/publication/mineral-insecurity-why-the-global-north-wants-deals-on-critical-mineral-211961>
11. <https://www.ids.ac.uk/opinions/military-drivers-of-critical-minerals-extraction-impacts-on-development-and-sustainability/>
12. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA4000-1.html
13. <https://www.bruegel.org/analysis/clean-industrial-transformation-where-does-europe-stand>
14. <https://www.rexcode.fr/competitivite-croissance/reperes-de-politique-economique/les-emissions-de-gaz-a-effet-de-serre-de-la-france-baisseraient-de-2-4-en-2025-selon-nos-dernieres-previsions-economiques>
15. <https://www.fao.org/newsroom/detail/cop30-fao-climate-extremes-are-already-impacting-food-yields-today/en>
16. <https://www.wri.org/insights/extreme-wildfires-indigenous-community-leadership>
17. <https://www.sei.org/features/why-protecting-forests-is-essential-for-food-climate-and-wellbeing/>
18. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-urges-bold-and-urgent-action-to-safeguard-plant-health-as-global-body-convenes-in-rome/en>
19. <https://www.ifpri.org/blog/no-olive-branch-the-question-of-natural-resource-destruction-in-gaza-and-the-west-bank/>
20. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-food-price-index-rises-in-february/en>
21. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-food-price-index-is-virtually-unchanged-in-august/en>
22. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-food-price-index-declines-in-november-for-third-consecutive-month/en>
23. <https://www.wfp.org/news/millions-central-sahel-and-nigeria-risk-food-cuts-world-food-programme-faces-severe-funding>
24. <https://www.croptrust.org/news-events/news/the-seeds-that-feed-us-and-the-future-they-hold/>
25. <https://www.orfonline.org/expert-speak/surging-costs-shrinking-plates-food-price-inflation-s-impact-2021-2023>
26. <https://www.ifpri.org/blog/dna-testing-reveals-hidden-benefits-of-improved-crop-varieties-for-ethiopian-farmers/>
27. <https://www.csis.org/analysis/ai-global-food-security-focus-precision-agriculture>
28. <https://www.chathamhouse.org/2025/09/how-bolster-food-security-through-global-early-warning-systems>
29. <https://www.wri.org/insights/reducing-food-loss-and-food-waste>
30. <https://www.wur.nl/en/research-results/research-institutes/plant-research/show-wpr/sub-saharan-africa-fully-self-sufficient-in-cereals-by-2050-its-possible.htm>
31. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-study-reveals-alarming-agricultural-land-degradation-in-the-arab-region/en>
32. <https://www.fao.org/newsroom/detail/ukraine-rural-communities-need-immediate-support-to-plant-and-produce-food-amid-ongoing-war/en>
33. <https://www.ifpri.org/blog/realistic-options-for-repurposing-fertilizer-subsidy-spending/>
34. <https://www.croptrust.org/story-articles/fonio-small-grain-big-opportunity/>
35. <https://www.iied.org/what-will-green-transitions-mean-for-food-producers-workers>
36. <https://www.ifri.org/en/papers/ai-data-centers-and-energy-demand-reassessing-and-exploring-trends-0>
37. <https://vu.nl/en/news/2025/ai-rapidly-on-its-way-to-becoming-the-largest-energy-consumer>
38. <https://www.ifpri.org/blog/the-global-drone-revolution-in-agriculture/>
39. <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-outlines-four-key-areas-for-g20-leadership-in-transforming-agrifood-systems/en>
40. <https://en.imsilkroad.com/p/347955.html>

TEKNOLOJİ

2025 yılında teknoloji, uluslararası güvenlikten ekonomik dönüşüme kadar küresel dinamiklerin merkezinde yer aldı. Siber uzay, devletler ve aktörler arasında yeni bir mücadele alanı haline gelirken, yapay zekâ alanındaki liderlik yarışı jeopolitik dengeyi derinden etkiledi. Bu bölümde, uzay araştırmalarındaki ilerlemelerden otonom silah sistemlerine, Çin'in stratejik teknoloji atılımlarından dijitalleşmenin toplumsal ve ekonomik etkilerine kadar geniş bir yelpaze incelendi. Sağlık alanında yapay zekâ destekli teşhis ve tedavi yöntemlerindeki dönüşüm ise teknolojinin insan hayatına dokunan en somut yansımalarından biri olarak öne çıktı.

Savaşın Yeni Cephesi: Siber Operasyonlar ve Müdahaleler

Observer Research Foundation tarafından ocak ayında yayımlanan **"Kuzey Kore'nin Siber Suçluları"** analizinde, Kuzey Koreli BT uzmanlarının Rusya'ya geçiş yapmasıyla siber operasyonların artacağı öngörülüyor. Çalışmada, Kuzey Koreli bilgisayar korsanlarının 2022-2024 arasında küresel siber hırsızlıkların yaklaşık %60'ını gerçekleştirerek milyar dolarlık eşiği aştığı vurgulandı. Bu yasadışı gelirlerin denizaltı geliştirme, uzay programı ve insansız hava araçları gibi askeri projelere aktarıldığı belirtildi. Hacker gruplarının 2023'te 660 milyon dolar, 2024'te ise 1,34 milyar dolar değerinde varlık çaldığı kaydedildi. ABD, Güney Kore ve Japonya'nın, yaptırım ihlallerine karşı istihbarat paylaşımı odaklı üçlü bir ortaklık kurduğu da çalışmada yer aldı.

Trends Research & Advisory tarafından aynı ayda paylaşılan **"Kriz Durumda Siber Güvenlik Stratejileri"**² analizinde ise dijital dönüşümün siber tehditleri artırdığı ifade edildi. Mordor Intelligence tahminlerine göre siber güvenlik pazarının 2024'te 207,77 milyar dolara ulaşacağı ve 2029'a kadar %12,63 büyüme ile 376,55 milyar dolara çıkmasının beklendiği aktarıldı. Avrupa'da siber güvenlik harcamalarının GSYH'nin yaklaşık %0,1'ini oluşturduğu, ABD'de ise bu oranın %0,35'e yükseldiği belirtildi. Çin'in kuantum teknolojilerine odaklanan 9 milyar avroluk bir siber güvenlik programı yürüttüğü, AB'nin yıllık harcamalarının ise 1-2 milyar avro ile sınırlı kaldığı ve parçalı bir strateji izlediği vurgulandı. Bu hızlı gelişim, dijitalleşen dünyada güçlü siber güvenlik önlemlerinin kritik önemini bir kez daha ortaya koydu.

Pakistan ile Hindistan arasındaki askeri gerilim, siber uzayda da önemli bir mücadele alanı oluşturuyor. **Centre for Air Power Studies** tarafından kaleme alınan **"Siber Savaş: Pakistan-Hindistan"**³ çalışmasında, iki ülke arasındaki savaşın siber saldırılara örnek teşkil ettiği vurgulanıyor. Taraflar karşılıklı olarak askeri hedeflere yönelik siber operasyonlar yürütürken, Hindistan'a yapılan saldırılarda belirgin bir artış gözlemlendi. Hindistan'ın Bilgisayar Acil Durum Müdahale Ekibi, fidye yazılımı ve DDoS saldırılarında ciddi bir yükseliş kaydetti. Örneğin,

Pahalgam saldırısını izleyen süreçte gerçekleşen 1,5 milyondan fazla siber girişimden yalnızca 150'si başarıya ulaştı. Pakistan kaynaklı DDoS saldırılarında Hindistan hükümeti belgeleri taklit edilirken, Hindistan'dan gelen saldırılarda ise Pakistan'ın sanayi bölgeleri ve resmî tesisler hedef alındı. Karşılıklı siber saldırıların yanı sıra dezenformasyon yayma çabaları da bu çatışmanın yeni bir cephesini oluşturdu.

Dağıtılmış hizmet reddi saldırıları (DDoS), hedef sunucu veya ağı internet trafiğiyle boğarak hizmeti aksatmayı amaçlayan kötü niyetli girişimlerdir. Bu saldırılar, ele geçirilmiş birden fazla bilgisayar veya IoT cihazı gibi kaynaklar üzerinden yürütülerek etki alanını genişletir.

Center for Strategic and International Studies (CSIS), "Rus Siber Suç Ağını Nasıl Çökertti?"⁴

sorusu ile gündeme gelen analizinde, uluslararası "Operation Eastwood" operasyonunun temmuz ayında Rusya menşeli hacktivist grubu NoName057(16)'yı hedef aldığını bildirdi. 2022'den bu yana NATO ülkelerine karşı 1.500'ü aşkın DDoS saldırısı düzenleyen bu ağ, yaklaşık 4.000 gönüllüden oluşuyordu. Europol ve ENISA liderliğinde 19 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen operasyon sonucunda grubun 100'den fazla sunucusu kapatıldı ve Fransa ile İspanya'da iki şüpheli tutuklandı. Çalışmada, Rusya kaynaklı siber saldırıların 2022'de 2020'ye kıyasla %300 arttığı ve Rusya'nın hibrit savaş stratejisinin fiziksel sabotajları da kapsadığı ifade edildi. Operation Eastwood'un başarısı, Europol'ün J-CAT modelinin etkinliğini gösterirken, esnek suç ağlarına karşı küresel savunma iş birliğinin önemini bir kez daha ortaya koydu.

Yapay Zekâ Liderliği Mücadelesinde Yeni Dengeler

Ocak ayında yayımlanan bir **Foreign Affairs** makalesi, "**Yapay Zekâ, Casusluğu Yeniden Ortaya Çıkaracak**"⁵ başlığı altında ABD'nin yapay zekâ ile istihbarat operasyonlarında yeni bir döneme girebileceğini öne sürdü. Makalede, YZ'nin büyük veriyi hızla işleyerek uydu görüntüleri ve sinyal istihbaratını birleştirebildiği, bu sayede Mossad'ın İran nükleer belgelerinin analizini hızlandırdığı gibi örnekler verildi. ABD ordusu ve istihbarat birimlerinin "Kırmızı ekip" kurarak YZ modellerinin zafiyetlerini test etmesi ve karşı YZ teknolojilerine yatırım yapması gerektiği vurgulandı. Ayrıca özel sektör iş birliğiyle ticari modellerin gizli verilerle beslenmesinin rekabette kritik rol oynayacağı belirtildi.

Aynı ay **NATURE** dergisinde yer alan "**DeepSeek'in Ortaya Çıkışı ve Küresel Etkileri**"⁶ başlığıyla gündeme gelen çalışma, Çinli girişim DeepSeek'in düşük maliyetle geliştirdiği dil modellerinin küresel teknoloji düzeninde nasıl etki oluşturduğunu inceledi. OpenAI'nin gelişmiş modeline rakip olan açık kaynaklı DeepSeek R1'in bilimsel problemleri çözebildiği aktarıldı. Uzmanlar, bu başarının Çin'in 2030 yapay zekâ liderliği hedefiyle uyumlu olduğunu ifade etti. Çin hükümetinin 440 üniversitede YZ lisans programı açma kararının da bu stratejinin bir parçası olduğu içerikte vurgulandı. DeepSeek'in ekonomik modellerinin gelişmekte olan ülkeler için örnek teşkil edebileceği kaydedildi.

Bruegel, yayımladığı "**Deepseek'ten Sonra Yapay Zekânın Jeopolitiği**"⁷ analizinde, DeepSeek'in beklenmedik yükselişinin ABD'deki YZ şirketlerine bakışı değiştirdiğini belirtti. En gelişmiş çiplere erişim olmadan benzer yetenekler sergileyen DeepSeek, ABD'nin teknoloji hegemonyasının sorgulanmasına yol açtı. Makalede, bunun ABD ihracat kontrollerinin etkinliği hakkında şüphe uyandırdığı ifade edildi. DeepSeek'in hesaplama maliyetlerini düşürmedeki başarısı ve küçük modeller arasındaki performans farkını kapattığı vurgulandı. İtalya ve Belçika'nın başlattığı engelleme girişimleri ise sürecin jeopolitik yansımalarını ortaya koydu.

Centre for Aerospace & Security Studies tarafından kaleme alınan "**DeepSeek: Yapay Zekâ Güç Dengesinde Değişim**"⁸ adlı makalede DeepSeek'in ABD'nin teknolojik üstünlük varsayımlarını sarstığını ortaya koydu. DeepSeek'in ChatGPT ile kıyaslanabilir performansının Amerikan teknoloji şirketlerinin hisselerinde düşüşe neden olduğu belirtildi. ABD Başkanı Trump'ın bu durumu bir uyarı olarak gördüğü ifade edilirken, OpenAI'nin Trump'ın Yapay Zekâ Eylem Planı'na sunduğu öneride DeepSeek'in yasaklanması talep edildi. DeepSeek'in kurucusu Liang Wenfeng, en sert çip kısıtlamalarının dahi Çin'in YZ'deki ilerleyişini durduramayacağını açıkladı.

Mayıs ayında **RAND** tarafından yayımlanan "**ABD ve Çin'in Yapay Zekâ Rekabeti**"⁹nde Çin'in YZ model performansının ABD'ye yaklaşmasına rağmen, ABD'nin asıl stratejik avantajının çok daha büyük YZ çip kapasitesinde yattığını vurguladı. ABD'nin ileri YZ çiplerine yönelik ihracat kontrollerinin rekabetin temelini oluşturduğu ancak Eylül 2024'te TSMC'nin Huawei için ileri çip üretmesiyle ciddi bir ihlal yaşandığı yazıda aktarıldı. Kontrollerin Çin'in ilerleyişini yavaşlatarak ABD'nin liderliğini sürdürmesine yardımcı olduğu kaydedildi.

Observer Research Foundation, haziran ayında yayımladığı "**Yapay Zekâ: BAE'nin Küresel İş Birliği Stratejisi**"¹⁰ analizinde, Birleşik Arap Emirlikleri'nin YZ bakanlığı öncülüğünde geliştirdiği vizyonun küresel iş birliği ve kamu yararı odaklı olduğunu belirtti. BAE'nin enerji, lojistik, turizm ve konaklama gibi sektörlerde rekabet avantajını YZ ile güçlendirmeyi hedeflediği vurgulandı. İçerikte, YZ destekli deneyimlerin ülkenin küresel imaj ve liderlik hedefleriyle uyumlu olduğu ifade edildi.

Yine **Observer Research Foundation** tarafından hazırlanan "**ABD'nin Yapay Zekâ Hakimiyeti**"¹¹ başlıklı makale, küresel YZ yarışının üç faktörle yeni bir evreye girebileceğini öne sürdü: Nvidia'nın Çin'e H20 YZ çipi satışına yeniden başlaması, gelişmiş veri merkezleri ve artan yarı iletken talebi. Trump'ın H20 satışına izin vererek Çin'deki YZ inovasyonunu yavaşlatmayı ve ABD'nin üstünlüğünü korumayı planladığı belirtildi. Çalışmada, ABD'nin Suudi Arabistan ve BAE ile kurduğu stratejik ortaklıkların da bu alandaki etkinliğini artırdığı vurgulandı.

Uzayda Yaşam ve Dünyada Bağlantı: Teknolojik Sınırlar

Yılın ilk aylarında yayımlanan bir analizde, Pakistan'daki internet erişim sorunlarına olası bir çözüm olarak Starlink ele alındı.

Centre for Aerospace & Security Studies tarafından hazırlanan "**Pakistan'da Starlink: Bağlantının Geleceğini Keşfetmek**"¹² adlı çalışma, sık yaşanan kesintiler nedeniyle ülkenin dijital altyapısının zayıf olduğunu ortaya koydu. Pakistan'ın mobil internet hızında 111 ülke arasında 97'nci, geniş bantta ise 139'uncu sırada yer aldığı belirtildi. Buna rağmen mevcut bilişim teknolojileri sayesinde 2023-2024 döneminde ihracat gelirlerini 3,2 milyar dolar artırmayı başardığı ifade edildi. Raporda, Starlink'in özellikle kırsal bölgelerdeki bağlantı açığını kapatmada ve dijital dönüşümü hızlandırmada kilit bir rol oynayabileceği vurgulandı.

Chinese Academy of Sciences, şubat ayında uzay biyolojisi alanında çığır açıcı bir gelişmeyi duyurdu. **"Uzay Araştırmaları: Çin'in Uzay İstasyonunda Üçüncü Nesil Meyve Sineği Üretildi"**¹³ başlıklı habere göre, geçen kasım ayında Tianzhou 8 kargo gemisiyle gönderilen meyve sinekleri, uzayda üç nesil boyunca hayatta kaldı ve üreme döngülerini tamamladı. Deney, mikro yerçekimi ve hipomanyetik ortamın canlı organizmalar üzerindeki etkilerini incelemek için eşsiz veriler sağladı. Sineklerin beklenenden hızlı uyum sağlaması ve dünyadakine benzer davranışlar sergilemesi, bilim camiasında dikkatle karşılandı.

Observer Research Foundation, yıl ortasındaki **"Bangladeş ve Starlink: Uydu Destekli Bir Savaşın Habercisi mi?"**¹⁴ analiziyle, Bangladeş'in 2024'te Starlink'i faaliyete geçirmek için adımlar attığını, ancak hizmet paketlerinin (49 dolar ve 34 dolar) ve ekipman kurulum ücretinin (385 dolar) ülkenin sosyoekonomik gerçekleriyle uyumsuz olduğunu belirtti. Bangladeş telekomünikasyon sektörünün, 2015'ten bu yana abone başına ortalama gelirin %56 azalması nedeniyle ciddi gelir kaybı yaşadığı vurgulandı. Yoksulluk sınırının 3.822 Taka (32,2 dolar) olarak belirlendiği ülkede, Starlink'in fiyatlarının nüfusun büyük bölümü için erişilemez olduğu kaydedildi. Çalışmada ayrıca Starlink'in hızlı bir şekilde devreye alınmasının, terör gruplarının bu hizmeti kullanabileceği endişesiyle güvenlik kaygılarını da beraberinde getirdiği ifade edildi.

Robotlardan Biyoteknolojiye: Çin'in Stratejik Yükselişi

Çin merkezli **Global Times**, ülkenin insansı robot teknolojisindeki ilerleyişini gözler önüne seren bir haberi mart ayında okurlarıyla paylaştı. EngineAI tarafından geliştirilen "PM01" adlı insansı robotun insan benzeri akıcılıkta koşabildiği ve öne takla atma gibi karmaşık hareketleri kusursuz şekilde gerçekleştirebildiği, **"Çin, İnsansı Robot Devrimine Hazırlanıyor"**¹⁵ yazısında aktarıldı. Haberde, Çin'in 2025 Hükümet Çalışma Raporu'nda "akıllı robotlar" ve "somutlaştırılmış yapay zekâ" alanlarına stratejik önem atfettiği vurgulandı. Shenzhen'in 2027 yılına kadar 10 milyar yuan (1,38 milyar dolar) değerinde 10'dan fazla şirket yetiştirmeyi hedefleyen bir eylem planı yayınladığı da belirtildi. UBTECH'in kurucusu ve CEO'su Zhou Jian, insansı robotların yapay zekânın en iyi taşıyıcıları olduğunu ve hükümet raporunun sektörün yol haritasını netleştirdiğini ifade etti.

Haziran ayında yayımlanan **"Çin, Biyoteknoloji Alanında ABD'ye Karşı Hızla Üstünlük Kazanıyor"**¹⁶ başlıklı raporda, Çin'in biyoteknoloji alanında ABD'ye kıyasla önemli bir ilerleme kaydettiği vurgulandı. Harvard Belfer Bilim ve Uluslararası İlişkiler Merkezi'nin "Kritik ve Gelişmekte Olan Teknolojiler Endeksi"ne göre, Çin bu alanda ABD'yi geçme potansiyeli en yüksek ülke konumunda. Raporda, ABD'nin genel teknoloji liderliğini sürdürdüğü belirtilse de iki ülke arasındaki biyoteknoloji farkının hızla kapandığına dikkat çekildi. İçerikte ayrıca, **CNBC** tarafından aktarılan bir uyarıya yer verildi: ABD Ulusal Güvenlik Komisyonu'nun Nisan ayı raporunda, biyoteknolojide bir "ChatGPT anı" yaşanabileceği ve Çin'in bu dönüm noktasına ABD'den önce ulaşması halinde geri dönülmez bir teknolojik ivme kazanabileceği ifade edildi. Çalışmada, yapay zekâ destekli ilaç keşfi alanında faaliyet gösteren Insilico Medicine şirketinin, yapay zekâ tarafından keşfedilen bir ilacın klinik testlerini başarıyla tamamlayan ilk firma olduğu da kaydedildi.

ABD merkezli **Russia Matters** tarafından kaleme alınan "**Çin'in İHA Teknolojisi Rusya-Ukrayna Savaşında Tarafları Güçlendiriyor**"¹⁷ isimli makalede, savaşta kullanılan insansız hava araçları ve parçalarının büyük bölümünün Çin kaynaklı olduğu belirtildi. Çalışmada, Ukrayna savunma şirketlerinin yalnızca %5'inin sistemlerinde Çin malı bileşen kullanmadığı, mevcut araçların çoğunun ya doğrudan Çin'de üretildiği ya da kritik parçalarını Çin'den temin ettiği vurgulandı. Makalede ayrıca, NPR'nin 2023'te Ukrayna ordusunun çok sayıda DJI marka ticari İHA'yı satın alıp modifiye ettiğini bildirdiği aktarıldı. ABD ve müttefiklerinin tedarik zincirlerini güçlendirme çabalarına rağmen, Çin'in hâlen küresel ticari İHA pazarının yaklaşık %90'ını kontrol ettiği ve temel donanımların büyük kısmını sağlamaya devam ettiği ifade edildi.

Eylül ayında kaleme alınan "**Çin'in Füze Takibi Yapabilen Yeni Savunma Platformu**"¹⁸ başlıklı çalışmada ise Çin'in herhangi bir noktadan atılan füzeleri izleyebilen yeni bir savunma sistemi prototipini tanıttığı bildirildi. Değerlendirmede **Interesting Engineering** dergisinin analizlerine de yer verildi ve platformun Halk Kurtuluş Ordusu tarafından test edildiği belirtildi. Sistemin deniz, hava, kara ve uzay kaynaklı verileri eş zamanlı işleyerek kapsamlı tehdit analizi yapabildiği ifade edildi. Geliştiriciler, platformun aynı anda 1.000'e kadar füze takibi gerçekleştirebildiğini ve gerçek savaş başlıklarıyla sahte hedefleri ayırt edebildiğini açıkladı. Uzman görüşlerine göre bu yapı, küresel kapsama sahip ilk füze savunma sistemi olarak öne çıktı ve modern savunma stratejilerinde yeni bir aşamayı temsil etti.

Kasım 2025'te Çin merkezli **Xinhua Silk Road: "Dünyanın İlk Uçan Araba Fabrikası Güney Çin'de Deneme Üretimine Başladı"**¹⁹ dedi. XPENG'in iştiraki XPENG AEROHT, Guangzhou'nun Huangpu bölgesinde 120 bin m²'lik tesiste faaliyete geçti. Tesisin başlangıçta yıllık 5.000, ilerleyen dönemde ise 10.000 adet sökülebilir hava aracı modülü üretme kapasitesiyle tasarlandığı ve tam kapasiteye ulaştığında her 30 dakikada bir uçan araç montajı yapabileceği

belirtili. Şirketin lansmandan bu yana 5.000 sipariş aldığı ve seri üretim sonrası teslimatların 2025 yılı içinde başlamasının planlandığı ifade edildi. İki modlu tasarlanan araç; altı tekerlekli karayolu modülü ile elektrikli dikey kalkış-iniş yapabilen hava modülünden oluşuyor. Manuel ve otonom kullanım sunan model, otonom modda akıllı rota planlaması ve tek tuşla kalkış-iniş imkânı sağlıyor. Yazıda yaklaşık 5,5 metre uzunluğundaki aracın standart araç ehliyetiyle karayolunda da kullanılabileceği kaydedildi.

Yıl sonu yaklaşırken, küresel yapay zekâ rekabetinde dengeler hızla değişti. **Global Times**'ta yer alan değerlendirmede, Çinli geliştirici DeepSeek, 1 Aralık'ta DeepSeek-V3.2 ve yüksek hesaplama gücüne sahip Speciale sürümünü tanıtarak rekabette iddiasını artırdı. Analiz, **“Çinli Yapay Zekâ Ajanları, Açık Kaynak Stratejisi ve Güçlü Veri Setleriyle Liderliği Ele Geçirdi”**²⁰ başlığı altında, Çinli laboratuvarların yüksek frekanslı sürüm ve açık ağırlık yaklaşımıyla Batılı rakiplerin geleneksel sürüm döngülerini fiilen dönüştürdüğünü vurguladı. V3.2'nin düşük maliyetle gelişmiş muhakeme ve uzun bağlam desteği sunduğu, Speciale varyantının ise karmaşık muhakemede üst düzey performans gösterdiği belirtildi. Moonshot AI ve Qwen gibi modellerle genişleyen ekosistemin küresel kullanıcı kabulünü hızlandığı aktarıldı. Yıl sonunda paylaşılan verilere göre Çin yapımı açık kaynak modellerin indirme payı ABD'yi geride bıraktı ve Çin, 2025'e girerken yapay zekâda hem teknoloji hem de uygulama düzeyinde liderlik iddiasını güçlendirdi.

Avustralya Stratejik Politika Enstitüsü'nün (ASPI) yayımladığı ve **“Çin'in Yeni Yapay Zekâ Sistemleri İnsan Haklarını Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?”**²¹ sorusu ile gündeme gelen rapora göre ise Çin 2023-2025 döneminde yapay zekâ sistemlerini hızla yaydı ve teknoloji ile sosyal kontrol alanında liderlik iddiasını güçlendirdi. Raporda, Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) YZ

destekli gözetim ve sansür teknolojilerinde özel sektörde yenilikçiliği teşvik ettiği, hassas içeriklerin çok modlu sansürünü, ceza adaleti sürecinde YZ kullanımını ve çevrimiçi bilgi kontrolünü hızla yaygınlaştırdığı belirtildi. Polislikten mahkemelere kadar YZ'nin entegrasyonu şeffaflığı azalttı, devlet baskısını artırdı ve mahkemelerde karar ile ceza önerilerinde kullanımını zorunlu kıldı. Raporda ayrıca, Uygur, Tibet, Moğol ve Kore dillerinde YZ destekli kamuoyu analizinin test edildiği ve tüm bu gelişmelerin Çin'in yapay zekâdaki küresel rekabet iddiasını pekiştirdiği vurgulandı.

Geleceğin Savaşı: Otonom Silahlar ve Bilişsel Harp

ABD merkezli **Center for Strategic and International Studies (CSIS)**, marttaki **"5G Teknoloji Yarışını Kazanmak"**²² analizinde, Başkan Trump'ın İsrail'in Demir Kubbe sisteminden ilham alarak yeni nesil bir füze savunma projesini hızlandırdığını duyurdu. "Altın Kubbe" olarak adlandırılan bu sistemin, uyduları merkezi bir veri ağına entegre ederek çoklu kaynaklardan bilgi toplayacağı ve yapay zekâ yardımıyla işleyeceği belirtildi. Çalışmada, sistemin insan kapasitesini aşan bir hızla veri işleyip karar üretecek şekilde tasarlanması gerektiğinin altı çizildi. Ayrıca, bu projenin ABD'nin 5G yarışında Çin'in önüne geçmesini sağlayacağı ve ekonomik tabanlı ulusal güvenlik fırsatları sunacağı vurgulandı.

Almanya merkezli **German Institute for International and Security Affairs** ise nisan ayında **"ABD-Çin Teknoloji Savaşı: Türkiye Nerede Duruyor?"**²³ sorusu etrafında şekillenen bir değerlendirmeyi paylaştı. Analizde, Çin ile ABD arasındaki teknolojik ve jeopolitik rekabetin son yıllarda özellikle yapay zekâ, elektrikli araçlar ve 5G alanlarında yoğunlaştığı ifade edildi. Türkiye'nin insansız hava araçları (İHA) teknolojisindeki ilerlemelerle yüksek teknoloji hedeflerine yaklaştığı kaydedildi. Ancak çalışmada, iki büyük güç arasındaki gerilimin Türkiye gibi üçüncü ülkeler için yeni kırılganlıklar oluşturabileceği ve teknolojik ayrışmanın bu ülkelerin manevra alanını daraltabileceği uyarısına da yer verildi.

Pakistan'dan **Centre for Aerospace & Security Studies**, aynı ay içerisinde **"Sanal Savaş Alanı: Dijital Çağda Bilişsel Harp"**²⁴ başlıklı bir analiz yayımladı. Çalışmada, bilişsel harbin fiziksel olmayan ve bireylerin zihinsel durumlarını etkilemeye odaklanan bir çatışma biçimi olduğu belirtildi. Dijital platformların bu tür operasyonları geniş kitlelere yayma gücüne sahip olduğu vurgulandı. Özellikle Filistin halkının yaşadığı zulmün küresel gündeme taşınmasında dijital araçların kritik rol oynadığı ifade edildi. Yazıda ayrıca üretici yapay zekâ kullanımının bilişsel operasyonlar için önemli bir araç haline geldiği ve zararsız görünen içeriklerin dahi toplumsal algıları yönlendirebileceği kaydedildi.

ABD merkezli **Human Rights Watch (HRW)** yıl ortasında **"Otonom Silah Sistemleri ve Katil Robotlar"**²⁵ adlı bir rapor açıkladı. Raporda, otonom silah sistemlerinin hem savaş hem de barış dönemlerinde ciddi insan hakları ihlallerine yol açabileceği uyarısı yapıldı. Bu sistemlerin yaşam hakkı ve barışçıl toplanma özgürlüğü gibi temel hakları tehdit ettiği belirtildi. Otonom silahların yalnızca askerî operasyonlarla sınırlı kalmayıp sınır kontrolü ve kolluk kuvvetleri gibi sivil alanlarda da kullanılabileceğine dikkat çekildi. İnsan müdahalesi olmadan karar verebilen

bu sistemlerin hukuki sorumluluk boşlukları oluşturduğu da vurgulanan makalede BM Genel Sekreteri António Guterres'in bu silahların yasaklanması çağrısına yer verildi.

Otonom silah sistemleri, uluslararası düzeyde üzerinde mutabakat sağlanmış tek bir tanıma sahip olmasa da bağımsız şekilde hareket edebilen; çoğu durumda insan müdahalesine ihtiyaç duymadan hedef seçip gerektiğinde bu hedefe saldırı gerçekleştirebilen sistemler olarak tanımlanabilir.

Fransa merkezli **IFRI**, yılın ikinci yarısı başlarken **"Potansiyel Bir Askeri Devrim - Kitlel Dron Savaşı"**²⁶na değindi. Çalışmada, Ukrayna'da İHA'ların yaygın kullanımının askerî doktrinlerde devrimsel bir dönüşümü tetikleyebileceği öne sürüldü. Dağlık Karabağ Savaşı'nda kayıpların %45'i İHA'lara atfedilirken, Ukrayna'da bu oranın %60 ila %70 arasında olacağı tahmin ediliyor. İHA'ların hem Ukrayna hem de Rus ordularının personel ve ağır teçhizat kayıplarına rağmen muharebe kabiliyetini korumasına yardım ettiği belirtildi. Ayrıca, robotik ve otomatik sensörlerle desteklenen katmanlı ateş yapılarının geleneksel kuvvet düzenlerini işlevsiz hale getirdiği ifade edildi.

Ağustos ayında yayımlanan bir makalede, ABD'nin insansız hava araçlarına yönelik yatırımlarının 2020'deki Süleymani suikastı sonrasında arttığı belirtildi. Çekya merkezli **RFE** tarafından kaleme alınan **"Pentagon ve İnsansız Hava Araçları"**²⁷ makalesinde, Ukrayna'daki savaşın küçük ve ucuz İHA'ların önemini ön plana çıkardığı ifade edildi. Ukrayna'nın eski Savunma Bakanı Rustam Umerov'a göre ülke, bu yıl dört milyondan fazla İHA üretmeyi hedefliyor ve bu araçların çoğu yalnızca birkaç yüz dolara mal olacak. Makalede, sektör uzmanlarının ABD'nin yıllık İHA üretiminin 100.000 adetinin altında kaldığını aktardığı da vurgulandı.

Yıl sonlarına doğru **Centre for Aerospace Power and Strategic Studies**, yeni bir platformu **"Rusya-Ukrayna Çatışmasında Kilit Oyuncu: Gerbera İHA"**²⁸ başlığı ile haberleştirdi. İçerikte, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik İHA ve füze saldırılarında çeşitli sahte İHA'lar tasarlayıp konuşturduğu aktarıldı. Gerbera adı verilen bu platform, düşük maliyetli ve çok amaçlı olarak tasarlandı ve düşmanı yanıltıcı şekilde kullanılması amaçlandı. İçerikte, bu İHA'ların pahalı savunma füzeleriyle vurularak düşmana ekonomik kayıp verdirdiği vurgulanmakla birlikte Gerbera İHA'larının operasyonel etkinlik açısından bazı sorunlara yol açabileceği de belirtildi.

Bölgesel Güvenlik ve Terörizm Tehdidi

Nisan ayında yayımlanan bir makalede, Hindistan'ın hava sahasında giderek artan GPS aldatma olaylarına dikkat çekildi. **Observer Research Foundation** tarafından kaleme alınan "**Hindistan'ın Semalarında Güvenlik Alarmı: GPS Aldatması ve Hibrit Savaş Tehdidine Karşı Mücadele**"²⁹ başlıklı analizde, hükümetin 2023-2025 arasında Amritsar ve Jammu koridorlarında 465'ten fazla GPS spoofing vakasını doğruladığı belirtildi. Yazıda, Pakistan ve Çin gibi rakiplerin bu tekniği gri bölge taktiği olarak kullanarak Hindistan'ın hava egemenliğini zayıflatmaya çalıştığı vurgulandı. GPS aldatmacasının sahte sinyallerle seyrüsefer sistemlerini karıştırarak ciddi operasyonel riskler oluşturduğu ifade edildi. Ayrıca, Pakistan kaynaklı yaklaşık 300 drone'un uyuşturucu, sahte para ve silah taşıırken sınırda engellendiği bilgisi de paylaşıldı.

Pakistan merkezli **Centre for Aerospace & Security Studies**, ağustos ayında "**Yapay Zekâ Destekli Terörizm Tehdidi**"³⁰ isimli çalışma paylaştı. Değerlendirmede, terör gruplarının gelecekte yapay zekâyı yazılım geliştirme gibi alanlarda kullanmasının beklendiği, ancak bu durumun mevcut tehditleri daha da güçlendirebileceği uyarısı yapıldı. YZ'nin propaganda, militan kazanımı, operasyon planlama ve finansman konularında terör örgütleri için bir "güç çarpanı" işlevi gördüğü belirtildi. Analizde ayrıca, YZ'nin büyük veri analizi yeteneği sayesinde radikalleşme mesajlarının kişiselleştirilebildiği ve bazı silahlı grupların YZ destekli ticaret botlarıyla kripto para biriktirdiği aktarılarak bu fonların izlenmesinin oldukça güç olduğu vurgulandı. Çalışma, dijital tehditlerin yanı sıra YZ'nin fiziksel saldırıları daha ölümcül hale getirme potansiyeline de dikkat çekti.

"**ABD, Teknoloji Konusunda Çin ile Rekabet Etmiyor**"³¹ yorumunu yapan ABD merkezli **American Enterprise Institute**, ABD'nin Çin ile teknoloji alanında ciddi bir rekabet içinde olmadığını iddia etti. Çin'in iktidarını korumak amacıyla Amerikan teknolojilerine karşı tedbirli davrandığı ve devlet destekli yatırımlarla stratejik sektörleri güçlendirdiği ifade edildi. Buna

karşılık ABD'nin tutarlı bir teknoloji rekabet stratejisinden yoksun olduğu, Amerikan şirketlerinin ise ulusal çıkarlardan ziyade kâr odaklı hareket ettiği vurgulandı. Yazıda, NVIDIA ve AMD gibi büyük teknoloji firmalarının Çin'e üstün çip satışına izin verilmesinin, ABD'nin kendi ulusal çıkarlarıyla çeliştiği belirtildi.

Dijitalleşme, Ekonomi ve Sosyal Dönüşüm

Mayıs ayında Filipinler merkezli **Asian Development Bank Institute**, dijitalleşmenin Asya-Pasifik bölgesindeki eşitsizlikleri azaltmada kilit bir rol oynayabileceğini öne süren bir rapor yayımladı. **"Dijitalleşme Asya ve Pasifik'te Eşitsizliği Azaltmanın Anahtarı Olabilir"**³² başlıklı çalışmada, dijital dönüşümün bölgedeki kalıcı ekonomik dengesizlikleri hafifletebilecek güçlü bir araç olduğu vurgulandı. 2025 Asya Kalkınma Politikası Raporu'na atıfta bulunulan analizde, kentlerde internet kullanımının kırsala göre 13 puan daha yüksek olduğu ve mobil indirme hızlarının %38 daha fazla gerçekleştiği aktarıldı. Raporda, kapsayıcı ve sürdürülebilir dijitalleşmeyi teşvik eden hükümetlerin yalnızca üretkenliği artırmakla kalmayıp ekonomik eşitsizliği de azaltma fırsatı bulduğu ifade edildi. Dijitalleşmenin temel hizmetlere erişimi kolaylaştırarak ve küçük işletmelerin finansmana erişimini iyileştirerek eşitsizliği hafifletebileceği belirtildi.

Aynı ay **TIME** dergisi, Brezilya'nın temiz enerji potansiyeli ile yapay zekâ alanında nasıl bir küresel güç haline gelebileceğini sorgulayan bir analize yer verdi. **"Brezilya: Temiz Enerjiyle Yapay Zekâ Süper Gücü Olabilir mi?"**³³ sorusu ile karşımıza çıkan başlıklı yazıda, ülkenin elektrik üretiminin yaklaşık %90'ını yenilenebilir kaynaklardan sağladığı ve bu durumun YZ veri merkezleri için stratejik bir avantaj oluşturduğu belirtildi.

Brezilyalı yetkililerin bu çevreci enerji üstünlüğünü bir fırsat olarak gördüğü ve Amazon ile Microsoft gibi teknoloji devlerini veri merkezi yatırımları için ülkeye çekmeyi hedeflediği ifade edildi. Brezilya Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Bakan Yardımcısı Luis Manuel Rebelo Fernandes, mevcut yenilenebilir enerji kapasitesiyle ülkenin YZ'nin gelecekteki enerji ihtiyaçlarını karşılayabileceğini vurguladı.

Haziran ayında yayımlanan bir analizde, yapay zekânın işgücü piyasası üzerindeki etkileri derinlemesine ele alındı. **Centre for European Policy Studies (CEPS)** tarafından hazırlanan **"Mesleklerin Geleceği, Teknoloji ve İşten Çıkarmalar"**³⁴ başlıklı çalışmada, Anthropic CEO'sunun YZ'nin önümüzdeki beş yıl içinde giriş seviyesi işlerin yarısını ortadan kaldıracılabileceği yönündeki açıklamalarının büyük ses getirdiği belirtildi. Raporda, 2024 itibarıyla teknoloji sektöründe YZ kaynaklı verimlilik artışları nedeniyle büyük ölçekli işten çıkarmaların yaşandığı kaydedildi. YZ'nin basit ve tekrarlayan görevleri otomatikleştirmede başarılı olduğu, ancak

yüksek riskli veya ilişkisel işlerin halen insan becerisine ihtiyaç duyduğu vurgulandı. Analizde, eğer YZ ilk basamak pozisyonlarını ortadan kaldırırsa, bu durumun kariyer merdivenlerini kısaltabileceği ve kurum içi bilgi birikiminin azalmasına yol açabileceği uyarısı yapıldı.

Observer Research Foundation yılın ikinci yarısında, işe alım süreçlerinde yapay zekâ kullanımının risklerine odaklanan bir makale yayımladı. **“Bir Algoritma Tarafından İşe Alınma: Yapay Zekânın İşe Alım Üzerindeki Kontrolsüz Etkisi”**³⁵ne değinilen çalışmada, Fortune 500 şirketlerinde İK yetkililerinin %93’ünün ve dünya genelindeki firmaların %88’inin işe alımı hızlandırmak için YZ destekli araçlardan faydalandığı belirtildi. Bu otomatik sistemlerin adayların davranışsal verilerini tarayıp analiz ettiği, ancak veri toplama yöntemlerinin belirsizliğini koruduğu ifade edildi. Makalede, YZ tabanlı işe alım uygulamalarının şeffaflık ilkesine tam uymamasının önyargılı ve çarpıtılmış sonuçlara yol açabildiği vurgulandı. Ayrıca Avrupa Birliği’nin işe alımda yapay zekâyı “yüksek riskli” kategorisine alarak sıkı düzenlemeler getirdiği bilgisi paylaşıldı.

Reuters, 2025’in son çeyreğinde Hindistan’a yönelik önemli bir teknoloji yatırımını duyurdu ve **“Google Hindistan’da 15 Milyar Dolarlık Yapay Zekâ Veri Merkezi Yatırımı Yapacak”**³⁶ dedi. Haberde, şirketin Andhra Pradesh eyaletinde bir yapay zekâ veri merkezi kurmak için 15 milyar dolar ayıracağını açıkladığı belirtildi. Bu yatırım, Google’ın Hindistan’daki şimdiye kadarki en büyük finansal hamlesi olarak öne çıkıyor. Haberde, küresel çapta YZ hizmetlerine olan talebin artması nedeniyle Google’ın bu yıl veri kapasitesini genişletmek için toplam 85 milyar dolar yatırım taahhüt ettiği de aktarıldı. Google Cloud CEO’su Thomas Kurian, merkezin beş yıl içinde tamamlanacağını ve dünya genelindeki 12 farklı ülkede bulunan YZ veri merkezleriyle entegre çalışacağını vurguladı. Andhra Pradesh eyalet hükümetinin, yeni tesisin yaklaşık 188.000 kişiye istihdam sağlayacağını öngördüğü ifade edildi.

Tıbbın Geleceği: Yapay Zekâ ve Yeni Nesil Tedaviler

TIME dergisi, yapay zekânın tıp alanındaki dikkat çekici başarısını ele aldı. **“Microsoft’un Yapay Zekâsı Hastalık Teşhisinde Doktorlara Kıyasla Oldukça Başarılı”**³⁷ başlıklı haberde, Microsoft’un MAI DxO adlı YZ programının 300 karmaşık tıbbi vakada %85 doğruluk oranına ulaştığını belirtildi. Bu performans, %20 başarı gösteren insan doktorların dört katına denk geliyor. Yazıda, sistemin yalnızca daha isabetli teşhis koymakla kalmayıp aynı zamanda işlem maliyetlerini de %20 oranında düşürebildiği vurgulandı. Microsoft AI CEO’su Mustafa Süleyman, YZ’nin artık doğru sorular sorabilen, araştırma yapabilen ve uygun testler önerebilen gelişmiş bir sistem haline

geldiğini ifade etti. Haberde ayrıca Google'ın da doktor hasta görüşmelerini taklit eden bir YZ sistemi geliştirdiği ve 2024 testlerinde %59 doğruluk oranıyla insan doktorların %33'lük performansını geride bıraktığı bilgisi paylaşıldı.

Chinese Academy of Sciences ise yıl sonlarına doğru, kanser tedavisinde önemli bir teknolojik atılımı duyurdu. **"Güney Çin'de Kanser Tedavisinde Atılım"**³⁸ başlıklı haberde, Huizhou Merkez Halk Hastanesi'nde yeni nesil tıbbi ağır iyon hızlandırıcısının (SIMM) inşasının sürdüğü aktarıldı. Modern Fizik Enstitüsü tarafından geliştirilen cihazın, daha küçük hacmi sayesinde enerji tüketimini azalttığı ve hastane işletme maliyetlerini düşürdüğü belirtildi. Ağır iyon radyoterapisinin, cerrahiye uygun olmayan veya geleneksel radyoterapiye dirençli katı tümörlerde etkili bir yöntem olduğu vurgulandı. Çin'in ilk yerli tıbbi ağır iyon hızlandırıcısının 2020'de Wuwei Tümör Hastanesi'nde hizmete girdiği ve 20 Haziran 2025 itibarıyla beşi yabancı olmak üzere 2.020'den fazla hastanın burada tedavi gördüğü ifade edildi. Enstitünün, bu yüksek teknolojik sistemleri geliştirerek halk sağlığı hizmetine sunmaya devam ettiği kaydedildi.

Bu rapor KOSAM tarafından
özel olarak hazırlanmıştır
www.kosam.org

Kaynakça

1. <https://www.orfonline.org/research/2024-a-jackpot-year-for-north-korea-s-cyber-criminals>
2. <https://trendsresearch.org/insight/cybersecurity-in-a-world-in-crisis-funding-challenges-investment-opportunities-and-sustainability-determinants/>
3. <https://capssindia.org/cyber-warfare-dual-operational-fronts-in-contemporary-india-pakistan-conflicts/>
4. <https://www.csis.org/analysis/how-cyber-alliance-took-down-russian-cybercrime>
5. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/spy-vs-ai>
6. <https://www.nature.com/articles/d41586-025-00259-0>
7. <https://www.bruegel.org/first-glance/geopolitics-artificial-intelligence-after-deepseek>
8. <https://casstt.com/deepseek-shifting-balance-of-ai-power/>
9. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2025/05/chinas-ai-models-are-closing-the-gap-but-americas-real.html>
10. <https://www.orfonline.org/research/ai-and-soft-power-the-uae-s-strategy-for-global-cooperation>
11. <https://www.orfonline.org/expert-speak/three-vectors-of-us-ai-dominance-innovation-infrastructure-and-security>
12. <https://casstt.com/starlink-in-pakistan-exploring-the-future-of-connectivity/>
13. https://english.cas.cn/newsroom/cas_media/202502/t20250205_899508.shtml
14. <https://www.orfonline.org/expert-speak/starlink-in-bangladesh-foreshadowing-a-satellite-informationised-war>
15. <https://www.globaltimes.cn/page/202503/1329924.shtml>
16. <https://www.cnn.com/2025/06/05/chinas-quickly-gaining-an-edge-over-the-us-in-biotech.html>
17. <https://www.russiamatters.org/blog/chinese-drone-tech-fuels-both-sides-russia-ukraine-war>
18. <https://interestingengineering.com/military/china-moves-before-us-golden-dome>
19. <https://en.imsilkroad.com/p/348154.html>
20. <https://www.globaltimes.cn/page/202512/1349856.shtml>
21. <https://www.aspi.org.au/report/the-partys-ai-how-chinas-new-ai-systems-are-reshaping-human-rights/>
22. <https://www.csis.org/analysis/winning-5g-race-while-building-united-states-golden-dome>
23. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-us-china-tech-war-where-does-turkey-stand>
24. <https://casstt.com/a-virtual-battlefield-cognitive-warfare-in-the-digital-age/>
25. <https://www.hrw.org/news/2025/04/28/killer-robots-threaten-human-rights-during-war-peace>
26. <https://www.ifri.org/en/papers/design-destroy-dominate-mass-drone-warfare-potential-military-revolution>
27. <https://www.rferl.org/a/pentagon-wake-up-call-drone-innovation-ukraine-war/33496970.html>
28. <https://capssindia.org/low-cost-gerbera-drones-the-key-player-in-russia-ukraine-conflict/>
29. <https://www.orfonline.org/expert-speak/securing-india-s-skies-countering-the-threat-of-gps-spoofing-and-hybrid-warfare>
30. <https://casstt.com/digital-terror-the-emerging-threat-of-ai-enabled-terrorism/>
31. <https://www.aei.org/op-eds/the-united-states-isnt-competing-with-china-on-technology/>
32. <https://www.adb.org/news/digitalization-can-reduce-persistent-inequality-asia-and-pacific>
33. <https://time.com/7282222/brazil-clean-energy-ai/>
34. <https://www.ceps.eu/stop-techwashing-layoffs-and-start-co-designing-the-future-of-work/>
35. <https://www.orfonline.org/expert-speak/hired-by-an-algorithm-the-unchecked-power-of-ai-in-recruitment>
36. <https://www.reuters.com/world/india/google-invest-10-billion-data-centre-south-india-2025-10-14/>
37. <https://time.com/7299314/microsoft-ai-better-than-doctors-diagnosis/>
38. https://english.cas.cn/newsroom/cas_media/202507/t20250729_1048649.shtml

